Conferința Internațională

FINANȚAREA SERVICIILOR SOCIALE PENTRU COPII ȘI FAMILII ÎN CONTEXTUL AGENDEI DE ASOCIERE REPUBLICA MOLDOVA-UNIUNEA EUROPEANĂ

Ediția 2023: Finanțarea sistemului de protecție și îngrijire alternativă a copiilor

RAPORT AL CONFERINȚEI

ORGANIZATĂ DE:

Parlamentul Republicii Moldova

MINISTERUL MUNCII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE AL REPUBLICII MOLDOVA

ÎN PARTNERIAT CU:

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

GHR FOUNDATION

MacArthur Foundation

Changing THE WAY WE care

unicef

THE WORLD BANK IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

COPIL COMUNITATE FAMILIE CCF MOLDOVA

KEYSTONE MOLDOVA

PARTENERIATE PENTRU FIECARE COPIL PARTNERSHIPS FOR EVERY CHILD

Acest raport a fost elaborat de Changing the Way We Care℠ (CTWWC). Inițiativa Changing the Way We Care este implementată de Catholic Relief Services și Maestral International, în colaborare cu alți parteneri globali, naționali și locali, care împreună își unesc eforturile pentru a schimba modul în care îngrijim copiii din întreaga lume. Partenerii noștri principali la nivel global sunt Better Care Network și Faith to Action. CTWWC este cofinanțată de Alianța pentru Dezvoltare Globală a USAID, Fundația MacArthur și Fundația GHR.

©2023 Catholic Relief Services. Toate drepturile sunt rezervate. Acest material nu poate fi reprodus, postat, modificat sau distribuit fără acordul prealabil, exprimat în scris, al deținătorului drepturilor de autor. Obținerea permisiunii poate fi solicitată la adresa info@ctwwc.org. Fotografiile din această publicație sunt utilizate doar în scopuri ilustrative; ele nu exprimă o anumită stare de sănătate, statut de orfan sau de plasament în îngrijire rezidențială a oricărei persoane care apare în fotografii.

Acest raport a fost elaborat cu sprijinul generos al Poporului American prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestei publicații este responsabilitatea CTWWC și nu reprezintă neapărat punctul de vedere al USAID sau a Guvernului SUA.

Toate fotografiile din acest raport sunt realizate de Schimbator Studio, Chișinău, Moldova, 2023.

MULȚUMIRI

Changing the Way We Care exprimă gratitudine conducerii Parlamentului Republicii Moldova și Ministerului Muncii și Protecției Sociale, care au coordonat procesul de planificare și organizare a Conferinței "Finanțarea sistemului de îngrijire alternativă a copiilor, ediția 2023".

Mulțumiri speciale adresăm vorbitorilor conferinței care au împărtășit cunoștințele și experiențele practice valoroase, privind importanța finanțării serviciilor de îngrijire și protecție a copiilor centrate pe familie; și au îndemnat la acțiune factorii de decizie, practicieni, cercetători și alte părți interesate.

De asemenea, exprimăm recunoștință instituțiilor care au acordat suport consistent la planificarea și organizarea conferinței privind finanțarea sistemului de îngrijire alternativă a copiilor, inclusiv prin contribuții financiare care au determinat succesul evenimentului:

- UNICEF Moldova
- Banca Mondială
- Asociația obștească Copil, Comunitate, Familie, Moldova (CCF Moldova)
- Asociația obștească Keystone Moldova
- Asociația obștească Parteneriate pentru Fiecare Copil (P4EC)

Apreciem contribuțiile inestimabile ale participanților la conferință - reprezentanți ale autorităților publice locale și centrale, organizații ale societății civile din domeniul protecției copilului, organizații internaționale și experți care contribuie la eforturile de consolidare a sistemului de protecție a copilului.

Sincere mulțumiri!

ANNE SMITH

Director,

Changing the Way We Care

CUPRINS

Introducere 6

Prezentare generală a reformei sistemului de îngrijire alternativă a copiilor din Republica Moldova 8

Argumentarea investițiilor în sistemul de îngrijire a copiilor centrat pe familie 10

Deschiderea oficială a conferinței 12

Sesiunea 1: Prezentarea conceptelor-cheie a conferinței 20

Sesiunea 2: Discuții în ateliere privind serviciile de bază recomandate pentru a sprijini familiile și a permite îngrijirea în familie a copiilor rămași fără îngrijire părintească 28

Sesiunea 3: Argumentarea investițiilor în protecția și îngrijirea familială a copiilor 34

Sesiunea 4: Combinarea suportului monetar cu serviciile sociale (cash plus care) – evidențe la nivel internațional 41

Sesiunea 5: Panel de discuții privind pașii următori în vederea consolidării finanțării și asigurării accesibilității serviciilor sociale de bază 46

Sesiunea 6/Partea 1: Oportunități pentru reforma sistemului de protecție și îngrijire a copiilor în contextul aderării la UE 49

Sesiunea 6/Partea 2: Recomandări și lecții învățate despre importanța investițiilor în consolidarea familiei și prevenirea separării copiilor de familie 52

Panel de discuții cu donatorii și partenerii de dezvoltare 59

Concluziile conferinței și pașii următori 66

Anexa 1: Agenda conferinței 72

Anexa 2: Vorbitorii și moderatorii conferinței 77

Anexa 3: Lista invitaților 85

INTRODUCERE

Conferința internațională "Finanțarea serviciilor sociale pentru copii și familii în contextul Agendei de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană" este un eveniment anual organizat sub egida Parlamentului Republicii Moldova în colaborare cu Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Conferința vizează implicarea reprezentanților autorităților publice centrale și locale, a societății civile, a sectorului privat și mediului academic, precum și a experților internaționali, organizații care colaborează pentru identificarea provocărilor și asigurarea unei finanțări publice adecvate în vederea consolidării familiilor și sistemului de protecție a copiilor, precum și formularea soluțiilor pentru depășirea acestor provocări.

Prima conferință anuală a fost organizată în perioada 20-21 iunie 2023 și s-a axat pe finanțarea serviciilor pentru consolidarea familiilor și protecția copiilor rămași fără îngrijire părintească, inclusiv redirecționarea fondurilor de la îngrijirea copiilor în instituții rezidențiale către îngrijirea de tip familial, în conformitate cu politica națională și cu angajamentele asumate de Republica Moldova prin Agenda de Asociere la Uniunea Europeană. În cadrul conferințelor viitoare se vor discuta alte domenii prioritare, cum ar fi educația incluzivă, intervenția timpurie, cooperarea intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor pentru copii și altele.

Obiectivele primei conferințe anuale au fost de a îmbunătăți finanțarea sistemului de îngrijire a copiilor din Moldova, în special:

1. Discutarea progreselor și lecțiilor învățate până în prezent la atingerea obiectivelor și respectarea standardelor minime de calitate pentru organizarea și funcționarea serviciilor cheie de prevenire și îngrijire alternativă a copiilor. Discuțiile s-au axat pe cinci servicii sociale cheie disponibile în prezent în Moldova și care sunt recomandate pentru a fi incluse în pachetul serviciilor sociale de bază finanțat de la bugetul de stat;
2. Discutarea costurilor de prestare a serviciilor cheie raportate la obiectivele serviciilor și standardele minime de calitate, analiza costurilor și lecțiilor învățate;
3. Prezentarea evidențelor, bunelor practici și recomandărilor relevante la nivel național, regional și internațional privind finanțarea sistemului de îngrijire alternativă a copilului;
4. Formularea recomandărilor de politici și a domeniilor unde sunt necesare informații suplimentare pentru consolidarea mecanismului de finanțare a sistemului de îngrijire alternativă a copilului.

Conferința a întrunit peste 200 de participanți din Republica Moldova și alte țări responsabili de promovarea reformelor în domeniul protecției și îngrijirii copiilor. Conferința a fost organizată cu asistența și suportul financiar al USAID, Fundației MacArthur, Fundației GHR prin intermediul inițiativei Changing the Way We Care (CTWWC), și cu suportul UNICEF și a Băncii Mondiale.

Conferința a fost organizată în câteva sesiuni plenare, în cadrul cărora vorbitorii cheie au prezentat lecții învățate și evidențe pentru considerare în luarea deciziilor de a investi într-o îngrijire mai bună a copiilor; precum și sesiuni de discuții, în cadrul cărora participanții au analizat serviciile cheie menite să sprijine familiile și să asigure îngrijirea familială a copiilor rămași fără îngrijire părintească adecvată. Participanții și-au împărtășit recomandările privind planificarea și finanțarea serviciilor cheie, acestea fiind incluse în Sesiunea 2-a a Raportului, pentru considerare în procesul de elaborare a politicilor publice și în activitățile post conferință.

Înregistrarea video a conferinței poate fi accesată la următoarele linkuri:

Ziua 1: Finanțarea sistemului de îngrijire alternativă a copiilor

Photo credit: Schimbator Studio

Ziua 2: Finanțarea sistemului de îngrijire alternativă a copiilor

Photo credit: Schimbator Studio

Prezentare generală a reformei sistemului de îngrijire alternativă a copiilor din Republica Moldova

La momentul obținerii independenței, Moldova a moștenit un sistem de îngrijire a copiilor costisitor și dăunător copiilor. Sistemul se baza în mare măsură pe instituții rezidențiale, pe care Statele Unite și multe țări din Europa începuseră să le abandoneze cu un secol în urmă, deoarece dovezile indicau în mod incontestabil că acestea dăunează dezvoltării fizice, cognitive, lingvistice, emoționale și sociale a copiilor. În multe cazuri, instituțiile rezidențiale aveau rate ridicate de mortalitate, abuz și neglijare.[1] În schimb, modelul sovietic de protecție a copiilor se baza pe promovarea principiului ocupării depline a forței de muncă și se caracteriza prin dezvoltarea minimă a elementelor critice ale asistenței sociale, a managementului de caz și a serviciilor de îngrijire alternativă. Astfel, femeile însărcinate în perioada sovietică aveau două opțiuni la nașterea copilului: să păstreze copilul și să aibă grijă de el sau să-l plaseze într-o instituție rezidențială.

În ultimii cincisprezece ani, Republica Moldova s-a dezis de această moștenire și a înregistrat progrese semnificative în reforma sistemului de îngrijire alternativă a copiilor, în tranziția de la îngrijirea copiilor în instituțiile de tip rezidențial către îngrijirea de tip familial (Figura 1). În pofida provocărilor cu care se confruntă în prestarea serviciilor de îngrijire alternativă a copiilor de tip familial și a resurselor limitate, Moldova este tot mai mult apreciată drept unul dintre cele mai bune exemple de reformă a sistemului de îngrijire și protecție a copilului din regiune.[2]

Grație eforturilor comune ale autorităților, societății civile și organizațiilor internaționale, numărul copiilor care se află în instituțiile rezidențiale din Moldova a scăzut de la 17,000 în 1995 la 11,544 în 2007[3] și ulterior s-a redus până la 1,365 în 2016 și a continuat să scadă până la 685 în 2021.[4] Numărul copiilor aflați în îngrijirea de tip familial a crescut de la 0 în 1995 la 6,562 în 2007, apoi practic s-a dublat, ajungând la 11,115 în 2016 și a continuat să crească până la 14,515 în 2021.[5]

Numărul instituțiilor de îngrijire rezidențială s-a redus de la 67 instituții de dimensiuni mari în 2001[6] la 15 în 2022[7].

Tranziția de la îngrijirea de tip rezidențial la îngrijirea alternativă a copiilor centrată pe familie a fost realizată prin dezvoltarea și diversificarea serviciilor, prin alocarea de fonduri, prin consolidarea capacității specialiștilor care activează în domeniul social, educațional și medical, prin intensificarea colaborării intersectoriale și prin schimbări de practici.[8] De asemenea, s-au produs schimbări pozitive în atitudinea publicului larg în direcția sprijinirii familiilor vulnerabile și a prevenirii separării inutile a copiilor de familie.[9] Conform datelor studiului "Cunoștințe, Atitudini și Practici" (KAP), realizat de CTWWC în Moldova, 2021[10] o mare parte a populației demonstrează un anumit nivel de conștientizare a impactului negativ al instituționalizării și a necesi-

Figura 1: Numărul de copii plasați în servicii de îngrijire de tip rezidențial și numărul de copii plasați în servicii de îngrijire alternativă de tip familial

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

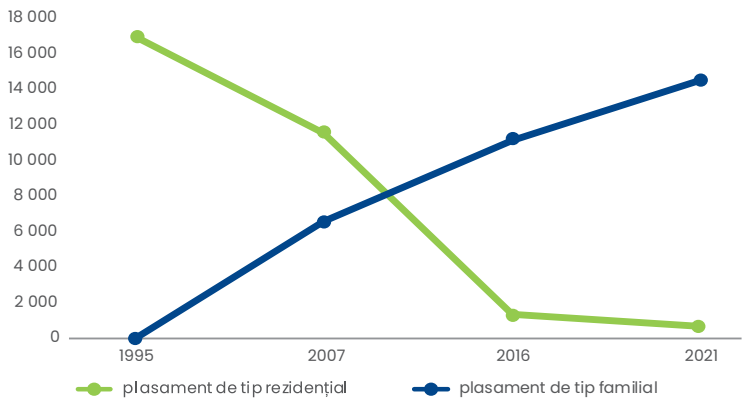

[1] Van IJzendoorn, MH, Bakermans-Kranenburg, MJ, Duschinsky, R, Fox, NA, Goldman, PS et. al. (2020). Institutionalisation and deinstitutionalization of children: a systematic and integrative review of evidence regarding effects on development. The Lancet Psychiatry, 7:8.

[2] Hope and Homes for Children, Lumos and CCF Moldova. (2020). EU support for care reform for children in Moldova in the 2021-2027 period. November 2020. Retrieved from: https://www.hopeandhomes.org/publications/eu-support-for-care-reform-for-children-in-moldova-in-the-2021-2027-period/

[3] Stela Grigoraș, Minister of Health, Labour and Social Protection of the Republic of Moldova. (2017). Childcare Reform in Moldova: Achievements and Challenges. Presentation given at a workshop in London in September 2017, facilitated by MEASURE Evaluation, funded and supported by DCOF/USAID. Retrieved from: PowerPoint Presentation (bettercarenetwork.org)

[4] https://social.gov.md/informatie-de-interes-public/rapoarte/

[5] Ibidem.

[6] Stela Grigoraș, Minister of Health, Labour and Social Protection of the Republic of Moldova. (2017). Childcare Reform in Moldova: Achievements and Challenges

[7] Interviu cu Parteneriate pentru Fiecare Copil (P4EC), Aprilie 2021

[8] Hope and Homes for Children, Lumos and CCF Moldova. (2020). EU support for care reform for children in Moldova in the 2021-2027 period. November 2020.

[9] Ibidem.

[10] Changing The Way We Care SM (2021). Knowledge, Attitudes, and Practices of Reintegrating Children into Families and Prevention of Child-Family Separation

tății de a prioritiza creșterea și îngrijirea copiilor în familiile biologice sau în familii substitutive, și anume în familia extinsă sau în asistența parentală profesionistă, față de îngrijirea alternativă de tip rezidențial.

Raportul din 2020 privind reforma sistemului de îngrijire în Moldova, elaborat de Hope and Homes for Children, Lumos și CCF Moldova, menționează că în anul 2019, din totalul de 1.210 copii aflați în îngrijire rezidențială, 80 erau copii cu vârsta sub 3 ani, 328 - copii cu dizabilități, iar 200 - copii plasați în instituții pentru tratamentul tuberculozei.[11] Dintre copiii cu dizabilități plasați în instituțiile de tip rezidențial, majoritatea se aflau acolo de la vârstă fragedă, fiind separați de familiile lor pentru o perioadă foarte lungă de timp.[12] Aceasta a fost o provocare pentru reintegrarea ulterioară a copiilor în familii și după cum demonstrează dovezile la nivel global, cu cât plasamentul instituțional al copilului are loc mai timpuriu și cu cât mai lung este plasamentul, cu atât mai profund este impactul negativ asupra dezvoltării copiilor.[13]

Cu toate acestea, atunci când se ia în considerare numărul de copii cu nevoi speciale care trăiesc în instituții de tip rezidențial, este evident că eforturile de a asigura tranziția copiilor de la îngrijirea rezidențială la îngrijirea de tip familial au asigurat și dezinstituționalizarea copiilor cu nevoi speciale (Figura 2[14]).

În două dintre instituțiile de tip rezidențial (Centrele de plasament temporar pentru copii cu dizabilități din mun. Hîncești (pentru fete) și din mun. Orhei (pentru băieți), majoritatea rezidenților sunt în prezent persoane adulte cu dizabilități, care s-au aflat în instituție practic toată viața lor și nu au unde să se ducă.[15] Această situație evidențiază o provocare critică conform căreia aceste persoane trăiesc în instituții care au fost proiectate, organizate, asigurate cu personal și bugetate pentru îngrijirea copiilor.[16]

Figura 2: Ponderea copiilor cu nevoi educaționale speciale în școlile internat auxiliare față de școlile generale

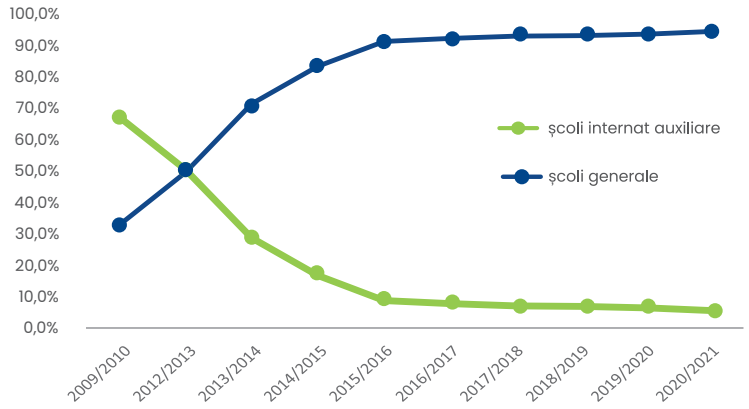

Sursa: Cercetare Statistică Anuală Nr. 103 – Copii aflați în situație de risc și copii separați de părinți.

Îngrijirea rezidențială pentru copii în Moldova este asigurată în mare parte de către autoritățile publice centrale: Ministerul Sănătății gestionează instituțiile pentru copiii de vârstă fragedă (0-7 ani) și două centre ftiziopneumologice de reabilitare pentru copiii bolnavi de tuberculoză; Ministerul Muncii și Protecției Sociale gestionează instituțiile pentru copii cu dizabilități; Ministerul Educației și Cercetării gestionează îngrijirea rezidențială pentru copiii de vârstă școlară; un număr mic de instituții sunt gestionate de autoritățile publice locale.[17]

În fiecare raion al țării au fost create Comisii pentru protecția copilului aflat în dificultate (Gatekeeping) în vederea prevenirii plasării inutile a copiilor în îngrijire de tip rezidențială.[18] Aceste Comisii de gatekeeping se întrunesc pentru a examina fiecare cerere de plasament a unui copil în îngrijire rezidențială, pentru a identifica cea mai potrivită opțiune disponibilă de plasament în îngrijire alternativă și pentru asigurarea faptului că opțiunea de îngrijire instituțională este considerată doar

[11] Ibidem

[12] Interviu cu reprezentantul Keystone Moldova, Aprilie 2021

[13] The Leiden Conference on the Development and Care of Children without Permanent Parents. The Development and Care of Institutionally Reared Children (2012). Child Development Perspective, 6 (2), pp. 174–180. Abstract available at: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/ j.17508606.2011.00231.x/abstract; Bucharest Early Intervention Project (2009) Caring for Orphaned, Abandoned and Maltreated Children. Available at: http://www.bettercarenetwork.org/BCN/details.asp?id=12323&themeID=1003&topicID=1023; Nelson, C.Fox, N. & Zeanah, C. (2013). Anguish of the Abandoned Child. Scientific American.com

[14] https://social.gov.md/informatie-de-interes-public/rapoarte/

[15] Ibidem.

[16] Ibidem.

[17] Interviu cu CTWWC-Moldova, Aprilie 2021.

[18] Interviu cu Parteneriate pentru Fiecare Copil (P4EC), Reprezentanța din Moldova, Aprilie 2021

ca o ultimă soluție. Un rol important în realizarea agendei de reformă a îngrijirii copiilor îl ocupă asistenții sociali comunitari. Aceștia oferă suport la soluționarea provocărilor sociale și parentale cu care se pot confrunta familiile, precum și monitorizează și sprijină copiii plasați în îngrijirea alternativă de tip familial, în vederea reintegrării ulterioare a acestora în familie.[19]

Este evident că Moldova a obținut succese notabile în reforma sistemului de îngrijire. Cu toate acestea, evaluarea Strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020 și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2020[20] , denotă că anumite progrese sunt încă în întârziere în ceea ce privește consolidarea capacității instituționale la nivel local pentru a preveni separarea copilului de familie, extinderea accesibilității serviciilor de îngrijire alternativă de tip familial, coordonarea intersectorială a procesului de dezinstituționalizare la nivelul autorităților publice centrale și dezvoltarea serviciilor specializate la nivel local. Interviurile realizate cu actori-relevanți[21] a evidențiat, de asemenea, provocările cu care se confruntă administrațiile publice locale (APL) în ceea ce privește acordarea sprijinului adecvat pentru a permite în mod eficient îngrijirea centrată pe familie și comunitate a copiilor și adulților care revin din instituțiile rezidențiale.

Reforma sistemului de asistență socială - Restart[22], lansată recent de Ministerul Muncii și Protecției Sociale din Republica Moldova propune o serie de soluții pentru aceste provocări - de a extinde pachetul serviciilor sociale de bază finanțate din bugetul de stat, de a îmbunătăți standarde de calitate și procesele de planificare și bugetare a serviciilor sociale. Inițiativa de reformă a sistemului de asistență socială oferă oportunități pentru analiză și discuții cu privire la pachetul serviciilor sociale de bază pentru copii și familii și costurile asociate acestora pentru a sprijini familiile aflate în situație de risc și pentru a asigura o îngrijire familială sigură și protectoare pentru toți copiii lipsiți de îngrijire părintească.

Argumentarea investițiilor în sistemul de îngrijire a copiilor centrat pe familie

Reforma sistemului de îngrijire nu se referă doar la dezinstituționalizare. Aceasta vizează acordarea familiilor vulnerabile a sprijinului de care au nevoie, astfel încât copiii să își poată valorifica maximal potențialul și dezvoltarea serviciilor de îngrijire alternativă de tip familial - cum ar fi tutela, plasamentul familial și adopția.

Trecerea de la sistemul de îngrijire alternativă de tip rezidențial la sistemul de îngrijire centrat pe familie prezintă beneficii economice și sociale, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Pe termen scurt, se pot realiza economii de costuri prin trecerea de la instituțiile rezidențiale la servicii comunitare pentru copii și familii. Instituțiile sunt consumatori mari de capital și de resurse din cauza funcționării lor în regim non-stop, a necesităților mari de personal și a costurilor recurente considerabile pentru utilități, alimentație și alte cheltuieli. În general, studiile atestă că, din costul alocat pentru îngrijirea unui copil într-o instituție rezidențială, pot fi îngrijiți 8-10 copii în cadrul serviciilor de tip familial.[23] Astfel, un studiu recent a constatat că îngrijirea copiilor de vârstă fragedă în instituțiile rezidențiale din Moldova costă de la 245.000 de lei pînă la 339.000 de lei pentru fiecare copil.[24]

Important de menționat că, cercetările recente demonstrează că serviciile sociale comunitare pentru copii și familii consolidează capitalul uman pe termen lung. Capitalul uman este definit de Banca Mondială ca fiind "cunoștințele, aptitudinile și sănătatea pe care oamenii le acumulează de-a lungul vieții, permițându-le să-și realizeze potențialul ca membri productivi ai societății".[25] Exis-

---

[19] Stela Grigoras, PhD, Director, Parteneriate pentru Fiecare Copil, Moldova și Florence Martin, Director, Better Care Network. (2015). Rolul personalului din cadrul serviciilor sociale la nivel comunitar în contextul reformei sistemului de îngrijire. Extras din: https://www.socialserviceworkforce.org/resources/blog/role-community-level-social-service-workers-care-reform

[20] UNICEF. (2021). Evaluarea intermediară a implementării Strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020 și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2020 în Republica Moldova. https://www.unicef.org/moldova/rapoarte/evaluarea-intermediar%C4%83-implement%C4%83rii-strategiei-pentru-protec%C8%9Bia-copilului-pe-anii-2014

[21] Interviu realizat cu Dl. Constantin Gudima, șef Direcție Finanțe al Consiliului Raional Ocnița (APL).

[22] https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/05/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala_FINAL-1.pdf

[23] Ibidem.

[24] Changing the Way We Care (2022). Residential institutional evaluation findings and recommendations. Retrieved May 15, 2023: EN Final Summary Residential Assessments (bettercarenetwork.org)

[25] World Bank (2023). About the Human Capital Project. Retrieved May 12, 2023: https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital

tă numeroase dovezi că serviciile sociale bazate pe familie și comunitate - care nu erau disponibile atunci când Moldova a devenit independentă - contribuie la dezvoltarea capitalului uman prin îmbunătățirea sănătății și a rezultatelor educaționale, diminuând în același timp problemele sociale. De asemenea îngrijirea copiilor centrată pe familie duce la venituri viitoare mai mari pe parcursul vieții pentru copiii de astăzi.

Important de menționat că inacțiunea în vederea prevenirii separării copiilor de familie și a altor riscuri are costuri semnificative pentru economie și societate în ansamblu. Studiile internaționale privind costurile inacțiunii sunt convingătoare. Astfel, atunci când copiii sunt expuși la o serie de adversități, precum pierderea îngrijirii familiale, violență, abuz și neglijare, dovezile arată că acestea duc la: (i) creșterea costurilor de asistență medicală, atât pentru problemele de sănătate fizică, cât și pentru cele de sănătate mintală; (ii) costuri mai mari pentru sistemul de justiție, deoarece este mult mai probabil ca acești copii să intre în conflict cu legea; (iii) costuri mai mari de asistență socială pentru a răspunde la problemele sociale pe care acești copii le dezvoltă pe tot parcursul vieții; și (iv) o scădere majoră a productivității și a veniturilor pe tot parcursul vieții. O analiză cuprinzătoare recentă a constatat că experiențele adverse din copilărie costă țările din Uniunea Europeană și Statele Unite aproximativ 1,3 trilioane de dolari pe an.[26]

De asemenea, investițiile în protecția copilului centrată pe familie reprezintă un pas important în direcția aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Avizul Comisiei Europene privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (iunie 2022) subliniază importanța progreselor continue ale Republicii Moldova în ceea ce privește dezinstituționalizarea și asigurarea altor drepturi pentru copii.[27] În 2021, Comisia Europeană a adoptat Garanția Europeană pentru Copii care stabilește drepturile copiilor de a avea acces la servicii esențiale, subliniind în același timp necesitatea de a elimina dependența de instituțiile rezidențiale pentru copii, rămase în statele membre.[28] În acest context, este binevenit ca și partenerii externi ai Republicii Moldova (UE, Banca Mondială, SUA, alți parteneri bilaterali și donatori privați) să acorde sprijin , astfel încât programele de asistență și protecție socială din Moldova să fie asigurate cu resurse suficiente pentru a răspunde nevoilor actuale, precum și obiectivului Republicii Moldova de aderare la UE.

Reforma sistemului de îngrijire a copiilor din Moldova și reducerea treptată a plasamentului copiilor în instituții, nu ar trebui să fie realizată în mod izolat. Copiii și familiile au un spectru larg de nevoi. În unele cazuri familiile duc lipsă de venituri suficiente pentru îngrijirea adecvată a copiilor și necesită sprijin financiar, sau abilitare economică, facilitarea angajării în câmpul muncii sau alte măsuri de protecție, promovând astfel reziliența familiilor pe termen lung. Totodată factorii care determină instituționalizarea copiilor nu sunt determinați doar de lipsa veniturilor. O serie de alte riscuri și vulnerabilități pot duce la separarea copiilor de familie și plasarea lor în instituții rezidențiale - dizabilități, probleme de sănătate mintală, abuz de substanțe, violență în familie ș.a. Deși, dacă aceste riscuri sunt identificate și abordate timpuriu, separarea copiilor de familie poate fi prevenită. În practica internațională există tot mai multe dovezi că, combinarea sprijinului monetar cu serviciile sociale - așa-numitul model “cash plus care” – generează rezultate impunătoare.[29] Prin urmare, Moldova ar trebui să coordoneze, să monitorizeze și să evalueze programele și serviciile care oferă sprijin atât economic, cât și social familiilor și copiilor în situație de risc de separare și de plasament rezidențial sau care sunt orientate spre satisfacerea nevoilor copiilor reintegrați în familie.

---

[26] Brenner, GH (2019). How adverse childhood experiences cost $1.33 trillion a year. Psychology today. Retrieved May 12, 2023: How Adverse Childhood Experiences Cost $1.33 Trillion a Year | Psychology Today.

[27] European Commission (2022). Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, and the Council. Commission Opinion on the Republic of Moldova’s application for membership of the European Union. COM(2022) 406 final.

[28] Comisia Europeană. Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune (2023). Recomandarea UE 2021/1004 de instituire a unei Garanții europene pentru copii. Retrieved May 12, 2023: European Child Guarantee - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission (europa.eu).

[29] Ozler, B (2020). How should we design cash transfer programs? World Bank Blogs. Retrieved May 15, 2023 (world bank) https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/how-should-we-design-cash-transfer-programs.

DESCHIDEREA OFICIALĂ A CONFERINȚEI

Cuvânt de bun venit și prezentare a obiectivelor conferinței din partea partenerilor - Parlamentul Republicii Moldova, Ambasadorul Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova, Banca Mondială, UNICEF și Inițiativa CTWWC.

Igor GROSU
Președintele Parlamentului Republicii Moldova

În debutul conferinței, Președintele Parlamentului Igor Grosu, a salutat participanții și a reiterat angajamentul Republicii Moldova de a asigura condiții adecvate pentru ca toți copiii să crească într-un mediu familial sigur și protector.

În discursul său, Speakerul Igor Grosu a transmis următoarele mesaje cheie:

- Fiecare copil are dreptul de a crește într-o familie și acest drept trebuie să fie garantat și realizat de către stat;
- Moldova a parcurs un drum lung pentru încheierea procesului de dezinstituționalizare a copiilor grație eforturilor comune ale asistenților sociali, organizațiilor societății civile și altor parteneri din diverse domenii conexe protecției copilului;
- Dar faptul că astăzi în instituțiile rezidențiale mai rămân circa 700 de copii; că în instituțiile de îngrijire rezidențială continuă să fie admiși copii de vârstă fragedă; că există familii în situație de vulnerabilitate și copii în situație de risc de separare de

familii; că nu toți copii aflați în nevoie pot beneficia de servicii de intervenție timpurie, denotă faptul că avem încă multe de realizat împreună;

- Sunt convins că astăzi vom ajunge la o înțelegere comună privind serviciile sociale care ar trebui garantate la nivel comunitar, regional și național, privind calitatea acestor servicii, modelul de finanțare a acestor servicii și măsurile legislative, administrative și organizaționale pe care ar trebui să le întreprindem pentru a dezvolta un model eficient și durabil de furnizare a serviciilor sociale pentru îngrijirea și protecția copilului;
- Am convingerea că putem considera Conferința de astăzi drept un moment de trecere la "faza finală a reformei de dezinstituționalizare" și atingerea până în anul 2027 a obiectivului - "0" copii în instituții rezidențiale - obiectiv fixat în Agenda de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană;
- Dezideratul comun este acela de a investi într-un mod vizionar și eficient în programe și servicii care vizează prevenirea timpurie a separării copiilor de familii și remedierea situațiilor de criză. Noi avem nevoie de mai multe servicii pentru familii în situație de vulnerabilitate și pentru copii cu dizabilități severe;
- Pentru a atinge acest obiectiv este necesar să analizăm atent ce servicii am dezvoltat și finanțat, ce ne lipsește și ce nu funcționează;
- Suntem conștienți de faptul că resursele noastre sunt limitate, dar acesta este un domeniu în care nu pot fi admise negocieri, alternativa este de neimaginat;
- Sunt convins că, cu sprijinul partenerilor noștri și cu expertiza participanților la această conferință, putem genera și valida o viziune clară pentru o îngrijire mai bună a copiilor la nivel comunitar;
- Menționez că reforma sistemului asistenței sociale "Restart", lansată recent de Ministerul Muncii și Protecției Sociale are obiectivul de a dezvolta un sistem de asistență socială echitabil și incluziv, care să ofere un pachet de servicii sociale de bază finanțate din bugetul de stat pentru toți copiii și persoanele din Moldova. Dependența sistemului de îngrijire a copiilor de numărul biletelor de avion vândute[30] pentru a plăti salariile asistenților personali sau pentru a acoperi serviciile de sprijin familial -trebuie să înceteze;
- De asemenea, trebuie să apreciem adecvat activitatea importantă desfășurată de lucrătorii noștri sociali. Aceștia continuă să fie printre cei mai prost plătiți, în timp ce lucrează în prima linie pentru a eradica marginalizarea, excluziunea socială, sărăcia, dependența și discriminarea. Mă bucur că reforma sistemului de asistență socială vizează și obiectivul atenuării decalajului de remunerare a lucrătorilor sociali cu alte categorii de angajați bugetari și că avansează importanța formării continue și a dezvoltării profesionale a specialiștilor din domeniul serviciilor sociale;
- Avem o agendă parlamentară ambițioasă în următoarele câteva luni, care prevede examinarea și aprobarea unui pachet de legi pentru promovarea reformei sistemului de asistență socială. Cu această ocazie, rog Ministerul Muncii și Protecției Sociale să asigure o consultare cât mai largă a proiectului noului cadru legislativ și să implice cât mai mult posibil colegii noștri din societatea civilă;
- Conferința de astăzi îmi oferă și un prilej pentru a exprima gratitudine partenerilor noștri Ambasada Statelor Unite ale Americii, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID), Uniunea Europeană, Inițiativa Globală Changing the Way We Care, Banca Mondială, UNICEF, Organizația Mondială a Sănătății, reprezentanților societății civile activi în domeniul protecției copilului - CCF Moldova, Keystone, Parteneriate pentru Fiecare Copil, pentru suportul valoros acordat de-a lungul timpului în consolidarea sistemului național de protecție a copilului și dezvoltarea serviciilor sociale pentru copii;
- De asemenea țin să mulțumesc Ministerului Muncii și Protecției Sociale pentru sprijinul acordat în organizarea acestui eveniment deosebit.

---

[30] Notă: unele servicii sociale incluse în pachetul minim de servicii sunt finanțate din Fondul de susținere a populației, care este format parțial din taxele aeroportuare, Legea nr. 827/200

Kent D. LOGSDON,
Ambasadorul Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova

Statele Unite ale Americii, prin intermediul Inițiativei CTWWC finanțată de USAID, a acordat suport financiar pentru organizarea conferinței și, în general, au investit peste 18 milioane de dolari în reforma sistemului de îngrijire și protecției a copiilor din Moldova. Ambasadorul Logsdon s-a alăturat președintelui Grosu pentru a saluta participanții la conferință și a reiterat angajamentul SUA de a sprijini reformele în domeniul îngrijirii copiilor din Moldova. Mesajele cheie ale E.S. Ambasadorul Logsdon au fost următoarele:

- Bunăstarea familiilor și a copiilor este esențială pentru bunăstarea unei țări;
- Prezența dumneavoastră la acest eveniment demonstrează angajamentul Republicii Moldova de a asigura un mediu familial sigur și protector pentru toți copiii;
- Moldova este acum recunoscută drept lider regional între țările care au implementat reforme ale sistemului de îngrijire a copiilor și familiei, datorită realizărilor sale impresionante în asigurarea tranziției copiilor de la îngrijirea in instituții rezidențiale la îngrijirea în familie;
- Un studiu recent aduce dovezi clare că investiția în familie este eficientă atît din punct de vedere al costurilor, cît și aduce beneficii societății în ansamblu. Alte cercetări demonstrează că costurile îngrijirii unui copil într-o instituție pot acoperi costurile serviciilor pentru îngrijirea în familie a 14 copii;
- Împărtășesc sentimentul de mândrie pentru sprijinul acordat de SUA Republicii Moldova în eforturile sale de a oferi protecție socială celor mai vulnerabile persoane și exprimăm angajamentul să oferim sprijin și în continuare prin programe precum este Changing the Way We Care; și
- Împărtășim viziunea comună pentru ca toți copiii să crească în familii sigure și protectoare, fără violență, sărăcie și pericole și aplaudăm Moldova pentru că a plasat preocupările pentru îngrijirea copiilor în centrul agendei și eforturilor sale de reformă.

Inguna DOBRAJA
Directoarea de țară a Băncii Mondiale în Moldova

Expertiza și cercetările Băncii Mondiale privind creșterea capitalul uman, modelul "cash plus care" și beneficiile investițiilor în protecția socială au fost în prim-planul discuțiilor și concluziilor din cadrul conferinței. Dna Dobraja a împărtășit următoarele mesaje cheie de care ar trebuie să se țină cont la planificarea investițiilor în protecție socială din Republica Moldova:

- Problemele pe care le discutăm astăzi sunt importante nu doar pentru Moldova, dar și pentru întreaga regiune;
- Dezinstituționalizarea, promovarea îngrijirii centrată pe familie, asigurarea accesului la educație timpurie de calitate, eradicarea sărăciei și a excluziunii sociale reprezintă o listă incompletă de provocări care trebuie considerate pentru consolidarea familiei și protecția copiilor. Majoritatea acestor provocări nu sunt simple, multe țări sunt preocupate de identificarea soluțiilor, de aceea schimbul de cunoștințe, schimbul de opinii și experiența practică este una dintre cele mai bune modalități de a găsi cea mai potrivită soluție pentru Moldova care să fie centrată pe familie și copil, să fie durabilă și să contribuie la construirea unei societăți puternice și incluzive;
- Totuși aceasta este o provocare majoră, iar cererea pentru protecție socială nu a fost niciodată atât de mare. În acest context, este o nevoie stringentă de a îmbunătăți managementul serviciilor sociale, de a asigura o mai bună concordanță între nevoile familiei și serviciile sociale, îmbunătățind în același timp accesul la servicii sociale; și
- Banca Mondială, va continua să se concentreze pe consolidarea capitalului uman în Moldova, investind în educație, sănătate, îmbunătățirea accesului la servicii de calitate pentru îngrijirea copiilor, oferind astfel familiilor flexibilitate pentru a munci. Această sarcină devine și mai actuală în contextul perspectivei de asociere a Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Photo credit: Schimbator Studio

Ilija TALEV,
Reprezentant adjunct al Biroului UNICEF Moldova

UNICEF Moldova, unul din partenerii și cofinanțator al conferinței, se află în avangarda eforturilor de consolidare a sistemului de protecție a copiilor din Moldova. Dl Talev, reprezentantul adjunct al Biroului UNICEF Moldova și expert în finanțe publice, a reiterat angajamentul continuu al UNICEF de a acorda sprijin în realizarea reformei sistemului de îngrijire a copiilor din Moldova și a reformei sistemului de asistență socială recent lansată. Dl Talev a împărtășit următoarele mesaje cheie:

- Articolul 4 din Convenția cu privire la drepturile copilului este unul mai puțin cunoscut, care în mod explicit obligă statele să investească cât mai multe resurse disponibile pentru a asigura realizarea drepturilor copilului. Explicația acestui articol, a fost formulată de către Comitetul pentru Drepturile Copilului, și presupune că statele sunt încurajate să se asigure că resursele publice sunt investite în mod eficient, echitabil și durabil în programe pentru copii;
- Aceste investiții s-au recuperat în multe țări, inclusiv în Moldova;
- Republica Moldova a realizat progrese impunătoare privind reducerea numărului de copii din instituțiile rezidențiale, de la peste 10.000 cu circa 15 ani în urmă, la aproximativ 700 de copii în 2023. Acest lucru n-ar fi fost posibil fără o voință politică de fier și fără dezvoltarea unei game de servicii și programe relevante, de la sprijin comunitar și familial, la asistență personală, tutelă și plasament familial;
- Raportul de evaluare a Strategiei Naționale pentru Protecția Copilului 2014-2020 apreciază reducerea substanțială a numărului de copii în instituțiile rezidențiale, dar menționează faptul că e nevoie de eforturi consolidate pentru a preveni separarea copiilor de familie prin politici de intervenție timpurie și susținerea dezinstituționalizării celor mai vulnerabile categorii de copii, în special a celor cu vârsta sub trei ani și a copiilor cu dizabilități;

- În acest context, UNICEF va continua să ofere asistență tehnică și financiară Guvernului Republicii Moldova pentru finalizarea reformei de dezinstituționalizare până în 2026 și pentru reorganizarea/închiderea tuturor instituțiilor rezidențiale pentru îngrijirea copiilor, inclusiv a școlilor auxiliare cu servicii rezidențiale și a centrelor de plasament temporar.

Anne SMITH
Directoarea Inițiativei Changing the Way We Care la nivel global

În calitate de președinte al comitetului organizatoric al Conferinței și de promotor al abordării impactului colectiv, Anne Smith, Directoarea Inițiativei CTWWC la nivel global, a subliniat importanța faptului că mulți și diverși parteneri s-au întrunit pentru a sprijini Guvernul Republicii Moldova, pentru a analiza provocările și a identifica soluții bazate pe dovezi în vederea consolidării familiilor și asigurării îngrijirii familiale sigure și protectoare pentru toți copiii lipsiți de îngrijire părintească. Dna Smith a opinat că conferința va deveni un exemplu a ceea ce poate fi realizat atunci când sunt prioritizate impactul colectiv și colaborarea.

Doamna Smith a transmis următoarele mesaje cheie:

- CTWWWC este o Inițiativă globală menită să promoveze îngrijirea familială sigură și protectoare pentru copiii în risc de separare de familiile lor și pentru copiii din instituțiile rezidențiale. Inițiativa a fost lansată pentru atenuarea și în final eliminarea impactului negativ asupra copiilor plasați în îngrijirea de tip rezidențial;
- Pentru copii - există mai multe motive cheie care stau la baza acestui demers. În primul rând, este dovedit că îngrijirea rezidențială poate avea un impact negativ asupra dezvoltării cognitive, fizice și psihosociale a copiilor. În special în perioada primilor ani de viață. În al doilea rând, asigurarea creșterii copiilor în mediul familial reprezintă cea mai bună modalitate de a le permite să-și atingă potențialul maxim

și este demonstrat că efortul de consolidare a familiilor este în corelație directă cu îmbunătățirea performanțelor școlare ale copiilor și cu succesul lor viitor ca adulți;

- Mai mult ca atît, nu doar există beneficii clare și importante pentru copii, dar de asemenea se cunoaște că costurile de îngrijire a copiilor într-un mediu familial sunt considerabil mai mici, decât costurile de îngrijire a copiilor în instituții rezidențiale;
- CTWWC consideră această conferință drept o ocazie specială de a se alătura și de a oferi suport Guvernului Republicii Moldova în demersurile sale strategice către o îngrijire a copiilor centrată pe familie, eficientă și durabilă. De asemenea, îi atribuim Conferinței și un rol catalizator. Nu doar pentru a contribui la o schimbare reală a paradigmei de dezvoltarea a sistemului național de asistență socială, dar și pentru a desprinde lecții din practica Republicii Moldova și a transmite experiența, atât la nivel regional, cât și global, pentru a sprijini alte țări din întreaga lume în demersurile lor de reformare a sistemului de îngrijire a copiilor.

Mesajul persoanelor cu experiență trăită

Sesiunea de deschidere a conferinței s-a încheiat cu un mesaj din partea persoanelor cu experiență trăită în sistemul de îngrijire. Pavel, Mariana și Luiza, prezenți la conferință, au împărtășit opinia lor privind prioritățile pentru transformarea sistemului de asistență socială din Moldova, centrarea îngrijirii copiilor pe familie și asigurarea accesului echitabil la servicii sociale pentru toți copiii și familiile aflate în dificultate. Mesajul video poate fi urmărit accesând link-ul:

SESIUNEA 1: PREZENTAREA CONCEPTELOR-CHEIE A CONFERINȚEI

"Printr-o combinație de economii, dar și beneficii în domeniul educației și sănătății, investițiile în pachetul minim de servicii din Moldova vor produce o rată internă de rentabilitate actualizată de 16,6 procente."

Philip Goldman
Maestral International

Foto: Schimbator Studio

Discursul privind importanța investițiilor într-un sistem de îngrijire a copiilor centrat pe familie, susținut de Philip GOLDMAN, președintele Maestral International și membru al Consiliului de conducere al CTWWC

Stimate Domnule Președinte Grosu, Excelența Voastră, Domnule Ambasador Logson, Domnule Perciun, Domnule Ministru Buzu și distinși oaspeți prezenți la eveniment.

Sunt atât de entuziasmat să mă aflu aici, deoarece, pe parcursul celor două zile, vom vorbi despre viitorul Republicii Moldova, de o manieră în care, nu s-a mai vorbit până acum. Dar înainte de a vorbi despre viitor, vă îndemn să facem o scurtă incursiune în trecut.

Cu 30 de ani în urmă, în 1993, m-am alăturat departamentului protecție socială a Băncii Mondiale, imediat după destrămarea Uniunii Sovietice. Prima mea deplasare, fiind angajat la Banca Mondială, a fost tocmai în Moldova. În colaborare cu FMI urma să realizăm una dintre primele evaluări a sistemului de protecție socială a Republicii Moldova independentă. Unii dintre dumneavoastră își aduc aminte bine zilele de după obținerea independeței. Dar alții dintre voi, posibil, sunteți prea tineri pentru a vă aminti

de acele momente, inclusiv participanții din alte țări care sunt în vizită în Moldova. Așadar, vă îndemn cu toții împreună să facem o incursiune în timp și să vă imaginați ce am văzut eu în procesul acelei evaluări.

Revenim din nou în 1993. Din punct de vedere politic, Republica Moldova își creează propriul sistem de administrație publică. Se scrie o nouă Constituție, se formează multe partide politice, se formează președinția și sistemul parlamentar. Ulterior, Moldova se confruntă cu acțiunile forțelor ruse în localitățile din stânga Nistrului (Transnistria) pentru a prelua controlul asupra regiunii și cu distrugerile substanțiale care au fost provocate de separatiști. Tranziția de la sistemul economic și politic sovietic este dureroasă pentru Moldova. Noi asistăm la fenomene precum șomajul masiv și hiperinflația, eșecurile întreprinderilor de stat și șocurile devastatoare în agricultură. Familiile și copiii suferă, fiind supuși stresului nu doar din cauza insecurității economice, ci și a unui viitor incert. Firește, primul lucru la care atragem atenția este - ce fel de sprijin poate oferi sistemul național de asistență și protecție socială pentru a-și ajuta copiii și familiile. Și atunci descoperim că modelul sovietic de planificare, care a fost axat pe ocuparea deplină a forței de muncă, este lipsit de multe elemente ale unui sistem modern de protecție socială și a copilului, necesare pentru a răspunde adecvat nevoilor Moldovei.

În special, Moldova nu dispunea de o infrastructură dezvoltată a sistemului de protecție socială. Asistența socială și managementul de caz reprezintă piloni a oricărui sistem eficient de protecție socială. Să revenim din nou în 1993, atunci era criză de mijloace financiare pentru prestarea serviciilor sociale. Nu exista un sistem dezvoltat de servicii de îngrijire alternativă a copiilor centrat pe familie și era acces limitat la servicii sociale necesare familiilor vulnerabile. Deci ce vedem? Moștenirea investițiilor de-a lungul câtorva decenii în modelul sovietic de protecție socială. Ce reprezintă acest model? Este o rețea largă de instituții rezidențiale în care trăiesc în condiții dezastruoase copii, persoane cu dizabilități și persoane în vârstă. În timpul vizitelor noastre la fața locului, vedem condițiile drastice în care trăiesc copiii și care le distrug sănătatea fizică și psihică. De fapt, condițiile de atunci în care trăiau copii erau atât de șocante, încât acest fapt m-a determinat să mă angajez în domeniul protecției copilului.

Acum, să revenim împreună în prezent, în 2023, și să reflectăm asupra costurilor acelei moșteniri pentru Moldova de astăzi. Să ne gândim mai întâi la copiii din aceste instituții costisitoare și dăunătoare și la impactul pe care l-au avut acestea asupra lor.

Statele Unite și Europa au recunoscut daunele îngrijirii instituționale asupra copiilor la sfârșitul anilor 1800 și începutul anilor 1900 și au dezvoltat pe parcursul secolului XX un sistem de îngrijire a copiilor centrat pe familie. Puteți afirma că sistemul de îngrijire centrat pe familie din aceste țări nu este perfect, dar acesta a putut demonta sistemele de îngrijire rezidențială din SUA și Europa, unde un procent mare de copii instituționalizați mureau, iar cei care supraviețuiau aveau sechele pentru tot restul vieții.

În 2017, revista medicală britanică The Lancet a convocat o echipă de cercetători pentru a realiza o meta-analiză a studiilor globale privind impactul îngrijirii rezidențiale asupra copiilor. Am fost membru a acelei echipe și am publicat concluziile noastre în 2019, exact la distanța de un secol după ce, în 1919, o conferință mare a experților din SUA a cerut eliminarea îngrijirii rezidențiale și crearea unui sistem de îngrijire alternativă centrat pe familie și adopție. Comisia Lancet a constatat că, chiar și în epoca modernă, instituțiile rezidențiale au un impact distrugător asupra copiilor, indiferent de localizarea acestora. Copiii care trăiesc în astfel de instituții au întârzieri în dezvoltarea fizică. De asemenea au deficiențe cognitive. Au deficiențe în dezvoltarea emoțională și socială. Au probleme de comunicare. Sunt expuși unui risc semnificativ de abuz fizic și sexual, uneori comis de către personal, alteori de către alți copii. Instituțiile tind să primească un număr mare de copii cu dizabilități sau cu alte vulnerabilități. Adesea, copiii sănătoși care intră în instituții rezidențiale dezvoltă pe parcursul perioadei aflării într-o instituție un handicap.

Nu este greu de înțeles, de ce acel mediu este atât de dăunător. Să analizăm o instituție tipică din perioada sovietică. În fiecare zi în instituție personalul lucra în trei ture. O parte din angajați rămâneau pentru o durată mai lungă de timp, alții veneau și plecau. Mulți dintre acei angajați aveau o pregătire profesională minimă, iar fiecare dintre ei frecvent aveau grijă de mulți copii, uneori unui angajat îi reveneau zeci de copii. Angajații adesea aplicau pedepse fizice dure. Mesele erau oferite la o oră fixă, iar mâncarea nu era diversificată și avea o valoare nutritivă joasă. Copiii dormeau în camere mari și nu aveau spațiu personal - decât doar un dulap. Copiii mici erau învățați să meargă la oliță la aceeași oră, în fiecare zi. Și am putea continua astfel de exemple. Dar, cu toate acestea, probabil cel mai dur aspect al sistemului este excluderea completă a copiilor de la participarea la viața socială. Copiii nu sunt trimiși la școală. Ei nu participă la evenimente comunitare. Ei nu sărbătoresc momentele importante din viață. Ei nu capătă deprinderi esențiale pentru viață - cum să facă cumpărături sau să-și găsească un loc de trai. Ei nu dezvoltă deprinderi importante, cum să stabilească o întâlnire romantică, să participe la slujbe religioase, să trăiască bucuria Festivalului Recoltei sau să simtă căldura ospitalității în Casa Mare a unei familii. Un lucru de care Republica Moldova poate fi mândră este că a înțeles acest lucru cu cincisprezece ani în urmă și acum a devenit un lider regional în domeniul dezinstituționalizării.

În 1995, în Moldova, în instituțiile rezidențiale trăiau 17.000 de copii. Printr-o combinație de eforturi decisive realizate de către Guvern în colaborare cu organizațiile internaționale și societatea civilă, ați redus acest număr la 685 de copii în 2021. În 1995, în îngrijire familială erau plasați "zero copii", deoarece nu existau servicii de plasament familial. În 2021, în îngrijirea alternativă de tip familial erau 14.515 copii. În 2001, aveați 67 de instituții rezidențiale mari pentru copii. Astăzi, sunt doar 15. În fiecare raion din Moldova există o Comisie de Gatekeeping pentru a preveni plasarea copiilor în instituțiile rămase și pentru a le asigura cea mai bună îngrijire posibilă.

Acest progres incredibil a făcut Moldova să devină lider în regiune și a transformat-o într-o țară care oferă un exemplu de bune practici pentru alte țări care intenționează să reducă dependența de instituțiile rezidențiale. De aceea, e momentul oportun să sărbătorim acest succes remarcabil și susținut, totodată este momentul să recunoaștem, că astăzi, în acest cadru, împreună, avem ocazia de a pava calea pentru rezultate mult mai mari și durabile. E momentul potrivit pentru schimbarea paradigmei în care Moldova va aborda îngrijirea și protecția copiilor săi și va pregăti terenul pentru aderarea la Uniunea Europeană.

Pentru că această conferință are încărcătură economică, să vorbim despre capital. Economiștii se referă la diferite tipuri de capital. Există capital financiar. Există infrastructură fizică. Capitalul poate fi sub formă de resurse naturale și energie. Și, cel mai important pentru noi, cei prezenți în această sală, este capitalul uman.

Banca Mondială definește capitalul uman ca fiind "cunoștințele, aptitudinile și sănătatea pe care oamenii le acumulează de-a lungul vieții, permițându-le să-și realizeze potențialul ca membri productivi ai societății".

Haideți să luăm această definiție tehnică și să o transformăm în realitate pentru Moldova. Moldova are nevoie de oameni care să lucreze pe câmp, în fabrici, în servicii și comerț. Acesta este capitalul uman. Moldova are nevoie de profesori și educatori pentru a-i instrui pe acești lucrători. Acesta este capitalul uman. Moldova are nevoie de medici, de asistente medicale și de multe alte persoane din sistemul de sănătate pentru a-și menține populația sănătoasă. Acesta tot este capital uman. Moldova, ca și alte țări, are nevoie să reducă viciile sociale, cum ar fi criminalitatea, abuzul de substanțe, violența fizică și sexuală și altele. Aceasta înseamnă dezvoltarea și protejarea capitalului uman. De multe decenii vorbim despre factorii necesari țărilor pentru a-și dezvolta capitalul necesar pentru creșterea economică. Printre aceștia pot fi menționați drumurile, energia, comunicațiile, transportul și o mulțime de alte variabile. Dar acum, la

nivel global, se atestă o creștere enormă a interesului privind condițiile necesare pentru dezvoltarea capitalului uman.

Cum se poziționează Moldova? În perioada 2010 - 2020, indicele capitalului uman al Moldovei s-a îmbunătățit de la 0,56 la 0,58. Deși această îmbunătățirea este binevenită, este important să înțelegem că această stare de fapt înseamnă că copiii din Moldova vor fi doar cu 58% mai productivi, decât dacă ar fi avut o educație completă și o stare bună de sănătate. Să ne imaginăm capitalul uman ca fiind un scaun cu trei picioare.

Moldova, ca multe alte țări, și-a centrat investițiile publice pe două direcții de o importanță critică – "două picioare ale scaunului", despre care am vorbit mai sus: sănătatea și educația. Aceste două elemente – "două picioare ale scaunului" sunt absolut esențiale pentru a construi prezentul și viitorul economic al Republicii Moldova. Astfel, educația începând cu vârsta timpurie, corelează puternic cu veniturile mai mari pe parcursul vieții. Sănătatea fizică și mentală, de asemenea, contribuie la îmbunătățirea productivității. Dar "al treilea picior al scaunului" nu este suficient de puternic precum ar trebui să fie - și acesta este "piciorul protecției sociale". Acesta nu este puternic din cauza capacității slabe a sistemului moștenit de Moldova la independență, dar și din cauza faptului că Moldova a avut resurse financiare limitate pentru a răspunde la multiple nevoi. Al "treilea picior", cel al protecției sociale, include asistența socială, serviciile sociale și protecția copilului.

Totuși, de ce, acest al "treilea picior" este atât de important? Pentru că anume al "treilea picior" asigură soluționarea problemelor cu care se confruntă copiii în afara școlii, în afara spitalelor, în familii și în comunitățile lor. Majoritatea cercetărilor noastre realizate în Europa și SUA, demonstrează că rezultatele școlare nu depind doar de modul în care este proiectată programa școlară, de perfecționarea metodelor de predare în clasă sau de utilizarea tehnologiilor moderne. Rezultatele/performanțele școlare sunt în mare dependență și de ceea ce se întâmplă în jurul copilului, atunci când este în afara școlii. Dovezile demonstrează că rezolvarea problemelor în familie și consolidarea familiilor sunt direct proporționale cu creșterea performanțelor școlare. De exemplu, programul City Connects, la care deseori fac referință a colectat și a furnizat date incredibile, care demonstrează că, atunci când elevii în situații de risc beneficiază de un plan de asistență individuală și de servicii sociale, obțin rezultate școlare mult mai bune, absentează mai puțin, au rate mult mai mici de abandon școlar și obțin rezultate mai bune la testele școlare standardizate. Schimbările pozitive pentru copiii în situație de vulnerabilitate au fost incredibile. Concluzia Programului City Connects este că, viața în afara școlii are impact asupra vieții școlare. Același lucru este valabil și pentru sănătate. Maltratarea și neglijarea copiilor corelează puternic cu dezvoltarea fizică slabă, cu întârzieri în dezvoltarea cognitivă, emoțională și socială și cu probleme sociale, cum ar fi abuzul de substanțe. Efectele a ceea ce se întâmplă în copilărie se manifestă pe tot parcursul vieții și includ probleme cardiace, boli pulmonare, diabet, hipertensiune arterială, cancer și alte probleme de sănătate cronice.

Permiteți-mi să mai fac o altă precizare cu privire la protecția socială. Experții în domeniul protecției sociale din întreaga lume tot mai frecvent recunosc faptul că, doar sprijinul monetar nu este suficient pentru a depăși tot spectrul de vulnerabilități cu care se confruntă copiii și familiile. Deși, sprijinul financiar poate atenua într-o anumită măsură factorii de stres cu care se confruntă o familie, acesta nu soluționează problemele psihosociale, nevoile copiilor cu dizabilități, nu combate violența și abuzul în familie și alte riscuri. Recent au fost realizate o serie de studii interesante, care prezintă dovezi că, prin combinarea sprijinului monetar cu servicii de îngrijire se obține un beneficiu mai mare pentru copii și familii, decât în cazul în care se oferă doar bani sau doar servicii de îngrijire. Noi definim această abordare "Cash plus Care" și ea devine un element central al programelor Băncii Mondiale și UNICEF realizate la nivel global. Deci, Vă doriți cu adevărat ca acest al "treilea picior al scaunului" – protecția socială, oferită prin sprijinul monetar (Cash) plus servicii sociale (Care) - să îmbunătățească practicile parentale

și să prevină abuzul și neglijarea, cât mai devreme posibil, pentru a dezvolta... ce?... Capitalul Uman în Moldova.

Pe scurt, în cadrul acestei conferințe nu ar trebui să ne gândim doar la instituții rezidențiale. Acestea constituie punctul de pornire către ceva mai impunător. Ar trebui să vorbim despre o schimbare a sistemului de protecție socială din Moldova, care ar sprijini toți copiii aflați în situații de risc, și care la rândul său, va deveni esența noii paradigme de funcționare a sistemului de protecție socială din Moldova. Această schimbare de paradigmă poate fi modul de bază în care Moldova își va alinia politica socială cu cea a Uniunii Europene.

În 2019, Comisia Europeană a instituit o "Garanție pentru copii" care are ca scop să se asigure că toți copiii au acces la educație, sănătate și servicii sociale de calitate, țările urmărind, în acest fel scopul de a pune capăt dependenței de instituțiile rezidențiale pe care le-au moștenit. Ele fac acest lucru nu doar pentru că respectă drepturile copilului. UE face acest lucru și pentru că înțelege că copiii sunt viitorul - capitalul lor uman - și pentru că aceștia au nevoie de sprijin multilateral pentru a se dezvolta cu succes. Este timpul ca Moldova să urce în acest tren!

Înainte de a trece la examinarea elementelor-cheie ale Cazului de Investiții, aș dori să adresez o întrebare. De ce vorbim atât de mult despre importanța familiei? Ce legătură are familia cu capitalul uman din Republica Moldova?

Ei bine, dragi colegi, conceptul de familie este atât de bine ancorat în identitatea noastră, în ceea ce suntem noi ca specie, încât deseori îl luăm de la sine înțeles. Avem dovezi privind rolurile esențiale pe care familiile le-au jucat la debutul istoriei omenirii. Picturile rupestre, mormintele funerare și alte dovezi demonstrează că familiile, timp de milenii, au servit la socializarea copiilor, la asigurarea protecției colective de dușmani și prădători, la lucrul în comun pentru a vâna și a aduna resurse, la reglarea reproducerii sexuale și a oferit identitate socială membrilor familiei. Familia este profund ancorată în genele noastre și în ceea ce suntem. Așa cum obișnuiesc să spun, copiii se nasc cu dorința de a crește în familie. Cu cât aceste familii sunt mai grijulii și mai protectoare, cu atât este mai probabil că copilul se va dezvolta mai bine și, dimpotrivă, vedem rezultate negative despre care am vorbit mai devreme, atunci când copiii nu sunt îngrijiți. Societățile moderne au preluat unele dintre funcțiile strămoșilor noștri, precum apărarea și socializarea, dar nu au eliminat familia din copil.

Astfel, când vă gândiți la viitor, trebuie să atrageți atenția la al "treilea picior al scaunului" – la protecția socială - și să realizați că acest "picior" poate fi puternic, doar dacă, politicile sociale din Moldova sunt orientate spre consolidarea familiilor.

Așadar, o echipă de experți economiști a luat toate aceste idei grandioase și le-a transformat într-un caz concret de investiții pentru Moldova. Cazul pe care îl vor prezenta experții în scurt timp se bazează pe ipoteza că Moldova va crește investițiile într-un pachet minim de servicii sociale pentru copii și familii. Nu intenționez să distorsionez prezentarea ce urmează, divulgând detalii, doar vă voi comunica o cifră importantă în calitate de "teaser". Rata internă de rentabilitate (RIR) este o măsură obișnuită pentru a determina profitabilitatea unei investiții. Economiștii vă vor demonstra cum, prin combinarea economiilor de costuri și de randamente în educație și sănătate, investițiile în pachetul minim de servicii sociale din Moldova, ar produce o rată internă de rentabilitate /RIR scontată/actualizată de 16,6 %. Posibil această cifră să nu însemne mare lucru pentru dumneavoastră. Dar eu o parte din cariera mea profesională am lucrat în domeniul finanțelor corporative. Știu că o rată internă de rentabilitate/RIR de 16,6 %, ar provoca imediat interesul unui investitor privat, ca fiind un nivel înalt de profit, care merită atenție.

În zilele ce urmează vom analiza aceste aspecte în detalii.

De asemenea, să fim de acord că Moldova nu poate asigura de una singură aceste randamente. Traversăm o perioadă macroeconomică dificilă, în contextul unei crize economice globale, a turbulențelor regionale cauzate de invazia Rusiei în Ucraina. Moldova va avea nevoie de sprijin extern. În încheiere, mă voi adresa unora dintre dumneavoastră, care sunteți prezenți la eveniment.

Mă adresez colegilor mei de la Banca Mondială: în primul rând. Ceea ce se discută și se propune astăzi este pe deplin în concordanță cu cele mai recente abordări ale Băncii Mondiale privind serviciile integrate de asistență socială și cu proiectul privind capitalul uman. Rata internă de rentabilitate/RIR prognozată în cazul de investiții, justifică ferm costul împrumutului. Nu mă pot abține să nu întreb: ar putea fi inclus pachetul minim de servicii sociale în strategia Băncii pentru susținerea sistemul național de protecție socială utilizând abordarea "Cash plus Care"? Următorul mesaj este pentru Comisia Europeană! Investiția în pachetul minim de servicii sociale va răspunde observațiilor cu privire la necesitatea dezinstituționalizării înaintate în Avizul privind cererea de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. De asemenea, Moldova trebuie să întreprindă măsuri pentru a realiza Garanția pentru Copii, adoptată recent de UE. Odată ce Moldova va adera la UE, va avea acces la fonduri structurale care îi vor permite să își dezvolte și mai mult sistemul de asistență socială. Investițiile în pachetul minim de servicii sociale reprezintă o bază solidă pentru viitorul Republicii Moldova ca parte a Uniunii Europene. Următorul mesaj este adresat USAID: trebuie să remarc investițiile dumneavoastră importante în acest obiectiv care sunt și în concordanță cu Planul de acțiuni al Guvernului SUA privind copiii aflați în situații de risc. Sprijinul acordat de SUA prin intermediul programului Changing the Way We Care și prin promovarea abordării impactului colectiv asigură Guvernul Republicii Moldova de sprijinul necesar pentru a determina succesul acestui program. De asemenea, ați fost în avangarda dezvoltării instrumentelor și resurselor de care Moldova și alte țări au nevoie pentru a consolida sistemul de îngrijire și protecție a copiilor. Vă încurajez să țineți pasul acestui moment critic și, în special, să continuați efortul de a adună împreună toate părțile interesate, precum publicul prezent în această sală, dar și mulți dintre cei care nu au putut fi alături. Vin cu un mesaj și în adresa UNICEF: echipele dumneavoastră de politică socială și de protecție a copilului din întreaga lume adoptă modelul "Cash plus Care" (sprijin monetar plus servicii sociale). Aveți un mandat unic în raport cu Guvernul Republicii Moldova care vizează copiii și aveți ani de experiență de colaborare cu Moldova pentru consolidarea sistemului de protecție a copiilor. Vă îndemn să continuați investiția semnificativă în această direcție în Moldova. Și pentru ceilalți participanți din această sală. Sunteți prea mulți pentru a vă striga pe nume. Sunteți toți aici pentru un motiv. Ați văzut cît de intens a luptat Moldova pentru a-și schimba sistemul de îngrijire a copiilor din cel pe care l-am văzut acum treizeci de ani. Puteți face ca lucrurile să fie și mai progresive în următorii 30 de ani. Indiferent dacă sunteți parlamentar care elaborează legi, funcționar din cadrul Guvernului care elaborează și monitorizează politici publice, ambasadă sau donator care oferă asistență, fie că sunteți un ONG care oferă servicii sau un expert care oferă consultanță, aveți un rol de jucat în efortul de consolidare a capitalului uman al Republicii Moldova în anii care vor urma. Aveți un rol de jucat în consolidarea "celui de-al treilea picior al scaunului".

Cu ajutorul și resursele dumneavoastră, putem contribui la crearea unui sistem care să sprijine copiii Moldovei de astăzi, să devină cetățenii europeni de mâine.

A fost o onoare să mă adresez dumneavoastră astăzi și vă doresc tuturor succes în continuarea lucrărilor conferinței.

Vă mulțumesc.

Discursul privind agenda de reformă a sistemului de asistență socială și impactul prognozat asupra sistemului de îngrijire a copiilor, prezentat de către Alexei BUZU, Ministrul Muncii și Protecției Sociale

În martie 2023, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a lansat o Reformă ambițioasa a Sistemului de Asistență Socială RESTART. Scopul inițiativei de reformă este de a îmbunătăți accesul și calitatea serviciilor sociale în Moldova. Reforma vizează aspecte ale organizării și administrării, resursele umane, finanțării sistemului de asistență socială și serviciilor sociale. Ministrul Buzu a salutat participanții la conferință, a oferit o actualizare a procesului de reformă și a rezultatelor așteptate de la Reforma inițiată în domeniul îngrijirii și protecției copilului. Ministrul Buzu a transmis următoarele mesaje-cheie:

- Am văzut tabelul care prezintă povestea de succes a dezinstituționalizării în Republica Moldova și, este un prilej de mândrie. Ar trebui să sărbătorim succesul, dar acest lucru nu este suficient și trebui să fim atenți la factorii care provoacă separarea familiilor;
- Am conceput reforma sistemului de asistență socială având în vedere trei provocări majore;
- Prima provocare este sărăcia, în special sărăcia în rândul copiilor, care este în creștere. Cu toate investițiile și intervențiile realizate în ultimul an, sărăcia în Moldova, inclusiv sărăcia în rândul copiilor, a crescut. La scară națională, circa 28% din copii trăiesc în sărăcie. În Moldova rurală, trăiesc în sărăcie 40 la sută din copii. Pentru noi, echipa Ministerului Muncii și Protecției Sociale, pentru mine personal, în calitate de ministru, aceasta este o cifră extrem de complicată și o cifră de care mă tem cel mai mult;
- A doua provocare, constă în faptul, că avem probleme structurale în sistemul de asistența socială. Noi nu vedem toți copiii care sunt în situație de risc, nu vedem toți copiii care sunt în sărăcie și se pare că noi, prin intervențiile noastre, nu ajutăm aceste familii și acești copii să depășească această situație. În mod constant, cifrele Biroului Național de Statistică denotă că fără intervențiile de asistență socială, sărăcia copiilor ar crește cu 5,4 - 6 %. Prin urmare, trebuie să intervenim mult mai eficient;

- O a treia provocare este faptul că serviciile, inclusiv cele de îngrijire a copiilor, sunt distribuite în mod inegal pe teritoriul Republicii Moldova. Avem raioane în care situația este mai bună. Dar avem și raioane în care situația este mult mai complicată. Am discutat cu mulți asistenți sociali și ei spun că obiectivele de dezinstituționalizare sunt importante, dar ce se întâmplă atunci când copiii sunt în situație de risc, iar noi nu avem servicii la nivel de comunitate sau raion pentru a sprijini familiile să depășească această situație?
- De aceea, afirm că dezinstituționalizarea este un pas important, dar nu este suficient. Trebuie să ne asigurăm că în acest domeniu nu venim cu jumătăți de măsură care nu soluționează definitiv problema. În esență, acesta este scopul reformei sistemului de asistență socială. Vorbim despre o eradicare reală a sărăciei în rândul copiilor, despre o eficiență sporită pentru a ne asigura că toți copiii, inclusiv cei mai vulnerabili, au acces la o protecție adecvată. Acei 700 de copii care se află încă în îngrijire rezidențială, reprezintă cele mai complicate cazuri și trebuie să înțelegem cu toții că reintegrarea adecvată a acestor copii necesită soluții mult mai sofisticate și... da, mult mai costisitoare, deoarece nevoile lor sunt mult mai complexe;
- Acum, câteva cuvinte despre etapele reformei asistenței sociale. În primul rând, dorim să îmbunătățim planificarea și bugetarea serviciilor sociale. În curând vom iniția analiza nevoilor de servicii în nouă regiuni ale Moldovei, unde vor fi create noi agenții teritoriale de asistență socială. În special, vom încerca să identificăm care sunt nevoile nesatisfăcute ale populației, care sunt nevoile neacoperite ale celor mai vulnerabile grupuri din aceste regiuni și vom încerca să stabilim de ce servicii au nevoie, iar apoi vom elabora un plan de investiții pentru următorii 3 ani. Dorim să investim în îmbunătățirea accesului la serviciile sociale;
- Un al doilea element important al reformei este legat de calitatea serviciilor. Dorim să îmbunătățim managementul cazurilor, să implementăm un sistem informațional privind protecția copilului și vom lucra pentru a investi în prevenire. Deși deseori menționăm că prevenirea este importantă, de regulă nu alocăm un buget pentru prevenție. Noi, la minister, încercăm să înțelegem care servicii de prevenire sunt mai importante, cum ar trebui să fie operaționalizate și finanțate și, da, cât costă acestea;
- Un alt element important al reformei este investiția în resursele umane. Munca asistenților sociali este destul de complexă, dar nivelul de remunerare nu este pe măsura muncii efectuate. Vom încerca să eliminăm această nedreptate. Vom veni cu o abordare mult mai adecvată a dezvoltării resurselor umane. Ne vom strădui să stabilim nevoile de formare și vom crește capacitatea sistemului de a oferi formările necesare; și
- Ultimul element important al reformei sistemului de asistență socială se referă la un management adecvat. Trebuie să înțelegem impactul intervențiilor noastre. În luna septembrie a acestui an, vom desemna un responsabil pentru performanță. Scopul este de a se asigura că toate resursele utilizate în domeniul asistenței sociale sunt folosite conform destinației și cu eficiență maximă;
- Exprim convingerea că vom avea două zile foarte productive. În această sală, avem un mix perfect de practicieni, experți internaționali și locali, precum și colegi cu funcții decizionale și împreună avem capacitatea de a soluționa problemele complexe cu care ne confruntăm în prezent. Vă mulțumesc.

SESIUNEA 2: DISCUȚII ÎN ATELIERE PRIVIND SERVICIILE DE BAZĂ RECOMANDATE PENTRU A SPRIJINI FAMILIILE ȘI A PERMITE ÎNGRIJIREA ÎN FAMILIE A COPIILOR RĂMAȘI FĂRĂ ÎNGRIJIRE PĂRINTEASCĂ

Discuțiile în cadrul atelierelor, cu participarea reprezentanților administrației publice locale și centrale, a organizațiilor societății civile, a experților și a reprezentanților organizațiilor internaționale au avut ca scop facilitarea discuțiilor cu privire la cele cinci servicii de bază recomandate pentru asigurarea îngrijirii familiale sigure și protectoare pentru toți copiii; explorarea și documentarea atât a aspectelor pozitive, cât și a principalelor recomandări pentru consolidarea calității și furnizării eficiente a serviciilor sociale de bază; formularea recomandărilor de politici și a modelelor de finanțare a serviciilor sociale pentru a depăși lacunele și provocările identificate; și furnizarea de informații care ar putea ajuta la determinarea implicațiilor financiare pentru implementarea acestor recomandări. Au avut loc și alte discuții tehnice și discuții în grupuri mici în vederea analizei experienței trăite și a perspectivelor internaționale privind aspectele strategice ale Agendei de Reformă a sistemului de asistență socială din Moldova.

Concluzii și recomandări ca urmare a discuțiilor în cadrul atelierului serviciul social "Sprijin pentru familiile cu copii"

- Bugetarea programelor de sprijin a familiei (de exemplu, programe parentale);
- Creșterea statelor de personal pentru furnizarea serviciilor de sprijin a familiei (specialist în protecția copilului și alți specialiști, cum ar fi psihologi, pentru facilitarea programelor de sprijin a familiilor cu copii);
- Asigurarea respectării cadrului normativ și consolidarea mecanismului de cooperare intersectorială; și
- Perfecționarea managementului resurselor umane, cu accent pe supervizare, formarea continuă și dezvoltarea profesională.

Concluzii și recomandări ca urmare a discuțiilor în cadrul grupului de discuții serviciul social "Asistența Parentală Profesionistă"

- Bugetarea și alocarea mijloacelor financiare pentru acoperirea costurilor de management al serviciului social "Asistența Parentală Profesionistă" (APP), inclusiv costurile de transport și programele de sensibilizare a comunității;
- Bugetarea și alocarea mijloacelor financiare necesare pentru adaptarea locuințelor pentru plasamentul în APP a copiilor cu dizabilități (rampe de acces, mobilier, echipamente în conformitate cu nevoile individuale ale copilului);
- Majorarea sprijinului financiar și indexarea ajutorului financiar pentru a asigura un nivel de trai adecvat copiilor plasați în îngrijirea de tip familial;
- Creșterea salariilor asistenților parentali profesioniști și includerea serviciului APP în pachetul serviciilor sociale de bază și finanțarea acestora din bugetul de stat;
- Dezvoltarea serviciului Respiro în funcție de nevoile specifice ale copilului și actualizarea cadrului normativ al APP pentru reflectarea acestei oportunități;
- Soluționarea problemei insuficienței/lipsei asistenței medicale pentru copiii plasați în servicii de îngrijire de tip familial; și
- Bugetarea activităților recreative și de altă natură pentru copiii plasați în îngrijire de tip familial.

Concluzii și recomandări ca urmare a discuțiilor în cadrul atelierului serviciul social "Asistență personală"

- Revizuirea standardelor minime de calitate (cu referire la criteriile de eligibilitate a beneficiarului și mecanismele de monitorizare);
- Elaborarea unui mecanism de acordare a concediilor anuale și de boală pentru asistenții personali;
- Elaborarea unui mecanism de finanțare care să permită instituirea la necesitate în instituțiile de învățământ a unității de asistent personal;
- Elaborarea unor proceduri operaționale standard pentru serviciile de asistență personală;
- Asigurarea formării la locul de muncă și a formării continue a asistenților personali, a managerilor de servicii, în conformitate cu standardele minime de calitate și cu nevoile de formare identificate. Organizarea formării inițiale în conformitate cu programul și suporturile de curs aprobate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale;
- Includerea serviciului social "Asistență personală" în pachetul serviciilor sociale de bază finanțate din bugetul stat (inclusiv bugetarea resurselor suficiente pentru salarii competitive, amenajarea de spații și implementarea tehnologiilor asistive, formarea personalului și transportul pentru monitorizarea serviciilor furnizate); și
- Creșterea sprijinului financiar pentru persoanele cu dizabilități.

Concluzii și recomandări ca urmare a discuțiilor în cadrul atelierului serviciul social "Echipa mobilă"

- Asigurarea suficientă de bunuri și echipamente necesare pentru furnizarea adecvată a serviciului: automobil/transport, materiale didactice, materiale de sprijin pentru părinți și altele;
- Alocarea resurselor suplimentare pentru salarii motivante, pentru programe de formare inițială și continuă;
- Repartizarea centralizată a personalului specializat în vederea dezvoltării serviciului acolo unde se atestă deficit de specialiști (logoped, fizioterapeut, asistent medical); și
- Revizuirea criteriilor de eligibilitate pentru acceptarea beneficiarilor în serviciu.

Concluzii și recomandări ca urmare a discuțiilor în cadrul atelierului serviciul social "Respiro"

- Creșterea salariilor personalului angajat în serviciul social " Respiro";
- Consolidarea mecanismului de colaborare în domeniul asistenței medicale comunitare pentru facilitarea serviciilor de îngrijire la domiciliul beneficiarilor;
- Îmbunătățirea deciziilor de plasament prin asigurarea compatibilității beneficiarilor în baza criteriilor de dizabilitate și de vârstă (copii/adulți);
- Diversificarea gamei de servicii oferite beneficiarilor plasați în Serviciul social "Respiro";
- Asigurarea acreditării tuturor Serviciilor sociale "Respiro" (în prezent, niciun serviciu "Respiro" din Moldova nu este acreditat);
- Revizuirea duratei plasamentului beneficiarului în serviciul social "Respiro" (posibilitatea de prelungire a duratei plasamentului în caz de necesitate, inclusiv cu achitarea unei taxe);
- Simplificarea procedurii pentru plasamentele repetate;
- Alocarea de resurse financiare pentru cheltuielile de transport asociate prestării serviciului social "Respiro"; și
- Implicarea managerilor serviciilor sociale "Respiro" în procesele de planificare bugetară pentru o mai bună informare privind necesarul de consumabile (cum ar fi medicamente, produse de igienă și altele).

Concluzii și recomandări din perspectiva persoanelor cu experiență trăită

- Facilitarea participării continue a persoanelor cu experiență trăită la elaborarea politicilor și în procesele decizionale;
- Centrarea atenției pe asigurarea formării continue a tuturor specialiștilor angajați în sistemul de protecție a copilului și în sectoarele conexe (de exemplu, sănătate, educație, justiție);
- Alocarea de resurse pentru prevenire și servicii specializate destinate copiilor cu dizabilități;
- Alocarea de resurse pentru asigurarea unui continuum de servicii destinat persoanelor care părăsesc sistemul de îngrijire, reducerea birocrației pentru accesul la servicii; și
- Abilitarea beneficiarilor de servicii sociale de a se integra în societate și de a duce o viață independentă.

Discuții tehnice pe aspecte strategice ale Agendei de Reformă a Sistemului de Asistență Socială din Moldova

La discuțiile tehnice au participat experți internaționali și locali, reprezentanți ai societății civile, și funcționari publici. Discuțiile s-au axat pe managementul calității în sistemul de asistența socială și au fost structurate în jurul următoarelor întrebări:

Q 1: Care sunt componentele esențiale ale "managementului calității" în sistemul de asistența socială?

Principalele concluzii în urma discuțiilor:

- Necesitatea clarificării conceptului de "management al calității" și domeniilor de aplicare;
- Determinarea scopului, rolului și așteptărilor de la implementarea "managementului calității" în sistemul de asistență socială;
- Formarea resurselor umane din sectorul asistenței sociale pentru a oferi servicii calitative de îngrijire și sprijin pentru copii;
- Sprijinirea părinților și furnizorilor de servicii sociale pentru familii;
- Implicarea copiilor în toate deciziile care îi privesc și ascultarea opiniilor lor;
- Elaborarea unei metodologii explicite privind evaluarea capacității instituționale a furnizorilor de servicii sociale și a mecanismului de răspuns la nevoi;
- Elaborarea unui mecanism de monitorizare pentru managementul calității în sistemul de asistență socială (indicatori clari, mecanism de colectare și prelucrare a datelor necesare pentru indicatorii de performanță și mecanism clar de utilizare a datelor colectate);
- Clarificarea și atribuirea responsabilităților pentru managementul calității fiecărei instituții/autorități din sistemul de asistență socială, în special privind managementul calității serviciilor sociale (delimitarea clară a funcțiilor Inspectoratului Social de Stat și funcțiilor Ministerului Muncii și Protecției Sociale);
- Eliminarea neclarităților între managementul calității și funcțiile controlului intern/a auditului;
- Examinarea oportunității instituirii unei funcții noi de consilier de asistență socială cu calificare în domeniul drepturilor copilului (în baza experienței Scoției/Consilier în asistență socială); și
- Încurajarea creării platformelor profesionale (de exemplu, Asociația Asistenților Parentali Profesioniști).

Q2: Care sunt provocările în aplicarea principiilor de management a calității în asistența socială?

Principalele concluzii în urma discuțiilor:

- Rezistența angajaților la schimbarea normelor și culturii profesionale în sistemul de îngrijire a copilului și frica de inovare în sistemul de asistență socială;
- Managementul calității nu poate fi implementat fără majorarea salariilor angajaților din sistemul de asistență socială (de exemplu, salarii mai bune, condiții de muncă mai bune, salarizare bazată pe performanță etc.);
- Procesele în sistemul de asistență socială sunt realizate pe suport de hârtie;
- Posibilități limitate de dezvoltare profesională și de progres în carieră în sistemul de asistență socială;
- Capacitate limitată pentru colaborare intersectorială între specialiștii din asistență socială, educație, sănătate, alte domenii;
- Lipsa unui sistem unificat/cadru de management de caz, care să asigure cooperarea între asistența socială, educație, sănătate și alți specialiști; și
- În legătură cu cele menționate mai sus este important de subliniat - tendința sistemului este de a aborda și de a trata problemele separat (de exemplu, problemele educaționale sunt analizate doar de sistemul de educație, problemele de sănătate de către sistemul de sănătate etc.).

Q 3: Care sunt recomandările pentru depășirea provocărilor identificate?

Principalele concluzii în urma discuțiilor:

- Dialogul și implicarea specialiștilor la toate etapele de proiectare a mecanismelor de management a calității;
- Integrarea managementului de caz în prestarea serviciilor din cele 3 domenii: asistență socială, sănătate și educație;
- Asigurarea faptului că sistemul de "management al calității" are un impact pozitiv asupra consolidării sistemului de asistență socială și nu unul distructiv;
- Consolidarea colaborării intersectoriale în domeniul protecției drepturilor copilului;
- Asigurarea unui mecanism de monitorizare a modului în care sunt utilizate datele colectate;
- Managementul calității ar trebui să pună accent pe flexibilitatea/adaptabilitatea serviciilor sociale, politicilor și a sistemului de asistență socială: o politică sau un serviciu care este actual astăzi poate să nu mai fie relevant peste doi ani; și
- Managementul calității - o nouă abordare cu privire la prestarea serviciilor sociale: centrarea pe servicii integrate care să răspundă unor provocări complexe.

Q4: Ce resurse sunt necesare pentru implementarea recomandărilor și pentru a asigura un management de calitate în domeniul asistenței sociale?

Principalele concluzii în urma discuțiilor.
Avem nevoie de:

- Expertiza și inovațiile din alte țări europene privind aplicarea mecanismelor de management al calității (de exemplu, bunele practici din Scoția);
- Resurse umane și financiare pentru digitizare;
- Resurse umane calificate și deschise pentru învățarea proceselor de management informațional în format digital;
- Asigurarea unei cooperări eficiente între sistemul academic și sistemul de asistență socială și între sistemul de asistență socială și agențiile de ocupare a forței de muncă; și
- Resurse umane calificate în cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

SESIUNEA 3: ARGUMENTAREA INVESTIȚIILOR ÎN PROTECȚIA ȘI ÎNGRIJIREA FAMILIALĂ A COPIILOR

În cadrul sesiunii plenare au fost prezentate rapoarte ale experților cu privire la argumentarea investițiilor în îngrijirea de tip familial, inclusiv o scurtă trecere în revistă a dovezilor globale privind modul în care consolidarea familiei produce beneficii economice și sociale atunci când este integrată în politica socială, o scurtă descriere a fluxurilor și nivelurilor de finanțare actuale și preconizate, relevante pentru reforma sistemului de îngrijire a copiilor în Moldova, o estimare a costurilor pentru serviciile sociale necesare pentru a preveni separarea și instituționalizarea copiilor, o comparație a acestor costuri cu costurile de îngrijire rezidențială în Moldova și o prezentare a surselor de finanțare interne și externe pentru investițiile necesare.

Flore ROSSI
Specialistă în protecția copilului, UNICEF Moldova

Costurile îngrijirii de tip familial vs. îngrijirii rezidențiale: O analiză a evoluțiilor recente a cheltuielilor publice și a costurilor per copil în îngrijirea de tip familial și în îngrijirea rezidențială.

Dna Rossi a prezentat o analiză recentă efectuată de UNICEF Moldova, care a avut ca scop o mai bună înțelegere a cheltuielilor publice pentru serviciile de îngrijire de tip familial și serviciile de tip rezidențial destinate copiilor lipsiți de îngrijire părintească, precum și estimarea costului per copil pentru îngrijire în aceste tipuri de servicii. Dna Rossi a împărtășit următoarele concluzii ale analizei:

- Un număr similar de copii au fost plasați planic în îngrijire de tip familial și în îngrijire rezidențială într-o perioada de cinci ani 2017 - 2021, deși au existat tendințe divergente în evoluția celor două servicii. În perioada 2017-2021, aproximativ 5167 de copii au fost plasați în îngrijirea de tip familial și 5 272 de copii au fost plasați în îngrijire rezidențială. Numărul de copii plasați în îngrijirea de tip familial a crescut treptat, în timp ce numărul de copii plasați în îngrijire rezidențială a scăzut brusc. În 2021, în îngrijirea de tip familial se aflau 1 069 de copii (creștere de 6,9% față de 2017) și 712 copii, sau jumătate din numărul total de copii instituționalizați în 2017, se aflau în îngrijire rezidențială;
- Cheltuielile publice totale pentru îngrijirea rezidențială au fost de 1,8 ori mai mari decât cele pentru îngrijirea în servicii de tip familial între 2017 și 2021. Cheltuielile pentru îngrijirea rezidențială au fost de 102,8 milioane de lei (MDL) în 2021, după ce au crescut cu 41,0% față de 2017. Cheltuielile pentru îngrijirea de tip familial au fost de 55,9 milioane de lei în 2021 și au crescut cu 44,0% față de 2017. În medie, cheltuielile pentru îngrijirea de tip rezidențial au fost de 1,8 ori mai mari decât cheltuielile pentru îngrijirea de tip familial, și asta în ciuda faptului că numărul de copii îngrijiți a fost similar în cele două servicii;

- Diferența de cheltuieli dintre cele două servicii poate fi explicată parțial prin profilul copiilor care beneficiază de îngrijire. Aproximativ 8,7 % din copiii plasați în serviciile de îngrijire de tip familial și 21,0 % din copiii din instituțiile rezidențiale au o dizabilitate. Prin urmare, nevoile de îngrijire ale copiilor aflați în îngrijire rezidențială sunt mai mari, atât în ceea ce privește necesarul de personal specializat, dar și de facilități adaptate. De asemenea, este posibil ca numărul de copii cu dizabilități severe aflați în îngrijire rezidențială să fie mai mare, decât a celor aflați în îngrijirea familială. Ambele aspecte analizate explică parțial diferența de cheltuieli între cele două servicii, chiar dacă valoarea acestei diferențe este dificil de estimat cantitativ;
- Cu toate acestea, dacă considerăm numărul de copii care beneficiază de îngrijire, această diferență poate fi explicată mai degrabă prin ineficiența adaptării costurilor la numărul de beneficiari. În cazul serviciilor de îngrijire de tip familial, costul per copil a crescut în cinci ani cu 34,7% până în 2021, serviciile de asistență parentală profesionistă au înregistrat o creștere mai mare a costurilor relative - 41,0%, iar casele de copii de tip familial o creștere mai modestă - 11,4%. În serviciile de îngrijire de tip rezidențial, costul per copil s-a triplat, de la 48.367 lei la 144.359 lei pe copil. Costul per copil în serviciile de îngrijire rezidențială a fost în mod constant mai mare decât în serviciile de îngrijire de tip familial, respectiv a fost mai mare de 1,2 ori în 2017 și de circa 2,8 ori în 2021. Acest raport între costurile per copil plasat în serviciile de îngrijire rezidențială și în îngrijire de tip familial a crescut anual, pe măsură ce numărul de copii în îngrijire rezidențială a scăzut. Acest lucru reflectă ineficiența reducerii cheltuielilor și a adaptării acestora la un număr mai mic de beneficiari aflați în îngrijire rezidențială;
- Întrucât datele bugetare arată că cheltuielile atât pentru îngrijirea de tip familial, cât și pentru îngrijirea de tip rezidențial au crescut în perioada analizată într-un ritm mai mare decât inflația, nu se pot face deducții cu privire la caracterul adecvat al acestor cheltuieli. Din aceste date nu se poate trage nicio concluzie cu privire la calitatea serviciilor furnizate și conformitatea acestora cu standardele, și nici în ce măsură aceste cheltuieli au satisfăcut cererea de îngrijire de tip familial și de îngrijire rezidențială. Dovezile anecdotice sugerează că fondurile bugetare sunt alocate acestor servicii în funcție de disponibilitate și nu pe bază de necesități. În plus, mai multe prestații și alocații acordate copiilor și îngrijitorilor acestora nu sunt ajustate în funcție de inflație, astfel încât, aceste plăți scad adesea în termeni reali. Alte dovezi denotă că deficiențele sistemului pot duce uneori la situații în care tinerii adulți (18 ani și peste) sunt îngrijiți în centre rezidențiale pentru copii, deoarece nu pot fi transferați în instituții specializate pentru adulți. Această situație în sine pune presiune asupra sistemului de protecție a copilului, prin necesități mai mari de resurse, și limitează alocarea fondurilor pentru realizarea obiectivelor centrate pe copii;
- Deși nu are legătură nemijlocită cu obiectivul acestei lucrări, o concluzie secundară care reiese din această analiză este că nu există dovezi că economiile rezultate din transformarea/închiderea instituțiilor rezidențiale au fost realocate către serviciile de îngrijire alternativă de tip familial. După cum se observă din analiză, în pofida reducerii in jumătate a numărului de copii aflați în îngrijire rezidențială în perioada 2017 -2021, cheltuielile publice pentru acest tip de îngrijire au crescut considerabil, ceea ce conduce la concluzia că nu s-au realizat încă economii; și
- În general, în absența unui sistem operațional de bugetare bazat pe performanță, nu este posibilă corelarea rezultatelor cu utilizarea fondurilor, iar analizele de acest tip sunt inutil de complicate. Constatările unei evaluări anterioare efectuate în cadrul acestui proiect indică faptul că, deși indicatorii de performanță sunt stabiliți în timpul elaborării bugetului, aceștia nu sunt utilizați în mod sistematic pentru a corela finanțarea instituțiilor din sectorul public cu rezultatele pe care acestea le obțin. Cu alte cuvinte, cheltuielile pentru îngrijire de tip familial și pentru îngrijire rezidențială nu sunt legate de numărul de beneficiari ai acestor servicii. Acest lucru face dificilă monitorizarea și analiza eficienței și eficacității cheltuielilor publice în aceste domenii, precum și elaborarea recomandărilor privind alocarea resurselor bugetare.

Daniela MĂMĂLIGĂ
Directoare, Parteneriate pentru Fiecare Copil

Constatările și concluziile evaluărilor financiare a șase instituții rezidențiale din Moldova

Dna Mămăligă a prezentat constatările și concluziile evaluării financiare efectuate de CTWWC (2022) în șase instituții rezidențiale - Școlile Internat Auxiliare din Hâncești și Anenii Noi, Centrele de Plasament Temporar pentru Copii cu Dizabilități din mun. Hîncești și mun.Orhei, și două Centre de Plasament și Reabilitare pentru Copii de Vârstă Fragedă din mun. Chișinău și mun. Bălți. Evaluările financiare au avut drept scop să informeze deciziile politice privind viitorul celor 6 instituții, inclusiv să elaboreze planuri de transformare/reorganizare a acestora. Dna Mămăligă a prezentat următoarele constatări și concluzii esențiale ale evaluărilor financiare:

- Evaluarea a analizat costurile anuale per copil pentru serviciile furnizate de către fiecare din cele șase instituții de tip rezidențial;
- Cele mai mari costuri per copil au fost înregistrate în instituțiile pentru copii de vârstă fragedă: mun. Bălți 338,990 lei și mun. Chișinău, respectiv 244,646 lei per copil;
- În instituțiile pentru copii cu dizabilități severe din mun. Hîncești și mun. Orhei, cea mai mare parte a costului mediu anual per beneficiar revine serviciilor de îngrijire. Cheltuielile pentru serviciile de reabilitare sunt cuprinse între 0,4% (mun. Hîncești) și 0,7% (mun. Orhei), iar cheltuielile pentru dezvoltarea deprinderilor de viață sunt cuprinse între 5,3% (mun. Orhei) și 10,5% (mun. Hîncesti). Serviciile educaționale lipsesc în ambele instituții;
- Cheltuielile de personal reprezintă cea mai mare parte din cheltuieli în toate instituțiile evaluate: până la 84% din costurile totale; și

- Costul mediu anual pentru îngrijirea unui copil este în creștere în toate cele 6 instituții, chiar dacă numărul de copii și de personal este în scădere în unele dintre ele. În unele instituții costul de îngrijire a unui copil a crescut cu mai mult de 50% sau chiar s-a dublat.

Dna Mămăligă și-a încheiat prezentarea cu următorul îndemn la acțiune adresat autorităților publice:

- Finalizarea procesului de dezinstituționalizare;
- Instituirea unui moratoriu asupra noilor intrări, în special pentru copiii cu vârsta sub trei ani;
- Realocarea resurselor de la instituțiile rezidențiale către serviciile de prevenire și sprijin la nivelul comunității și la serviciile de îngrijire alternativă de tip familial;
- Consolidarea cooperării intersectoriale în vederea prevenirii primare și acordării sprijinului oportun și adecvat pentru copii și familii;
- Dezvoltarea serviciilor integrate pentru copii, inclusiv mecanisme de finanțare interbugetară;
- Consolidarea educației incluzive; și
- Asumarea unui angajament politic de a continua procesul de reformă a sistemului de îngrijire a copiilor din Moldova.

Constantin GUDIMA
Consultant CTWWC în finanțe publice

Prezentarea cazului de investiții pentru un sistem de protecție și îngrijire a copiilor centrat pe familie

Dl Gudima a prezentat cazul de investiții, elaborat de o echipă de consultanți internaționali și locali ai CTWWC. Raportul, disponibil online pe platforma https://bettercare-network.org/, prezintă o estimare a resurselor necesare pentru a finanța spectrul de programe și servicii de care Moldova are nevoie pentru (i) a preveni plasarea copiilor în îngrijire rezidențială; (ii) a îngriji copiii în familii sigure și protectoare; și (iii) a transforma instituțiile rezidențiale în centre comunitare care răspund efectiv nevoilor comunității. Dl Gudima a prezentat argumentele pentru a investi într-un sistem de protecție socială centrat pe familii și copii.

Mesajele cheie și concluziile cazului de investiții, prezentat în cadrul conferinței sunt următoarele:

- Potrivit datelor statistice ale Ministerului Muncii și Protecției Sociale, în anul 2021, erau înregistrați 33.666 de copii în dificultate, ceea ce constituie circa 6,2% din numărul total de copiii din Moldova. Circa 700 de copii sunt plasați în instituții rezidențiale, dintre care 184 sunt copii cu dizabilități;
- Îngrijirea rezidențială poate avea un impact negativ asupra dezvoltării cognitive, fizice și socio-emoționale a copiilor, în special în primii ani de dezvoltare a acestora.[31] Liniile directoare ONU cu privire la îngrijirea alternativă a copiilor recomandă limitarea utilizării instituțiilor rezidențiale pentru toți copiii și evitarea totală a acestora pentru copiii cu vârsta sub trei ani;[32]

[31] Berens, A. E., & Nelson, C. A. (2015). The science of early adversity: is there a role for large institutions in the care of vulnerable children? The Lancet.

[32] Adunarea Generală a ONU (2010), Liniile Directoare ONU cu privire la îngrijirea alternativă a copiilor. A/RES/64/142..

- Această recomandare se bazează pe dovezi incontestabile privind riscurile și impactul pe termen lung al îngrijirii rezidențiale asupra dezvoltării copiilor.[33] Pachetul de servicii sociale pentru protecția familiei și a copilului propus în Cazul de Investiții reprezintă o modalitate eficientă de a ajuta copiii și familiile aflate în dificultate. Conform estimărilor, pachetul de servicii recomandat va costa 17.185 de lei per copil, ceea ce este de 14,3 ori mai puțin decât costul îngrijirii unui copil în instituții rezidențiale (245.000 de lei per copil) și de 19,7 ori mai puțin decât costul serviciului pentru un copil cu dizabilități plasat în îngrijire rezidențială (339.000 de lei per copil);
- Analiza cost-eficiență a pachetului de servicii sociale recomandat indică faptul că investiția în aceste servicii este o investiție rațională, cu un randament înalt, cu economii atât pentru beneficiari, cât și pentru stat, și cu venituri mai mari pe parcursul vieții. Fiecare copil și-ar spori câștigurile pe parcursul vieții cu aproximativ 25.421 lei în fiecare an și ar avea acces la servicii de protecție adecvate, esențiale pentru îmbunătățirea sănătății și bunăstării lui. Acest fapt poate duce la un plus de 25.334 lei per copil, ar crește speranța de viață, ar îmbunătăți sănătatea și ar reduce sărăcia;
- Analiză resurselor necesare pentru finanțarea pachetului de servicii recomandat, a arătat că finanțarea adecvată a celor cinci servicii, ar necesita 578,5 milioane de lei pentru 2024, din care 545 milioane de lei, ar fi sub formă de costuri recurente și 33,5 milioane de lei sub formă de costuri unice de dezvoltare;
- Au fost estimate costurile pe termen mediu pentru pachetul de servicii. Acestea arată că deficitul de finanțare (alocația actuală per copil - costul calculat pentru fiecare copil ajustat la indicele inflației și mărimea coșului de consum) pentru a finanța în mod adecvat serviciile de îngrijire a copilului în familie este de 87 milioane lei în primul an, crescând până la 141,7 milioane lei în al cincilea an;[34]
- Investiția în serviciile sociale centrate pe familie aduce atât beneficii și economii directe , cât și indirecte, pentru stat și pentru persoane fizice. Efectul direct ar fi un venit mai mare care duce la creșterea consumului și a valorii adăugate, iar în cele din urmă, la creșterea veniturilor fiscale, accelerarea circulației banilor și multiplicarea consumului. Efectele indirecte sunt mai greu de măsurat, dar conduc la o sănătate și bunăstare mai bune, care, la rândul lor, determină o productivitate și venituri mai mari;
- De asemenea, se pot realiza economii de costuri prin reducerea necesității ca sistemul de justiție să intervină în cazurile de abuz și neglijare a copiilor și prin reducerea costurilor de asistența medicală și servicii de sănătate mintală;
- Pachetul de servici propus se estimează să fie o investiție eficientă, atunci când copiii care beneficiază de aceste servicii vor intra pe piața muncii. Conform estimărilor, pachetul de servicii recomandat va produce un randament al investiției în 3,5 ani,[35] cu o rată de rentabilitate internă de 15,69% și o valoare actualizată netă de 35,9 miliarde de lei;
- Tranziția copiilor de la serviciile de plasament rezidențial la serviciile sociale centrate pe familie și pe îngrijirea alternativă de tip familial pentru toții copiii lipsiți de grija părintească permite să fie deserviți mai mulți copii cu aceeași investiție. De exemplu, cu aproape aceeași mărime valorică a investiției alocată pentru îngrijirea a 598 de copii în instituții rezidențiale, pot fi cuprinși cu pachetul serviciilor recomandate 33.666 de copii, sau 6,2% din toți copiii din Moldova. Valoarea actualizată netă a acestor venituri este de 94,3 milioane de lei.

---

[33] Browne, K. (2009). The risk of harm to young Children in residential care. Save the Children.

[34] Calculul include doar costurile serviciilor din pachetul minim, dar nu și costurile îngrijirii rezidențiale și ale MLSP destinate protecției copilului.

[35] Calculul autorilor referitoare la randamentul educației și al sănătății exprimat în câștiguri pe parcursul vieții și economii pentru sănătate, justiție, centre de corecție și ordine publică.

SESIUNEA 4: COMBINAREA SUPORTULUI MONETAR CU SERVICIILE SOCIALE (CASH PLUS CARE) – EVIDENȚE LA NIVEL INTERNAȚIONAL

Experții în domeniul protecției sociale din întreaga lume recunosc din ce în ce mai mult faptul că, doar sprijinul financiar nu este suficient pentru a aborda spectrul de vulnerabilități cu care se confruntă copiii și familiile. În timp ce sprijinul financiar poate atenua factorii de stres asupra unei familii, acesta nu poate răspunde nevoilor psihosociale, nevoilor copiilor cu dizabilități, violenței și abuzului în familie și altor riscuri. O serie de studii recente arată că se poate obține un impact mai mare prin combinarea suportului monetar cu serviciile sociale, decât dacă se oferă numai "bani"(cash) sau numai "servicii" (care). Aceasta abordare se numește "Cash plus Care" și devine o piesă centrală în programele Băncii Mondiale și UNICEF la nivel global. Vorbitorii din cadrul sesiunii au prezentat dovezi internaționale și recomandări care ar trebui considerate în luarea deciziilor de combinare a suportului monetar oferit familiilor cu servicii sociale și rolul cheie al managementului de caz în protecția copilului si consolidarea familiei.

Roger Pearson
Consilier principal în monitorizare și evaluare, Development Pathways Ltd

Dl. Pearson a împărtășit lecțiile învățate cu privire la procesul de combinare a programelor de suport monetar (cash) și serviciilor sociale (care):

- Autoritățile publice din diferite țări combină programele de suport monetar (cash) și serviciile sociale (care) în moduri diferite, acestea fiind frecvent administrate de diferite ramuri ale administrației publice. Niciuna dintre abordări nu este neapărat mai bună decât alta, dar, pentru a reuși să combine programele de suport monetar cu serviciile sociale, guvernele au nevoie de planuri detaliate privind procesul de integrare, de monitorizări periodice și de ajustări pe parcurs;
- Programele de suport monetar tind să utilizeze sisteme informaționale digitale, deoarece acestea sunt vitale atunci când suportul monetar se oferă unui număr mare de beneficiari. În aceste condiții, serviciile sociale pot beneficia și ele de sistemele informaționale create pentru programele de suport monetar;
- Programele de suport monetar pot impulsiona consolidarea serviciilor sociale, deoarece tind să ajungă la mai multe familii în dificultate. Un program de suport monetar poate să identifice cazuri de care ar trebui să se ocupe serviciile sociale, dar despre care nu știau din cauza razei de acțiune limitate al acestora;
- Provocarea este că în procesul de combinare a suportului monetar cu serviciile sociale, raza extinsă a programelor de suport monetar pune adesea mai multă presiune asupra serviciilor sociale, care au nevoie de mai mult personal pentru a răspunde numărului ridicat de beneficiari;
- Programele de suport monetar și serviciile sociale reprezintă adesea două culturi diferite. Echipele care procesează transferurile de bani, de regulă sunt formate din economiști și statisticieni, cu experiență în măsurarea impactului, însă cu experiență limitată în prestarea serviciilor și interacționarea cu beneficiarii;
- Serviciile sociale, pe de altă parte, se bazează pe interacțiunea umană, care necesită mai mult timp. Aceste programe tind să fie subfinanțate, salariile angajaților tind să fie mai mici, prin urmare provocarea este de a aduce aceste două culturi împreună, pentru a dezvolta un program combinat eficient;
- În procesul de combinare a suportului monetar cu serviciile sociale, este important să fie integrate și sistemele informaționale utilizare în cadrul acestor programe. Pe parcursul ultimilor ani, au fost învățate mai multe lecții privind problemele care necesită a fi considerate în acest proces, inclusiv faptul că aceste sisteme informaționale depind de un bun registrul de stat al populației și de sistemul informațional al actelor de stare civilă și că este nevoie de efort susținut din partea guvernului pentru a impulsiona integrarea acestor programe pe termen lung;
- Acest efort ar putea fi oportun și pentru Moldova. Dacă ne uităm la datele relativ recente ale piramidei populației din Moldova, putem observa că milenialii intră în perioada de vârstă fertilă și că în următorii ani se vor naște mai mulți copii în Moldova. Acest lucru subliniază importanța activității de consolidare a sistemului de protecție a copilului în Moldova desfășurată în prezent.

Francesco CENEDESE
Economist, Banca Mondială, Regiunea Europa și Asia Centrală

Dl Cenedese a vorbit despre importanța managementului de caz în protecția copilului și consolidarea familiilor și a împărtășit câteva lecții învățate și recomandări rezultate din programul "Case Compass" al Băncii Mondiale:

- Suntem interesați de managementul de caz deoarece știm că, pe parcursul vieții, cetățenii pot trece prin diverse șocuri care se pot transforma în vulnerabilități. Aceștia se confruntă cu nevoi multidimensionale și complexe, pe de o parte, iar pe de altă parte, autoritățile publice răspund la această situație oferind o multitudine de beneficii și servicii;
- Managementul de caz este o practică de asistență socială care ajută la corelarea nevoilor clienților cu beneficiile și serviciile existente. Prin urmare, noi credem că managementul de caz este important deoarece oferă o abordare holistică care privește familia ca un tot întreg și sărăcia ca fenomen multidimensional, are o metodologie clară și stabilită care implică evaluări ale nevoilor și punctelor forte, planificarea și implementarea unui plan de acțiuni, monitorizarea planului, evaluarea și închiderea cazului;
- Credem că digitalizarea procesului de gestionare a cazurilor poate fi foarte benefică și că un sistem informațional de gestionare a cazurilor bine conceput poate ajuta asistenții sociali să petreacă mai mult timp discutând cu clienții și cu familiile și mai puțin timp la completarea de documente și în procese birocratice. Dacă toate acestea funcționează bine, pot duce la o mai bună calitate a serviciilor sociale pentru cetățeni, care este întotdeauna obiectivul final al intervențiilor de asistență socială;
- În același timp, factorii de decizie au acces la o multitudine de date pe care le pot

folosi pentru monitorizarea programului și pentru a identifica domeniile în care trebuie să intervină și să ofere sprijin, precum și pentru planificarea serviciilor care să răspundă nevoilor beneficiarilor;

- Reluând discuția despre sistemele de management de caz, aș dori, printr-un exemplu, să v-o prezint pe Flora. Este o mamă solitară în vârstă de 38 de ani, însărcinată cu al patrulea copil. În prezent, Flora nu lucrează și tocmai și-a părăsit soțul violent, care era singurul întreținător al familiei. Flora nu are niciun venit și nu poate să aibă grijă nici de ea și nici de familia ei – ea are nevoie de sprijin. Există multe modele de implementare a managementului de caz în întreaga lume, dar, în contextul acestui exemplu, să ne imaginăm că Flora locuiește într-o țară în care există un program de suport monetar legat de o componentă a managementului de caz, ceea ce noi numim management de caz indirect. Flora se adresează fie online, fie merge direct la sediul autorității locale, în funcție de modul în care este organizat sistemul, și depune o cerere pentru a primi ajutor financiar. În general, există o autoritate a administrației publice centrale care va stabili dacă ea este sau nu eligibilă și va stabili suma de bani pe care poate să o primească. Datele din cererea Florei, după ce a fost stabilit că este eligibilă, sunt ulterior transmise unui sistem informațional local de management de caz. Acesta este tipul de software pe care asistenții sociali îl folosesc în activitatea de zi cu zi. Vă puteți imagina că asistenții sociali din municipiul în care locuiește Flora văd o listă de cazuri cu familii care au fost considerate eligibile pentru a primi sprijin financiar și, cu un simplu clic în sistemul informațional, pot trimite un SMS pentru a informa familia despre data programării. Într-o zi, Flora primește un SMS în care este informată să se prezinte la oficiul autorității administrative locale pentru prima întâlnire cu asistenții sociali. Când Flora se prezintă, atunci începe procesul de management a cazului. În timpul primei întâlniri, asistentul social va evalua nevoile familiei Florei, dar și punctele forte pe baza cărora se poate elabora împreună un plan de intervenție. Prima evaluare arată că cazul Florei ar putea fi puțin mai complex decât cazurile obișnuite examinate, astfel încât se decide efectuarea unei evaluări mai aprofundate (complexe) care, de exemplu, analizează vulnerabilitățile fiecărui copil și ar putea solicita, de asemenea, convocarea unei echipe multidisciplinare de specialiști care să analizeze cazul Florei. După finalizarea evaluării, asistenții sociali lucrează împreună cu Flora pentru a elabora un plan de intervenție. Să vedem ce sprijin primește Flora în plus la transferul de bani. În primul rând, Flora se angajează să-și trimită copiii la școală în mod regulat și, în schimb, asistentul social activează un set de măsuri de sprijin, cum ar fi un educator, care va veni la domiciliu o dată pe săptămână pentru a ajuta cu copiii. De asemenea, asistenții sociali o ajută pe Flora să solicite mese subvenționate la școală. După ce Flora semnează planul de intervenție și până la plecarea asistentului social, aceștia convin să se întâlnească din nou peste o lună pentru a analiza împreună mersul lucrurilor. Aceasta este faza de monitorizare a managementului de caz;
- Posibil credeți, că ceea ce tocmai am prezentat sună foarte bine, dar poate că vă întrebați dacă funcționează întotdeauna așa? În practică, nu funcționează întotdeauna atât de ușor. În practică, în special în prima fază a implementării procesului de management de caz, introducerea managementului de caz la scară largă într-o țară este o investiție care ar putea necesita mai mulți ani pentru a vedea rezultatele;
- Așadar, de ce este toată lumea interesată de managementul de caz și de ce atât de multe țări se îndreaptă în această direcție? Răspunsul este simplu, pentru că este o investiție care se merită;
- În cadrul Case Compass, am elaborat un ghid pentru a sprijini autoritățile publice de specialitate să se gândească la modul în care dezvoltă managementul de caz. Ghidul oferă o colecție de studii de caz reprezentând diferite modele de management de caz care sunt furnizate în întreaga lume. Ghidul oferă o listă a provocări-

lor cu care s-au confruntat țările în introducerea acestor sisteme informaționale, precum și modul în care au reușit să le depășească și o descriere detaliată a fiecărui sistem informațional, astfel încât factorii de decizie să aibă închipuire despre ceea ce este necesar pentru a ajunge acolo;

- Cea de-a doua componentă a setului de instrumente este un instrument de vizualizare a unui prototip complet funcțional, realizat pentru a prezenta diferite module și funcții ale sistemelor informaționale pentru managementul de caz;
- În ultimii ani, acordând consultanță guvernelor pe aceste subiecte, am desprins câteva lecții din această experiență. Una dintre acestea se referă la importanța implementării unei concepții centrate pe beneficiar a managementului de caz și validarea acestuia de către utilizatori. Sistemele informaționale a managementului de caz ajută asistenții sociali, atâta timp cât sunt ușor de utilizat și îi ajută să economisească timp. Dacă managementul de caz vine de sus și nu a fost validat cu lucrătorii sociali, ar putea produce efecte contrarii;
- Un alt element important este interoperabilitatea între diferite baze de date care există în țară. În practică, interoperabilitatea înseamnă că, atunci când asistentul social se află în fața clientului, nu va trebui să îi pună întrebări pe care acesta le știe deja, pentru că poate vizualiza informațiile pe ecran;
- Aceste sisteme informaționale ar trebui să corespundă modului în care asistenții sociali sunt obișnuiți să lucreze în activitatea lor de zi cu zi, dar va fi totuși nevoie ca aceștia să-și schimbe ușor modul în care lucrează pentru a îmbunătăți eficiența. În acest scop, aveți nevoie de un buget, de organizarea suportului tehnic pentru utilizatori (help desk) și de formarea asistenților sociali;
- Chiar și cele mai ușor de utilizat și mai bine concepute sisteme informaționale ale managementului de caz nu vor înlocui necesitatea de a consolida capacitatea serviciilor sociale la nivel local. Managementul de caz se referă la interacțiunea umană între asistenții sociali și beneficiari. Un sistem informațional eficient de management de caz poate ajuta asistenții sociali în această interacțiune, dar nu poate substitui această interacțiune, astfel încât consolidarea capacității și angajarea de asistenți sociali este foarte importantă; și
- Pentru referirea către alte servicii în managementul de caz, în special pentru cele mai complexe cazuri, este foarte important să existe o coordonare locală și protocoale în vigoare între diferite autorități care furnizează aceste servicii la nivel local, altfel sistemul informațional nu va rezolva această problemă. Pentru mai multe informații, accesați/ consultați www.case-compass.org.

SESIUNEA 5: PANEL DE DISCUȚII PRIVIND PAȘII URMĂTORI ÎN VEDEREA CONSOLIDĂRII FINANȚĂRII ȘI ASIGURĂRII ACCESIBILITĂȚII SERVICIILOR SOCIALE DE BAZĂ

Membrii panelului au analizat recomandările formulate în cadrul sesiunilor anterioare privind consolidarea serviciilor sociale de bază în Moldova și au stabilit următoarele etape pentru implementarea acestora, luând în considerare prioritățile și inițiativele reformei actuale Restart.

Participanții la discuția în panel:

Liliana GROSU
membră a Comisiei Parlamentare Protecție Socială, Sănătate și Familie

Marcel SPATARI
expert în reforme ale sistemului de asistență socială, ex-Ministru al Muncii și Protecției Sociale

Viorica DUMBRAVEANU
Consultantă națională, UNICEF Moldova, ex-Ministră a Muncii și Protecției Sociale

Daniela MĂMĂLIGĂ
Directoare, Parteneriate pentru Fiecare Copil

Marcela DILION-STRECHIE
Manageră de program, Keystone Moldova

Liliana ROTARU
Directoare, CCF Moldova

ION CRUDU
Șef al Direcției Asistență Socială și Protecție a Familiei, Glodeni

Mesaje-cheie și recomandări rezultate în urma discuțiilor în cadrul panelului:

- În prezent, sistemul de protecție socială din Moldova este format în proporție de 95% din sprijin financiar (cash) și 5% din servicii sociale (care). Noi trebuie să dezvoltăm componenta de servicii de sprijin pentru familiile cu copii, dar și pentru adulți, pentru persoanele cu dizabilități și alte categorii de populație;
- Pentru a face față provocărilor actuale, trebuie să digitalizăm sistemul și să asigurăm fluxuri de finanțare previzibile, indicatori de performanță, mecanisme de management și trebuie să dezvoltăm mecanisme de monitorizare și evaluare pentru a asigura furnizarea uniformă a serviciilor sociale;
- De asemenea, trebuie să realizăm că, bugetul de stat este deficitar, la fel și bugetul sistemului de asistență socială are un deficit social, iar acest deficit social trebuie să fie estimat și finanțat. Faptul că ne-am confruntat cu crize majore în ultimii 2 ani, înseamnă că avem în continuare multe persoane care au nevoie de asistență și protecție socială;
- Trebuie să putem utiliza alți indicatori, în afară de rata sărăciei estimată de Biroul Național de Statistică, pentru a determina cine are nevoie de asistență și servicii sociale. Și pentru a putea realiza acest lucru, trebuie să ne mobilizăm cu toții, cei prezenți în această sală, să dezvoltăm noi mecanisme de monitorizare și evaluare și să lucrăm în echipă;
- Cooperarea și experiența pe care o avem în țară sunt esențiale pentru următorii pași. Am reușit să obținem aceste rezultatele, doar prin cooperare. Cooperarea între organizațiile societății civile, cooperarea cu Guvernul și cu Parlamentul, cooperarea la nivelul comunității, de sus în jos și de jos în sus. Am reușit doar atunci când am lucrat în echipă;
- Un alt punct cheie este centrarea activității pe prevenire. Ne-am concentrat pe tranziția copiilor din instituțiile rezidențiale și pe crearea unui mediu familial stabil pentru ei, ca un prim pas. În timp, am înțeles că trebuie să ne îndreptăm atenția către prevenire, consolidarea familiei și educația parentală. Trebuie să dezvoltăm competențele parentale cât mai timpuriu posibil;
- Ar trebui să bugetăm programe de sprijin pentru familii, în plus la sprijinul financiar, care este oferit în prezent ca parte a serviciului social de sprijin pentru familiile cu copii;
- Este important să consolidăm rețeaua serviciilor de sprijin a familiilor și a copiilor cu dizabilități la nivelul comunității. Avem nevoie de o rețea de servicii la nivel comuni-

tar pentru a preveni separarea acestor copii de familiile lor și pentru a sprijini copiii care se întorc acasă din instituții;

- Ar trebui să îmbunătățim punerea în aplicare a legislației existente și să consolidăm serviciile existente. Un exemplu specific de consolidare a serviciilor existente sunt vizitele la domiciliu efectuate de specialiștii din domeniul sănătății pentru toți copiii cu vârsta de până la trei ani. Aceste vizite la domiciliu sunt obligatorii în conformitate cu legislația și pot avea un rol important în consolidarea abilităților parentale, a atașamentului față de copil și în identificarea primelor semnale de alertă privind neglijarea și abuzul. De asemenea, acestea ar putea identifica semne timpurii ale întârzierilor în dezvoltare și ar putea referi familiile și copiii către serviciile necesare. Din păcate, implementarea programului de vizite la domiciliu nu este la fel de eficientă pe întreg teritoriul Republicii Moldova și este unul dintre exemplele în care ar trebui să implementăm mai bine un program existent;
- Ar trebui să investim într-un sistem robust de formare continuă pentru asistenții sociali din Moldova și să asigurăm bunăstarea asistenților sociali prin intermediul unui mecanism de supervizare funcțional și bine structurat;
- Ar trebui, de asemenea, să ne gândim la serviciile care depășesc pachetul serviciilor sociale de bază, în special mă refer la serviciile comunitare care au fost dezvoltate și funcționează bine în comunitățile din Moldova. Ar trebui să ne gândim la acreditarea și supervizare adecvată a acestor servicii sociale;
- Un alt aspect care trebuie discutat este legat de contractarea serviciilor sociale și de necesitatea de a dezvolta mecanisme adecvate de acreditare a furnizorilor privați de servicii și de achiziții publice eficiente;
- Pe măsură ce avansăm cu inițiativa de reformă a sistemului de asistență socială, ar trebui să asigurăm continuitatea și să consolidăm comisiile locale de Gatekeeping (Comisia pentru protecţia copilului aflat în dificultate). Aceste comisii au un rol important în prevenirea separării copiilor și continuarea eforturilor de dezinstituționalizare;
- Un alt element cheie este asigurarea faptului că mecanismele de calculare a costurilor și de bugetare a serviciilor sociale sunt în legătură directă cu standardele minime de calitate ale acestora. Stabilirea costurilor conform standardelor va asigura alocarea resurselor necesare pentru implementarea adecvată a acestor standarde;
- Ar trebui să luăm în considerare continuumul serviciilor, atât în ceea ce privește combinația serviciilor de care ar putea avea nevoie o familie, cât și în ceea ce privește copiii care părăsesc sistemul de îngrijire și intră în viața adultă; și
- Inițiativa de reformă a sistemului de asistență socială este una pozitivă și așteptarea autorităților publice locale este că reforma va veni cu soluții la numeroasele provocări în ceea ce privește finanțarea serviciilor din bugetele locale.

SESIUNEA 6/PARTEA 1: OPORTUNITĂȚI PENTRU REFORMA SISTEMULUI DE PROTECȚIE ȘI ÎNGRIJIRE A COPIILOR ÎN CONTEXTUL ADERĂRII LA UE

Vorbitorii au discutat despre pregătirea Republicii Moldova în vederea aderării la UE, inclusiv implementarea recomandărilor recente pentru reformele în domeniul protecției și îngrijirii copiilor, precum și accesarea oportunităților și sprijinului pe care Uniunea Europeană le poate oferi în vederea realizării reformei sistemului de îngrijire.

Vasile CUȘCA

Secretar de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale din Republica Moldova

Dl Cușca a prezentat pregătirile asociate reformei sistemului de protecție și îngrijire a copilului în vederea aderării Republicii Moldova la UE, progresele înregistrate de Moldova până în prezent și etapele următoare. Mesajele cheie evocate în discurs au inclus:

- Recomandările relevante în contextul Agendei de asociere UE-RM se concentrează pe continuarea dezinstituționalizării copiilor care rămân în instituții, dezvoltarea de servicii de îngrijire alternativă, prevenirea separării și sprijinirea reintegrării copiilor în îngrijirea familială; aprobarea unui Program național de protecție a copilului; asigurarea protecției copiilor rămași fără îngrijire părintească din cauza migrației; prevenirea delincvenței juvenile și abordarea problemei copiilor în situație de stradă prin intermediul mecanismelor de protecție socială; prevenirea și eradicarea tuturor

formelor de violență împotriva copiilor, inclusiv neglijarea, abuzul, exploatarea și munca copiilor;

- Ministerul Muncii și Protecției Sociale întreprinde acțiuni pentru a implementa toate recomandările din Agenda de Asociere UE-RM prin intermediul Programului Național de Protecție a Copilului, aprobat în iunie 2022, care include obiective specifice și acțiuni pentru a implementa fiecare recomandare din Agenda de asociere UE- RM, inclusiv obiectiv specific privind reforma sistemului de îngrijire, obiectiv privind violența împotriva copiilor, și numeroase acțiuni de dezvoltare a politicilor pentru a sprijini dezvoltarea forței de muncă, managementul de caz și îmbunătățirea serviciilor.

Ally DUNHILL

Directoare de politici, Advocacy și Comunicare la EuroChild, a vorbit, de asemenea, în numele Grupului European de Experți pentru tranziția de la îngrijirea de tip rezidențial către îngrijirea în cadrul comunității

Dna Dunhill a prezentat Garanția Europeană pentru Copii; criteriile de eligibilitate a fondurilor UE pentru promovarea vieții independente și a dezinstituționalizării; setul de instrumente privind utilizarea fondurilor UE, și a transmis următoarele mesaje cheie:

- Strategia UE privind drepturile copilului și Garanția Europeană pentru Copii reprezintă un nou cadru politic cuprinzător al UE pentru a asigura protecția drepturilor tuturor copiilor și pentru a garanta accesul copiilor vulnerabili la un set de servicii esențiale;
- Garanția Europeană pentru Copii urmărește ruperea ciclului dezavantajelor între generații. Dezavantajul și excluderea la o vârstă fragedă au un impact asupra capacității copiilor de a reuși mai târziu în viață. Acest fapt înseamnă că este mai probabil ca aceștia să abandoneze școala și mai puțin probabil să găsească ulterior un loc de muncă decent;

- Conform Garanției Europene pentru Copii, statele membre trebuie să garanteze accesul efectiv la următoarele servicii: educație și îngrijire timpurie de înaltă calitate; activități școlare, inclusiv cel puțin o masă sănătoasă în fiecare zi de școală și asistență medicală. Statele membre trebuie să asigure accesul efectiv pentru copii care au nevoie de o alimentație sănătoasă și de o locuință adecvată;
- Recomandarea Consiliului Uniunii Europene privind instituirea unei Garanții Europene pentru Copii constituie o oportunitate unică de a răspunde nevoilor celor circa 760 000 de copii aflați în îngrijire alternativă în țările UE până în 2030, pentru a monitoriza progresele și rezultatele punerii în aplicare a politicilor și pentru a remedia lipsurile identificate de date;
- Datorită legăturii cu Fondul Social European Plus și în îmbinare cu finanțarea națională, acest lucru poate deveni o realitate. Analiza celor 20 de Planuri Naționale de Acțiune (PNA) denotă că deja există un angajament din partea a 16 state membre ale UE, în cadrul Garanției Europene pentru Copii, de a îmbunătăți viața copiilor înainte de-, în timpul- și după ce sunt plasați în îngrijire alternativă. Există speranța că și alte țări vor urma acest exemplu; și
- Grupul European de experți (EEG) pentru tranziția de la îngrijirea de tip rezidențial către îngrijirea în cadrul comunității este o coaliție care pledează pentru înlocuirea instituționalizării cu sprijinul bazat pe familie și comunitate. Acesta are 12 membri, printre care European Disability Forum (EDF)/Forumul European al Persoanelor cu Dizabilități, Inclusive Europe, UNICEF și Eurochild. EEG oferă expertiză în ceea ce privește tranziția de la instituționalizare la îngrijirea centrată pe familie și comunitate și se concentrează asupra modului în care ar trebui utilizate finanțarea, legislația și politicile UE pentru a facilita tranziția. EEG a creat o serie de resurse care sunt disponibile publicului și recomandate pentru a fi utilizate în procesele de reformă a sistemului de îngrijire - https://deinstitutionalisation.com/eeg-publications/.

Dna Dunhill a formulat următoarele recomandări esențiale în conformitate cu Garanția Europeană pentru Copii și statutul Republicii Moldova de țară candidat pentru asociere la UE:

- Să investiți în reforma sistemului de protecție a copilului și în dezinstituționalizare;
- Să asigurați cu alimentație gratuită elevii din învățământul primar și secundar;
- Să asigurați standardele de calitate pentru specialiștii în protecția copilului și pentru specialiștii în domeniul sănătății mintale.

SESIUNEA 6/PARTEA 2: RECOMANDĂRI ȘI LECȚII ÎNVĂȚATE DESPRE IMPORTANȚA INVESTIȚIILOR ÎN CONSOLIDAREA FAMILIEI ȘI PREVENIREA SEPARĂRII COPIILOR DE FAMILIE

Roman ZHUKOVSKYI și Marijana JASAREVIC,

Specialiști în protecție socială, Banca Mondială

Dl ZHUKOVSKYI și Dna JASAREVIC au prezentat concluziile și lecțiile învățate despre importanța consolidării sistemului de protecție socială în procesul asigurării îngrijirii familiale pentru toți copiii, despre rolul managementului de caz în asigurarea unei protecții sociale eficiente, precum și despre importanța evaluării funcționale a dizabilității pentru determinarea necesității de servicii și ieșirea din serviciile de asistență socială.

Mesaje cheie privind importanța și impactul investițiilor în consolidarea sistemul de protecție socială:

- Investițiile în protecția socială consolidează capitalul uman și pot avea un impact salvator încă în perioada perinatală. Există dovezi solide privind impactul pozitiv asupra sănătății, nutriției, abilităților cognitive și socio-emoționale;

- Investițiile în protecția socială reduc violența și îmbunătățesc bunăstarea și starea psihosocială. Dovezile din practica unor țări precum, Bangladesh, Ecuador, India și Mali demonstrează că transferurile de bani pot reduce violența în familie, pot diminua depresia în rândul femeilor și pot crește bunăstarea psihologică; și
- Cercetările arată că fiecare 1 dolar SUA/USD investit în programe de calitate pentru educația timpurie poate produce randamente între 4 și 16 dolari SUA/USD.

Stefania ILINCA
Consilieră în domeniul îngrijirii pe termen Lung, Organizația Mondială a Sănătății

Dna ILINCA a vorbit despre importanța îngrijirii în familie, în special pentru copiii mai mici, și despre necesitatea de a asigura că serviciile de intervenție timpurie în copilărie și serviciile pentru persoanele cu dizabilități sunt accesibile la nivel comunitar pentru a permite intervenția timpurie, îngrijirea centrată pe familie și bunăstarea copiilor cu dizabilități.

Mesaje cheie ale discursului au fost următoarele:

- Îngrijirea include toate activitățile întreprinse de alte persoane pentru a-i asigura pe cei care nu pot îndeplini astfel de activități independent să mențină un standard de viață și de activitate care să le permită să-și atingă potențialul maxim, să-și realizeze drepturile și să-și păstreze demnitatea umană;
- În cele mai multe cazuri, femeile oferă îngrijire copiilor în procesul de dezvoltare a lor sau persoanelor de toate vârstele care, din cauza unei boli, a unui handicap sau a altor condiții, se confruntă cu limitări în activitățile zilnice;
- Bazele sănătății, bunăstării și productivității pe tot parcursul vieții sunt puse în timpul sarcinii și în primii trei ani de la naștere;
- Dezvoltarea sănătoasă este esențială pentru stabilirea și menținerea sănătății și bunăstării pe tot parcursul vieții. Toate bolile netransmisibile (NCD) care cauzează o povară ridicată a dizabilității, au factori de risc care se manifestă în copilăria timpurie; Copilăria timpurie este perioada unde încep problemele și unde trebuie să înceapă să fie abordate problemele de sănătate;
- Toți copiii au nevoie de îngrijire sigură și protectoare, care să asigure condițiile necesare pentru asigurarea sănătății, nutriției, securității și siguranței, afecțiunii și oportunităților de învățare timpurie;
- Pentru a se dezvolta și a activa în comunitate, persoanele cu dizabilități (de toate vârstele) au nevoie de acces deplin și în timp util la servicii de sprijin în cadrul siste-

melor de sănătate și de asistență socială. Acest lucru presupune că toate serviciile de sănătate și de asistență socială trebuie să fie adaptate la nevoile persoanelor cu dizabilități, dar și dezvoltarea unor servicii specifice;

- În același timp, persoanele cu dizabilități se bazează pe intervenții specifice care au menirea de a facilita accesul la alte servicii esențiale, cum ar fi educația, piața muncii, transportul, locuințe, proiectarea spațiilor publice amenajate și altele;
- DAR cea mai mare parte a îngrijirii este și va continua să fie asigurată de îngrijitorii informali, de familii și de comunitățile/grupurile sociale. Prin urmare, pentru a ajuta persoanele cu dizabilități să trăiască în comunitate este nevoie de investiții în sprijinirea dezvoltării, întreținerii și protecția resurselor de îngrijire informală;
- Deși este bine cunoscut faptul că sprijinul puternic din partea comunității este o precondiție pentru participarea deplină a persoanelor cu dizabilități și a persoanelor în vârstă, experiența globală din ultimele decenii a arătat că eforturile de dezinstituționalizare sunt constrânse nu numai de deficiențe în ceea ce privește disponibilitatea și accesibilitatea serviciilor, ci și de: fragmentarea, lipsa de diversitate a serviciilor sociale și a sprijinului, calitatea joasă a acestor servicii (acceptabilitate, lipsă de centrare pe persoană), nivel scăzut de pregătire a resurselor umane (acces limitat la programe de formare continuă și dezvoltare profesională) și lipsa de sprijin pentru familii și îngrijitori informali;
- Prevenirea este întotdeauna cea mai bună opțiune;
- Intervenția timpurie (în special în primii ani de viață) și investițiile în reabilitare pot contribui la reducerea nevoii de îngrijire și de sprijin pe tot parcursul vieții;
- Dezinstituționalizarea este mai costisitoare și mai intensivă în resurse decât prevenirea instituționalizării;
- Inacțiunea în sprijinirea tuturor persoanelor de a-și realiza potențialul implică costuri enorme pentru societate. Costurile directe pentru sistemele de sănătate și de îngrijire reprezintă o mică parte din costurile societale totale. Marea majoritate a costurilor se acumulează indirect prin pierderea de productivitate a persoanelor cu dizabilități și a îngrijitorilor acestora; potențial limitat de creștere și dezvoltare economică din cauza alocării ineficiente a resurselor și a eșecului de a optimiza capitalul uman;
- Costurile furnizării de servicii sociale sunt mult mai mici în comparație cu costul inacțiunii!
- Îngrijirea copiilor sau a adulților cu dizabilități este solicitantă, mai ales atunci când infrastructura și sprijinul sunt inadecvate;
- Îngrijitorii se confruntă adesea cu consecințe negative asupra sănătății fizice și mentale, în special dacă responsabilitățile lor de îngrijire sunt intense sau frecvente;
- Îngrijitorii pot întâmpina dificultăți în a-și concilia munca cu responsabilitățile de îngrijire, ceea ce îi pune adesea într-o situație economică precară;
- Îngrijirea poate fi o sursă de izolare, în special atunci când îngrijitorii se confruntă cu stigmatizarea și au puțin răgaz de la responsabilitățile de îngrijire.

Dna ILINCA a recomandat câteva pârghii politice esențiale pentru acțiune:

- Investiți în familii și comunități, lucrați în parteneriat cu acestea pentru a crea condițiile care pot preveni instituționalizarea la toate vârstele!
- Creșteți importanța incluziunii persoanelor cu dizabilități în serviciile de bază pe agenda politicilor sociale și de sănătate. Acest aspect este tot mai mult prezent pe agenda îmbătrânirii sănătoase, dar rămâne subdimensionat în politicile de sănătate a copiilor și adolescenților;
- Investiți în durabilitate. Dezvoltați capacitatea de intervenție timpurie și proactivă în structurile de îngrijire cele mai puțin intensive (și mai puțin costisitoare), luând în considerare tendințele demografice și de morbiditate; și
- Acordați prioritate coordonării și partajării responsabilităților între sectoarele relevante și între instituțiile publice și private, inclusiv cumularea resurselor, alinierea obiectivelor și a proceselor, precum și prioritizarea inovării și a investițiilor axate pe rezultate. Acestea sunt esențiale pentru dezvoltarea unor servicii comunitare integrate și centrate pe oameni.

Vivien THOMSON

Coordonatoare de programe pentru familii și copii, Asociația Asistenților Sociali din Scoția

Dna Thomson a subliniat rolul forței de muncă din domeniul asistenței sociale și importanța investițiilor în dezvoltarea acesteia pentru implementarea reformei. Doamna Thomson a împărtășit lecțiile învățate și bunele practici acumulate în procesul implementării Programului scoțian Getting it Right for Every Child (GIRFEC) (varianta română Asigurarea Bunăstării pentru Fiecare Copil).

Prezentarea a inclus următoarele mesaje cheie:

- Scoția și-a început demersul de perfecționare a sistemului în 1968 cu o lege nouă care a transmis responsabilitatea de prestare a serviciilor sociale departamentelor de asistență socială create în cadrul unităților administrației publice locale. Importanța acestei schimbări era faptul că, indiferent de nevoile copiilor, fie că era vorba de nevoi de îngrijire, sau nevoi specifice asociate delicvenței juvenile, toate erau examinate în cadrul aceleiași structuri a administrației publice locale. Această abordare s-a bazat pe recunoașterea faptului că copiii pot manifesta efectele traumei din viața lor în moduri diferite, dar esența problemei rămâne aceiași - trauma trăită de copil;

- În 1995, Scoția a introdus conceptul de "copil aflat în dificultate". Un "copil aflat în dificultate" - este un copil care are orice fel de nevoie. Ar putea fi o nevoie de protecție. Ar putea fi o nevoie pentru că copilul prezintă comportament delicvent. Poate fi o nevoie din cauza unei dizabilități sau a unei probleme cognitive, dar dacă este un copil aflat în dificultate, el are dreptul să fie evaluat și dreptul de a-i fi satisfăcute nevoile;

- Ceea ce a urmat a fost o multitudine de cercetări și dovezi care au arătat că Scoția trebuie să facă mult mai mult. Aceste cercetări au condus la elaborarea politicii actuale, cunoscută sub denumirea de "Getting it Right for Every Child", abreviată GIRFEC. GIRFEC se bazează pe dovezi și a fost pus în practică în toate autoritățile locale din Scoția, înainte de a fi transpusă în legislație. Această secvență este importantă, deoarece o țară poate reglementa mai multe sfere. Dar dacă nu se acordă atenție la implementare și la modul în care acest act normativ funcționează în practică, atunci o intenție bună poate eșua;
- Mesajele cheie ale GIRFEC sunt: satisfacerea timpurie a nevoilor, sprijinirea familiilor pentru capacitarea lor de a avea grijă de proprii copii și colaborarea. Modelul GIRFEC se bazează, de asemenea, pe o abordare etapizată, începând cu serviciile universale care sprijină copiii și familiile cât mai mult posibil. Acolo unde aceste servicii sunt insuficiente, ar trebui dezvoltate servicii specifice, iar pentru unii copii va fi nevoie de servicii specializate. Dar dacă serviciile noastre universale sunt bine concepute, dacă colaborăm între sectoare și servicii, atunci numărul copiilor care au nevoie de servicii specifice sau specializate ar trebui să fie destul de scăzut. O importanță crucială o are colaborarea între sectoare și între instituții;
- Modelul de practică scoțian se bazează în continuare pe indicatorii de bunăstare, dezvoltați pe baza cercetărilor și al dovezilor. Noi ne dorim ca copiii să fie în siguranță, sănătoși, să reușească, să fie școlarizați, activi, respectați, responsabili, implicați. Iar dacă aceste nevoi de bunăstare sunt satisfăcute, ei vor crește sănătoși. În cazul în care acești indicatori nu sunt îndepliniți, sarcina noastră este să analizăm de ce au nevoie copiii, punctele forte și punctele slabe care vor indica intervenția care trebuie să fie făcută;
- Cel mai important impact al noului model de practică obținut de-a lungul timpului, a fost dezvoltarea conceptului de responsabilitate comună și înțelegerea faptului că bunăstarea unui copil este responsabilitatea tuturor, nu doar a profesorilor, nu doar a asistenților sociali, nu doar a medicilor sau a specialiștilor din domeniul sănătății mintale;
- Actualul Program de reformă a sistemului de îngrijire scoțian se numește The Promise (Promisiunea). Acesta se bazează pe Convenția ONU privind drepturile copilului și este o promisiune făcută de către poporul și guvernul scoțian față de copii noștri. Și această promisiune este că copii scoțieni vor crește în dragoste, în siguranță și respect. "The Promise" este un program pentru o perspectivă de 10 ani, elaborat pe baza unei analize aprofundate a sistemului de îngrijire alternativă din Scoția, care a identificat costurile umane și economice al îngrijirii insuficiente/defectuoase. Este important de menționat faptul că analiza s-a bazat pe discuții cu 5 000 de tineri care se aflau în sistemul de îngrijire sau care au trăit anterior această experiență. Studiul poate fi consultat accesând pagina web The Promise https://thepromise.scot ;
- Asistenții sociali sunt nucleul care ține împreună echipă multidisciplinară despre care am vorbit. Fiecare copil, indiferent de spectrul de nevoi pe care le are, are un singur plan. Așadar, un copil - un plan. Și ar putea fi mulți specialiști implicați pentru a răspunde nevoilor acelui copil, dar va exista un singur specialist responsabil și, adesea, acel specialist responsabil este asistentul social, care în cele din urmă are rolul de coordonator. Acest lucru nu înseamnă că asistenții sociali fac totul. De fapt, de multe ori fac doar o mică parte din muncă, dar exercită rolul de coordonare cu celelalte sectoare și pentru că toată lumea a semnat GIRFEC, fie că este vorba de un profesor sau un medic generalist sau un medic-narcolog/ consilier în domeniul abuzului de substanțe sau oricine altcineva care ar putea fi la acea masă, toți s-au angajat să lucreze în acest mod. Iar acesta este unul din punctele forte ale sistemului nostru actual;
- În Scoția, asistenții sociali fac parte dintr-o profesie reglementată, nu putem practica daca nu suntem înregistrați la Consiliul Serviciilor Sociale din Scoția. Un asistent

social trebuie să dețină o diplomă de studii superioare cu o durata de 4 ani sau o calificare echivalentă și să desfășoare activitatea în conformitate cu un cod de conduită;

- Avem în jur de 3.000 de asistenți sociali angajați în cadrul serviciilor sociale pentru copii. Majoritatea din aceștia lucrează în structuri ale administrației publice locale. Asistenții sociali sunt sprijiniți de un număr mare de paraprofesioniști, lucrători sociali, asistenți parentali, asistenți pentru primii ani de viață a copilului și persoane care lucrează cu tineri cu comportament deviant. Așadar, există un număr mare de angajați în serviciile sociale, dar care nu fac parte neapărat din categoria asistenților sociali în sensul îngust al ocupației;
- În Scoția, asistenții sociali au o funcție cheie în cadrul protecției sociale nu doar a copiilor, ci și a adulților aflați în situații de risc sau a infractorilor extrem de periculoși. Suntem responsabili de identificarea, evaluarea și protecția persoanelor care riscă să fie abuzate sau neglijate sau care sunt vulnerabile din alte motive. Aplicăm ceea ce numim principiul intervenției minime. Aceasta înseamnă că nu intervenim dacă nu este nevoie. Iar dacă trebuie să intervenim, folosim cel mai mic nivel de intervenție prevăzut de lege, pentru a obține rezultatul dorit, iar acest lucru este foarte important; și
- În concluzie, spun adesea că asistenții sociali sunt căutați doar atunci când există o problemă, ceea ce înseamnă că acesta poate fi un loc în care să te simți singur. Dar este un loc foarte important. Este important ca cineva să fie alături când oamenii sunt vulnerabili. În Scoția, asistenții sociali au o poziție neobișnuită. Ei pot contesta sistemul și vor pleda pentru nevoile și drepturile copiilor cu care lucrează. Dar ei sunt, de asemenea, un agent al statului în protecția socială. Dintr-un motiv sau altul, această dualitate funcționează și uneori această tensiune este ceea ce face ca sistemul de protecție și îngrijire a copilului să funcționeze.

PANEL DE DISCUȚII CU DONATORII ȘI PARTENERII DE DEZVOLTARE

Reprezentanții donatorilor și ai partenerilor de dezvoltare au comentat recomandările, măsurile practice adoptate în cadrul conferinței și impactul acestora asupra priorităților de asistență și finanțare.

Mathew WATSON

Consilier Tehnic Principal, Reprezentant al Centrului pentru Democrație și Inovare (DDI)/ HUB-ul pentru Dezvoltarea Incluzivă a Copiilor în Adversitate, Echipa USAID Washington

Întrebare din partea moderatorului: Activați în Moldova de mai mulți ani și ați putut vedea progresele înregistrate în implementarea reformei sistemului de îngrijire a copiilor. Ce veți lua de la această conferință și ce veți împărtăși cu alte țări în care este promovată strategia guvernului Statelor Unite privind protecția și îngrijirea copiilor aflați în situații de adversitate? Ce v-a impresionat cel mai mult?

Principalele concluzii:

- În ultimii 15-20 de ani, Moldova a obținut rezultate remarcabile. În 1995, în Moldova, în îngrijire rezidențială se aflau 17.000 de copii. Eforturile continue ale Guvernului

Republicii Moldova și ONG-urilor, care au fost adevărați campioni în promovarea intereselor copiilor, au contribuit la reducerea numărul acestora la 685, ceea ce este remarcabil. Astfel, atunci când mă întrebați ce iau de aici, acest rezultat este ceea ce iau de aici;

- Colaborăm cu 15 țări din întreaga lume, lucrând mereu în domeniul dezvoltării timpurii a copiilor, al reformei sistemului de îngrijire, al prevenirii și combaterii violenței împotriva copiilor. Și atunci când discutăm cu Guvernul din Kenya sau cu Guvernul din Columbia, ei spun: "...sunt prea mulți copii, sunt atât de multe de făcut... nu avem suficiente resurse" - și atunci le aducem ca exemplu Moldova. Noi folosim exemplul Republicii Moldova ca model de inspirație și aplicare a impactului colectiv;
- Sarcina nu este de loc ușoară, dar văd ce se întâmplă în Moldova, cum oameni se unesc în jurul unei soluții comune și văd determinarea lor de a depăși provocările, văd inovație și colaborare, asta este ceea ce mă entuziasmează să particip în acest efort și abia aștept să văd ce va urma. USAID, în parteneriat cu Fundația MacArthur și Fundația GHR, a finanțat o mare parte din activitatea proiectului "Changing the Way We Care" și suntem foarte mândri să fim susținători ai acestei activități desfășurate în parteneriat cu Guvernul Republicii Moldova și cu voi toți cei prezenți în această sală. Vom continua această călătorie împreună cu dumneavoastră. Vă îndemn, împreună să trecem linia de sosire.

Roman ZHUKOVSKYI
Specialist în Protecția Socială, Banca Mondială

Întrebare din partea moderatorului: Există recomandări specifice pe care le considerați deosebit de relevante pentru angajamentul Băncii Mondiale în Moldova? Având în vedere interesul deosebit și expertiza extinsă a Băncii Mondiale în ceea ce privește modelul "Cash plus Care", ați putea să ne împărtășiți idei sau sugestii specifice cu privire la modul în care Moldova ar putea adopta această abordare în viitor?

Principalele concluzii:

- Munca pe care o depuneți pentru a consolida sistemul de îngrijire și pentru a crea condiții mai bune pentru familiile aflate în dificultate și pentru copiii aflați în situații de risc să crească în familii sigure și protectoare și să crească și să devină adulți sănătoși și productivi este extrem de importantă. Fiecare țară ar trebui să fie preocupată pe deplin de modul în care să facă acest lucru corect;
- Noi susținem ideea că managementul de caz ar trebui să privească familia și dificultățile cu care aceasta se confruntă ca un tot întreg și să potrivească resursele bugetare cu nevoile familiei;
- Atunci când lipsesc serviciile necesare, trebuie creat un sprijin suplimentar. Să discutăm dacă acest sprijin ar trebui să fie oferit sub forma unui pachet de bază sau minim de servicii și cum putem extinde numărul de instrumente pe care le folosim pentru a ajuta aceste familii;
- Propunerea noastră este de a ajuta Moldova să beneficieze de experiența pe care o acumulăm din diferite țări. Am dori să sprijinim eforturile Guvernului Republicii Moldova în dezvoltarea acestui model, în care nu vorbim despre o familie care are o problemă, ci schimbăm narațiunea și vorbim despre ce putem face pentru a sprijini o familie să-și atingă potențialul său maxim sau al unui copil. Cred că ar trebui să vorbim despre managementul de caz din această perspectivă; și

- Ultima, dar nu cea din urmă. Cred că Moldova se află într-o situație mai bună decât multe țări. În general, în regiune, avem oameni care sunt dedicați, inteligenți, bine educați, pasionați de ceea ce fac. Și aceasta este o bază foarte bună cu care putem lucra. Și sunt încrezător că împreună vom reuși să trecem linia de sosire.

Simon SPRINGETT
Coordonator Rezident al ONU în Republica Moldova

Întrebare din partea moderatorului:: Având în vedere prezența semnificativă a Organizației Națiunilor Unite în Moldova, atât în sfera umanitară, cât și în cea a dezvoltării, care sunt modalitățile prin care vedeți reforma sistemului de îngrijire sau reforma sistemului de asistență socială ca fiind un punct de legătură între cele două sectoare, există inițiative particulare pe care ONU le susține, în care s-ar putea face conexiuni cu reforma sistemului de îngrijire?

Principalele concluzii:

- Sunt foarte mândru să co-prezidez Consiliul sectorial "Munca și Protecția Socială" alături de domnul Ministru Alexei Buzu. Acest lucru demonstrează angajamentul Organizației Națiunilor Unite de a sprijini reforma sistemului de asistență socială și încrederea pe care o avem privind impactul pe care aceasta îl poate avea asupra țării. Încă de la începutul războiului din Ucraina, Organizația Națiunilor Unite, împreună cu toți partenerii noștri care sprijină Guvernul, s-au asigurat ca toate intervențiile noastre pentru refugiați să sprijine, de asemenea, familiile și comunitățile locale și să se concentreze intenționat pe consolidarea atât a sistemelor locale, cât și a celor naționale;
- În cadrul protecției sociale în Moldova, suntem norocoși să avem un ecosistem puternic de organizații, autorități publice locale, asistenți sociali, ONG-uri cu expertiză, precum și să avem angajamentul asumat de a duce lucrurile până la capăt;

- Moldova are, de asemenea, o traiectorie istorică solidă de schimbare și progres în modul în care este abordată și furnizată îngrijirea, cu o sustenabilitate recunoscută. De asemenea, Moldova are voința politică de a nu lăsa pe nimeni în urmă și de a aborda problemele dificile din sfera protecției sociale;
- Ar trebui într-adevăr să profităm de acest context în mai multe moduri: trebuie să ne dublăm eforturile pentru a îmbunătăți coordonarea și complementaritatea programelor implementate de către instituțiile naționale, agențiile ONU, bănci, ONG-uri, organizații donatoare. Nu numai în acest sector, ci , de fapt, în toate sectoarele relevante pentru reforma sistemului de asistență socială;
- Acest lucru necesită investiții suplimentare din partea fiecărui partener și a fiecăruia dintre noi, cei prezenți în această sală. O bună coordonare necesită investiții semnificative în resurse umane și timp. Aceasta necesită să fim sistematici în ceea ce facem, și să fim cu toții implicați. O mai bună coordonare nu înseamnă participarea la o conferință. O mai bună coordonare înseamnă participare activă la coordonarea și îmbunătățirea situației; și
- Să revenim la titlul acestei conferințe. Procesul de aderare la UE. Și cum putem profita la maximum de acest proces și, în special, de toate instrumentele care ne sunt puse la dispoziție prin multiple directive ale UE. Dacă Moldova intră în procesul de negociere până la sfârșitul anului, acest fapt va oferi acces semnificativ la multe instrumente și oportunități, și sper că vom putea lucra împreună pentru a sprijini Guvernul Republicii Moldova să realizeze aceste aspirații.

Flore ROSSI
Specialistă în Protecția Copilului, UNICEF Moldova

Întrebare din partea moderatorului: Dizabilitatea și violența împotriva copiilor sunt două dintre principalele riscuri sau vulnerabilități pe care pachetul de servicii sociale recomandat își propune să le abordeze, având în vedere că acestea sunt două priorități esențiale pentru ONU, la general, și pentru UNICEF, în special, ce sugestii aveți pentru a vă asigura că aceste două probleme vor rămâne în prim-planul eforturilor de reformă a sistemului de îngrijire, în special în ceea ce privește prevenirea separării familiei?

Principalele concluzii:

- Eforturile de reformă a sistemului de îngrijire trebuie să ajungă la cei mai vulnerabili copii și la cei care îi îngrijesc, iar aceștia trebuie să rămână în centrul investițiilor noastre;
- Înainte de a vorbi despre finanțare și investiții, permiteți-mi să fac câțiva pași înapoi. Cu toții știm că cei mai vulnerabili copii sunt cei expuși riscului de violență, precum și copiii cu dizabilități;
- Potrivit Ministerului Muncii și Protecției Sociale, la sfârșitul anului 2022 existau peste 13 000 de copii aflați în situație de risc, iar majoritatea dintre ei sunt supuși neglijării, abuzului și violenței. Când ne uităm la numărul total de infracțiuni împotriva copiilor, acesta nu s-a schimbat semnificativ în ultimii doi ani, iar numărul infracțiunilor înregistrate privind violența de gen care afectează adolescentele este în creștere. Când ne uităm la situația copiilor cu dizabilități, știm că aceștia rămân un grup vulnerabil și exclus din punct de vedere social. Dacă dorim să abordăm multiplele cauze ale violenței împotriva copiilor și să prevenim separarea familiilor, ar trebui să investim, de asemenea, în îngrijitori, în special în femei;

- Trebuie să analizăm intersecțiile și legăturile de cauzalitate dintre violența împotriva copiilor și violența împotriva femeilor, analizând factorii de risc comuni, normele din cadrul familiilor și transmiterea inter-generațională a violenței, precum și să includem mai multe analize a dezinstituționalizării și prevenirii separării familiilor din perspectiva dimensiunii de gen;
- Băieții, fetele, adolescentele, victimele violenței și persoanele aflate în situații de risc, inclusiv copiii cu dizabilități, trebuie să rămână în centrul oricărui sistem de îngrijire și oricărei reforme sociale. UNICEF se angajează să investească pentru a răspunde nevoilor acestei categorii de populație;
- UNICEF a sprijinit Guvernul Republicii Moldova încă de la începutul reformei sistemului de îngrijire și continuăm să ne onorăm acest angajament. Anul trecut, UNICEF a investit peste 60 de milioane de dolari SUA, acordând suport direct Ministerului Muncii și Protecției Sociale și municipiului Chișinău pentru consolidarea sistemului de protecție a copilului, inclusiv a investițiilor în sprijinul copiilor și femeilor din Ucraina; și
- Avem oportunitatea de a face un nou efort pentru a investi în sistemul de protecție a copilului din Moldova, dar nu este ușor. Programele de protecție a copilului și de combatere a violenței de gen sunt subfinanțate în mod cronic, astfel că, trebuie să ne asigurăm cu toții că nevoile copiilor și femeilor sunt vizibile și aceștea sunt protejați, iar cheltuielile și serviciile de protecție a copilului și de combatere a violenței de gen să fie incluse și în sistemele de educație și de sănătate.

CONCLUZIILE CONFERINȚEI ȘI PAȘII URMĂTORI

Această primă ediție a Conferinței internaționale privind Finanțarea Serviciilor Sociale pentru Copii și Familii în Contextul Agendei de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană, desfășurată la Chișinău în perioada 20-21 iunie 2023 a oferit ocazia unei discuții profunde între autoritățile publice, organizațiile societății civile, mediul academic, experți și organizații internaționale privind asigurarea unei finanțări publice adecvate a serviciilor sociale de consolidare a familiilor și protecție a copiilor.

Participanții și organizatorii conferinței au recunoscut caracterul incontestabil al dovezilor că îngrijirea instituțională de tip rezidențial are consecințe negative atât pentru copiii, familii, cât și pentru societate în ansamblu, și că convențiile internaționale, la care Republica Moldova este parte, politica națională și recomandările Uniunii Europene, statuează importanța consolidării familiei și a îngrijirii în familie, plasamentul în îngrijire rezidențială fiind doar o ultimă opțiune.

În baza discuțiilor importante care au avut loc în cadrul conferinței și recunoscând că Guvernul Republicii Moldova are responsabilitatea principală pentru protecția copiilor și consolidarea familiilor, participanții la conferință, vorbitorii și partenerii au formulat următoarele recomandări esențiale și concluzii:

- Există dovezi incontestabile că îngrijirea de tip rezidențial are consecințe negative pentru copii, familii și societate în general;
- Finanțarea serviciilor pentru copii și familii este o investiție în creșterea capitalului uman al Moldovei;
- Politica națională și recomandările Uniunii Europene în cadrul Agendei de Asociere UE-RM prioritizează îngrijirea familială și importanța consolidării familiilor, plasamentul într-o instituție rezidențială fiind întotdeauna ultima opțiune;
- Este necesar să existe un pachet de servicii sociale de bază garantate și finanțate de la bugetul de stat (național);
- Un pachet de servicii sociale de bază trebuie să includă servicii de sprijin pentru familii și copii și suficiente servicii de îngrijire alternativă de tip familial pentru toți copiii care au nevoie de acestea, în special copiii mici și copiii cu dizabilități;
- Investițiile în pachetul serviciilor sociale de bază sunt eficiente din punct de vedere al costurilor, au un randament ridicat și ar aduce economii enorme pentru stat, asigurând în același timp creșterea veniturilor pe parcursul vieții, accesul la servicii adecvate, creșterea speranței de viață, îmbunătățirea sănătății și reducerea sărăciei;
- Este important ca fondurile de la instituțiile rezidențiale să fie redirecționate către finanțarea unui pachet minim de servicii și, în special, către îngrijirea centrată pe familie, în conformitate cu politica națională și cu recomandările UE;
- Ar trebui oprită instituționalizarea copiilor cu vârsta sub 6 ani.

Societatea civilă și partenerii de dezvoltare și-au exprimat, de asemenea, angajamentul de a sprijini Guvernul Republicii Moldova în implementarea recomandărilor și acțiunilor formulate în cadrul conferinței, inclusiv:

- Să colaboreze în calitate de parteneri, să coordoneze și să mobilizeze resurse pentru a oferi cel mai bun sprijin posibil în realizarea priorităților Guvernului Republicii Moldova;

- Să ofere asistență în elaborarea, pilotarea, monitorizarea și implementarea strategiilor și abordărilor care vizează dezinstituționalizarea copiilor, modelarea îngrijirii alternative de tip familial și prevenirea violenței împotriva copiilor, în conformitate cu prevederile Programului Național pentru Protecția Copilului 2022-2026 (lansat anul trecut) și a Planului de acțiuni pentru implementarea Programului;
- Să ofere asistență în crearea și dotarea cu resurse a sistemelor de documentare și monitorizare a copiilor în risc de separare de familie și care sunt plasați în servicii de îngrijire alternativă;
- Să contribuie la consolidarea capacității autorităților locale, a personalului din domeniul asistenței sociale, a societății civile și a comunităților prin diverse programe și activități aliniate la strategiile și programele Guvernului Republicii Moldova;
- Să susțină documentarea și diseminarea bunelor practici și sprijinirea extinderii serviciilor sociale incluse în pachetul serviciilor de bază, astfel încât acestea să ajungă în tot mai multe regiuni, comunități, la mai multe familii și copii.

Atelierul Persoanelor cu Experiență Trăită
RECOMANDĂRI
1. SENSIBILITAZE – campanii de sensibilizare și promovare cu mesajul "Toți suntem egali" și includerea consultării persoanelor cu experiență trăită/participării în procesul decizional
2. FORMARE/INSTRUIRE – instruire continuă/motivarea specialiștilor, inclusiv de către persoane cu experiență trăită, și instruirea specialiștilor din domenii conexe (medical, educațional, ordine publică, etc.)
3. SERVICII – existența serviciilor specializate per dizabilitate; a serviciilor de prevenție timpurie; a serviciilor pentru 18+ (continuum de servicii); reducerea birocrației prin facilitarea procedurilor de accesare a serviciilor
4. CAPACITAREA persoanelor care beneficiază de servicii pentru integrarea în societate și traiul independent
IMPACT
Lume fără disciminare
Acțiune prin exemplu propriu
Prietenie
Specialiștii lucrează cu dedicație și dragoste
Nu mai avem instituții rezidențiale, dar servicii alternative
Fiecare copil e integrat în societate și cu drepturi egale
Non-victimizare și abilitare
20-21 iunie 2023

Strategy - 6 Thematic Areas
1
Participation in political and democratic life
2
Socio-economic inclusion, health and education
3
Combating violence and ensuring child protection
4
Child-friendly justice
5
Digital and information society
6
The Global Dimension

Conferința internațională
ASIGURAREA SERVICIILOR SOCIALE PENTRU
ÎN CONTEXTUL ACORDULUI DE ASOCIERE
REPUBLICA MOLDOVA - UNIUNEA EUROPEANĂ

FINANȚAREA SERVICIILOR SOCIALE PE
COPII ȘI FAMILII ÎN
EXTUL AGENDEI DE
REPUBLICA M
A-UNIUNEA EURO
Dan PERCUN

ANEXA 1

AGENDA CONFERINȚEI

ZIUA 1 - 20 IUNIE 2023	
8:30-09:00	***Înregistrarea participanților, cafea de bun venit***
9:00-10:00	**Cuvânt de deschidere** **Moderator: Dan PERCIUN**, Președintele Comisiei parlamentare protecție socială, sănătate și familie **Vorbitori:** • **Igor GROSU**, Președintele Parlamentului Republicii Moldova • **Kent D. LOGSDON,** Ambasadorul Statelor Unite în Republica Moldova • **Inguna DOBRAJA,** Directoarea de Țară a Băncii Mondiale pentru Moldova, Europa şi Asia Centrală • **Ilija TALEV,** Reprezentat Adjunct UNICEF Moldova • **Anne SMITH**, Directoarea Inițiativei Globale Changing the Way We Care (CTWWC) • Mesaj video din partea persoanelor cu experiență trăită
10:00-10:45	**Sesiunea 1: Prezentarea conceptelor-cheie a conferinței** **Moderator: Ludmila UNGUREANU**, Directoarea CTWWC Moldova **Prezentare generală:** Prezentarea conceptelor-cheie care stau la baza conferinței – sistemul de îngrijire a copilului, mecanismul de finanțare a serviciilor sociale pentru copii și familii, prezentarea inițiativelor de reformă relevante scopului și obiectivelor conferinței. **Vorbitori:** • **Philip GOLDMAN**, Președintele Maestral Internațional și membru al Consiliului de conducere CTWWC *Cheltuielile publice și îngrijirea copiilor* • **Alexei BUZU**, Ministrul Muncii și Protecției Sociale *Agenda de reformă a sistemului de asistență socială și impactul asupra sistemului de îngrijire a copiilor*
10:45-11:15	***Pauză de cafea***
11:15-12:45	**Sesiunea 2: Analiza progreselor și lecțiilor învățate în prestarea serviciilor de prevenire și îngrijire alternativă a copiilor raportate la obiectivele și standardele minime de calitate ale serviciilor** **Moderatori: Beth BRADFORD**, Director tehnic, CTWWC **Natalia SEMENIUC**, Coordonator de proiect, Parteneriate pentru Fiecare Copil
	Prezentare generală: Ateliere de discuții și analiză organizate în jurul unui serviciu prioritar, după cum urmează – 1. Serviciul social „Sprijin pentru familiile cu copii” 2. Serviciul social „Asistența Parentală Profesionistă” 3. Serviciul social “Asistența personală” 4. Serviciul social “Echipa mobilă” 5. Serviciul social „Respiro” **Atelierele de discuții vor răspunde la următoarele întrebări:** • În ce măsură, organizarea și prestarea serviciului atinge obiectivele și respectă standardele minime de calitate ale serviciului? • Care sunt provocările în atingerea obiectivelor și respectarea standardelor minime? • Care sunt soluțiile și recomandările pentru depășirea provocărilor analizate? • Care sunt costurile asociate implementării recomandărilor analizate?

	Ateliere suplimentare vor fi organizate pentru: 6. Discuții cu participarea persoanelor cu experiență trăită 7. Discuții tehnice privind cadrul de management a calității în asistența socială cu participarea experților locali și străini 8. Discuții tehnice privind raportul calitate/cost al serviciilor sociale cu participarea experților locali și străini
	Moderatorii discuțiilor în grup: **1. Irina SPIVACENCO, Ala NOSATÎI** **2. Ana PALII, Livia MARGINEAN** **3. Marcela DILION, suport Natalia SEMENIUC** **4. Liliana SIMCOV, Virgiliu HANGAN** **5. Oxana ISAC, Ecaterina GOLOVATII** **6. Liliana ȚIBREA, Mihaela CIORBA** **7. Parascovia MUNTEANU** **8. Grupul de experți în cadrul reformei sistemului de asistență socială**
12:45–13:45	***Pauză de prânz***
13:45–14:30	**Sesiunea 2 (continuare): Analiza progreselor și lecțiilor învățate în prestarea serviciilor de prevenire și îngrijire alternativă a copiilor raportate la obiectivele și standardele minime de calitate ale serviciilor**
	Moderatori: Beth BRADFORD, Natalia SEMENIUC
	Prezentare generală: Prezentarea concluziilor formulate în cadrul atelierelor de discuții, inclusiv a costurilor asociate implementării recomandărilor identificate pentru atingerea obiectivelor și respectarea standardelor minime de calitate ale serviciilor analizate.
14:30-15:15	**Sesiunea 3: Argumentarea investițiilor în protecția și îngrijirea familială a copiilor**
	Moderator: Igor CHIȘCĂ, Șef Direcție politici de protecție a drepturilor copilului și familiilor cu copii
	Prezentare generală: Argumentarea investițiilor în sistemul de îngrijire a copilului, cu date noi despre costurile asociate îngrijirii rezidențiale, costurile necesare pentru asigurarea unui mediu familial pentru toți copiii, analiza potențialelor surse de finanțare, și beneficiile economice pe termen lung asociate investițiilor în asigurarea unui mediu familial sigur și protector pentru copiii rămași fără îngrijire părintească. **Vorbitori:** • **Flore ROSSI și Artiom SICI**, Specialist în politici sociale, UNICEF Moldova *Prezentarea studiului comparativ privind costurile asociate îngrijirii alternative de tip familial și îngrijirii alternative de tip rezidențial* • **Daniela MĂMĂLIGĂ** Directoare, Partnership for Every Child *Constatările și concluziile evaluărilor financiare a șase instituții rezidențiale din Moldova* • **Constantin GUDIMA**, Consilier în finanțe publice, CTWWC Moldova *Note de argumentare și planificare a investițiilor în protecția și îngrijirea copiilor – date privind costurile asociate serviciilor prioritare de prevenire și îngrijire familială a copiilor*

15:15 - 16:00	**Sesiunea 4: Combinarea suportului monetar cu serviciile de suport social (cash plus care) – evidențe la nivel internațional** **Moderator: Francesca STUER,** Consilier, Maestral Internațional **Prezentare generală:** Experții în domeniul protecției sociale din întreaga lume susțin ideea că suportul monetar nu este suficient pentru a adresa întregul spectru de vulnerabilități cu care se confruntă copiii și familiile. Deși suportul monetar poate atenua vulnerabilitățile, acesta nu poate adresa nevoile psiho-sociale ale copiilor cu dizabilități, violența și alte riscuri. O serie de studii recente demonstrează că rezultate mai bune pot fi atinse prin combinarea suportului monetar cu serviciile de suport social. Această abordare se numește "cash plus îngrijire" și este un element central al programelor Băncii Mondiale și UNICEF la nivel global. **Vorbitori:** • **Roger PEARSON**, consilier în monitorizare și evaluare, programe de suport monetar • **Francesco CENEDESE**, economist, Banca Mondială
16:00 - 16:30	***Pauză de cafea***
16:30-18:00	**Sesiunea 5: Discutarea recomandărilor atelierelor de discuții raportate la prioritățile de politici și reformele inițiate**
	Moderatori: Traian ȚURCANU, Specialist în protecția copilului, UNICEF Moldova **Viorelia MOLDOVAN-BATRÎNAC**, Coordonator al Programului Național pentru Protecția Copilului, CTWWC Moldova
	Prezentare generală: Panel de discuții. Membrii panelului de discuții vor analiza provocările și recomandările identificate în cadrul atelierelor de discuții și vor discuta acțiunile și reformele necesare și posibile în contextul agendei de reformă a sistemului de protecție a copilului și a sistemului de asistență socială.
	Membrii panelului de discuții: • **LILIANA GROSU,** membră a Comisiei Parlamentare Protecție Socială, Sănătate și Familie • **Marcel SPATARI,** Consultant expert, reforma sistemului de asistență socială • **Viorica DUMBRĂVEANU**, Consultant Național, UNICEF Moldova • **Daniela MĂMĂLIGĂ,** Director, P4EC • **Marcela DILION-STRECHIE**, Manager de Program, Keystone Moldova • **Liliana ROTARU,** Director, Copil, Comunitate, Familie (CCF Moldova) • **Ion CRUDU**, Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei Glodeni
18:00-20:00	***Fourchette pentru socializare și stabilire de contacte***

ZIUA 2 – 21 IUNIE 2023	
9:00–11:00	**Sesiunea 6: Procesul de aderare la Uniunea Europeană – oportunități și implicații pentru reforma și investițiile în sistemul de protecție și îngrijire a copiilor** **Moderatori: Mathew WATSON,** Consilier superior, Centrul pentru dezvoltare incluzivă, USAID **Francesca STUER**, Consilier, Maestral Internațional **Oportunitățile prezentate de procesul de aderare la UE** • **Vasile CUȘCA,** Secretar de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale *Pregătirile legate de reforma sistemului de îngrijire în vederea aderării la UE: progresele înregistrate până în prezent și etapele următoare* • **Ally DUNHILL,** EuroChild, Director de Politici și Advocacy/reprezentant al Grupului European de Experți în tranziția de la îngrijirea instituțională către cea în cadrul comunității • Garanția europeană pentru copii: scopul, cele 5 domenii de interes, principiile de consolidare a familiei și de prevenire a separării copiilor de familiile lor • Fondurile UE pentru promovarea vieții independente și a dezinstituționalizării • Setul de instrumente privind utilizarea fondurilor UE
	Constatări despre investițiile esențiale pentru consolidarea familiei și prevenirea separării copiilor de familie • **Roman ZHUKOVSKYI,** specialist în protecția socială, Banca Mondială *Protecția socială și reforma sistemului de îngrijire: constatări privind importanța protecției sociale în cadrul reformei sistemului de îngrijirii* • **Marijana JASAREVIC,** specialist în protecția socială, Banca Mondială *Definirea dizabilității și a nevoilor, evaluarea dizabilității funcționale și absolvirea din sistemul protecției sociale*
	• **Ștefania ILINCA,** consilier, Organizația Mondială a Sănătății *Importanța îngrijirii în familie, în special pentru copiii de vârstă fragedă și serviciilor comunitare pentru a permite intervenția timpurie, îngrijirea în familie și bunăstarea copiilor cu dizabilități* • **Vivien THOMSON,** Coordonator programe pentru familii și copii, Asociația Asistenților Sociali, Scoția *Rolul specialiștilor din domeniul asistenței sociale în asigurarea îngrijirii familiale pentru toți copiii – lecții învățate și recomandări.* **Discuții și sesiune de întrebări și răspunsuri**
11:00-11:30	***Pauză de cafea***
11:30-12:15	**Panel de discuții cu donatorii și partenerii de dezvoltare** **Moderator: Kelley BUNKERS,** Consilier superior, Maestral Internațional **Prezentare generală:** Reprezentanții donatorilor și partenerilor de dezvoltare vor comenta recomandările și măsurile de acțiune rezultate în urma conferinței și impactul acestora asupra priorităților de asistență și finanțare.

12:15-12:45	**Concluziile conferinței și pașii următori** **Prezentare generală:** Prezentarea unei sinteze a aspectelor discutate în cadrul conferinței și recapitularea subiectelor-cheie care trebuie abordate. Setarea priorităților și pașilor următori.
12:45-13:30	***Pauză de cafea***

ANEXA 2

VORBITORI

Igor GROSU Președintele Parlamentului Republicii Moldova

Legislatura a XI-a. Pe parcursul carierei sale a activat în funcția de Viceministru al Educației. Totodată, a fost mai mulți ani expert în cadrul unor proiecte precum PNUD și Banca Mondială. Igor Grosu se numără și printre fondatorii unor organizații neguvernamentale: Amnesty International Moldova, Centrul național de asistență și informare a ONG-urilor din Moldova „CONTACT", Asociația Pro-Democrație, Consiliul Național al Tineretului din Moldova și Centrul de analiză și evaluare a reformelor. Este licențiat al Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova. Odată ce în 2019 a devenit deputat, a elaborat peste 100 de proiecte de legi.

Dan PERCIUN, Parlamentul Republicii Moldova

Domnul Perciun este Președinte al Comisiei Parlamentare Protecție Socială, Sănătate și Familie. Pe parcursul carierei sale a activat în cadrul Ministerului Educației în calitate de șef de direcție al Departamentului e-Transformare și Informatizare. Totodată, a oferit servicii de consultanță organizațiilor naționale și internaționale, inclusiv UNICEF. Din 2019, când a devenit deputat, a elaborat peste 100 de proiecte de legi. Dl. Perciun a făcut studiile în Marea Britanie și deține diploma de licență în Științe Politice, Psihologie și Sociologie de la Universitatea Cambridge.

Kent D. LOGSDON, Ambasador al SUA în Republica Moldova

Dl. Kent D. Logsdon este Ambasadorul Statelor Unite ale Americii în Republica Moldova și membru de carieră al Serviciului Diplomatic de nivel superior. Ambasadorul Logsdon a fost cel mai recent Șef de cabinet al Subsecretarului pentru Creștere Economică, Energie, și Mediu. De asemenea, a fost Șef adjunct al misiunii Ambasadei SUA la Berlin, Germania, activând în calitate de Însărcinat cu afaceri, a.i. din ianuarie 2017 până în mai 2018. Ambasadorul Logsdon deține o diplomă de master în relații internaționale de la Universitatea din Virginia și o diplomă de licență în guvernare de la Universitatea Notre Dame.

Inguna DOBRAJA, Banca Mondială

Dna Dobraja este Directoare de Țară a Băncii Mondiale în Moldova. Dna Dobraja lucrează în cadrul Băncii Mondiale de peste 25 de ani. Are experiență profesională managerială, operațională și corporativă în cadrul Băncii, inclusiv: conducerea oficiului de țară, managementul programelori și al portofoliului Băncii Mondiale, activități operaționale extinse, inclusiv produse financiare și analitice ale Băncii, precum și expertiză tehnică specifică în domeniul protecției sociale. Înainte de a se alătura Băncii Mondiale, din 1990 până în 1993, Dna Dobraja a ocupat funcția de Director al Departamentului Relații Economice Internaționale din cadrul Ministerului Protecției Sociale din Letonia. Ea deține diplomă de master în economie de la Universitatea din Letonia și are diploma programului de Leadership Executiv de la Harvard Business School.

Ilija TALEV, UNICEF

Dl. Talev este Reprezentant Adjunct al Biroului UNICEF Moldova. Anterior preluării acestei funcții, a activat în cadrul UNICEF în calitate de specialist în politici sociale în Macedonia de Nord, ulterior a activat în Belize în calitate de Coordonator de program și la New York în calitate de Specialist în finanțe publice. Dl Talev a contribuit la inițiativele ONU de finanțare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD), în special activitatea de creștere și îmbunătățire a finanțării publice, private și mixte pentru realizarea ODD-urilor. De asemenea, a lucrat la consolidarea programelor UNICEF în domeniul protecției sociale a copiilor, a depus eforturi pentru ca descentralizarea și guvernarea locală să aducă rezultate pentru copii și a realizat alte inițiative de bună guvernare.

Anne SMITH, Changing the Way We Care

Dna Smith este Directoarea inițiativei Changing the Way We Care la nivel global. Timp de 25 de ani ea a coordonat programeși inițiative centrate pe consolidarea comunităților, familiilor și copiilor în situație de vulnerabilitate. În calitate de Director Regional Adjunct al Catholic Relief Services (CRS) pentru Africa de Sud, dna Smith a lansat și implementat 10 programe de țară ale CRS din regiune, care au avut scopul de a consolidarezilienta familiilor și comunităților vulnerabile. Anne a revenit la sediul central al CRS în vara anului 2015 pentru a implementa strategia globală a Departamentului pentru Programe Internaționale al CRS și asigura legătura dintre Consiliul de administrație al CRS și Comitetul pentru programe internaționale al acestuia.

VORBITORI

Alexei BUZU, Ministrul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova

Dl. Buzu este Ministrul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova. Anterior, preluării acestei funcții a activat în calitate de director al Centrului Parteneriat pentru Dezvoltare. Dl. Buzu este specialist în managementul politicilor publice, oferind sprijin mai multor ministere în procesul de elaborare, implementare și evaluare a politicilor publice sectoriale. Are o vastă experiență în calitate de consultant în organizații precum Crisis Management Initiative Finland, Global Gender Help Desk, Consiliul Europei, UN Women, Lakarmissionen Sweden și Light Foundation Romania, UNDP Moldova, UNICEF, Terres des Hommes, GIZ Moldova și Soros Moldova. Domeniile de specializare și expertiză profesională a dlui Buzu includ egalitatea de gen, politici și dezvoltare a tineretului la nivel central și local și incluziunea socială.

Francesco CENEDESE, Banca Mondială

Dl. Cenedese este economist în cadrul direcției de protecție socială și locuri de muncă a Băncii Mondiale, regiunea Europa și Asia Centrală. În ultimii ani, a fost angajat în implementarea programelor de asistență socială în țările din regiunea europeană, inclusiv la programul de venit minim garantat în Italia. Dl Cenedese este co-lider al inițiativei Case Compass, care oferă țărilor interesate instrumente pentru perfecționarea managementului de caz și dezvoltarea sistemelor informaționale a managementului de caz pentru furnizarea serviciilor sociale. Anterior, dl Cenedese a lucrat în domeniul relațiilor Băncii Mondiale cu guvernele din țările Europei de Sud.

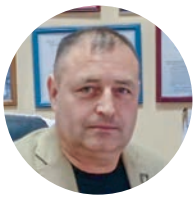

Ion CRUDU, Direcția Asistență Socială și Protecție a Familiei, Glodeni

Dl. Crudu este șef al Direcției Asistență Socială și Protecția Familiei, Glodeni. Este un specialist cu experiență în domeniul asistenței sociale care s-a implicat activ în atragerea de investiții pentru dezvoltarea serviciilor sociale. Dl. Crudu are o vastă experiență în implementarea, monitorizarea și evaluarea serviciilor la nivel local. Din primele zile ale războiului din Ucraina s-a implicat activ în gestionarea crizei refugiaților, în primul rând prin crearea a două Centre de plasament temporar pentru refugiați. De asemenea, Dl Crudu participă în activitatea de consolidare a sectorului asociativ din raionul Glodeni, pentru a asigura o mai bună participare în procesul decizional la nivel local.

Vasile CUȘCA, Secretar de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Dl Cușca deține funcția de Secretar de stat în cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova. Anterior, Dl Cușca în cadrul ministerului a ocupat următoarele funcții: Șef al Direcției Politici de Protecție a Drepturilor Persoanelor cu Dizabilități, Șef al Direcției de Protecție Socială a Persoanelor cu Dizabilități, Șef al Secției Servicii de Asistență Socială și Secția Reformă în Asistența Socială. Dl Cușca este licențiat în asistență socială și deține o diplomă de master în drept public.

Viorica DUMBRĂVEANU, UNICEF Moldova

Dna Dumbrăveanu este consultant național în domeniul protecției copilului, în cadrul UNICEF Moldova. Ea deține o experiență de peste 20 de ani în sistemul de protecție socială, din care 18 ani în domeniul protecției copilului. Dna Dumbrăveanu a contribuit la dezvoltarea sistemului de protecție socială și, în special, a cadrului normativ și de politici, cadrului instituțional în domeniul protecției familiei și a drepturilor copilului, asistenței sociale a familiilor vulnerabile, prevenirii și combaterii violenței împotriva copiilor. În calitate de consultant la UNICEF, a fost implicată în acțiunile de sprijin acordate în contextul crizei refugiaților prin consolidarea sistemului de protecție a copilului, inclusiv a serviciilor sociale pentru copii și familii.

Dr. Ally DUNHILL, EuroChild

Dr. Dunhill este directoarea pentru Politici, Advocacy și Comunicare în cadrul Eurochild , organizație a societății civile cu sediul la Bruxelles. Dna Dunhill este responsabilă în cadrul Eurochild pentru asigurarea conducerii strategice și coordonarea activităților de implementare a politicii, advocacy și comunicare, dar și a influenței Eurochild asupra politicilor publice prin coordonarea activităților de advocacy în fața instituțiilor UE. Dr. Dunhill a activat în cadrul organizațiilor din domeniul educației și asistenței sociale la nivel mondial timp de peste 30 de ani, susținând copiii, tinerii și familiile acestora pentru a aduce schimbări esențiale în politici, legislație și practici care vor avea un impact de durată asupra experiențelor lor trăite.

Philip GOLDMAN, Maestral International

Dl. Goldman este fondatorul și președintele Maestral International, organizație formată dintr-o echipă de experți notorii la nivel global care oferă asistență în procesul de dezvoltare, consolidare și coordonare a sistemelor de protecție a copilului și de asistență socială, menite să răspundă nevoilor copiilor aflați în dificultate. În cadrul Maestral International, dl Goldman a condus activitatea de finanțare publică, care a vizat estimarea costurilor și simularea proceselor bugetare la nivel național și local, consolidarea capacităților; dezvoltarea resurselor și instrumentelor în acest scop. Din 2018, Philip este membru al Comisiei Lancet privind instituționalizarea și dezinstituționalizarea copiilor și, recent a devenit membru al Grupului Global de Referință pentru Copiii Afectați de COVID-19 și alte Adversități.

Constantin GUDIMA, Consiliul Raional Ocnița

Dl. Gudima este Șeful Direcţiei Finanțe al Consiliului Raional Ocniţa. Dl. Gudima deține o experiență profesională de peste 25 de ani în domeniul finanțelor publice. În prezent, este șeful Direcției Finanțe din cadrul Consiliului Raional Ocnița, activitate care include elaborarea, administrarea şi raportarea bugetului autorităţii publice locale de nivelul doi Ocniţa, precum şi acordarea consultanței autorităților publice locale în probleme ce ţin de elaborarea, administrarea şi raportarea bugetelor locale de nivelul întîi din cadrul raionul Ocniţa.

Dr. Stefania ILINCA, Organizația Mondială a Sănătății

Dr. Ilinca este Consilier Tehnic în domeniul Sistemului de Îngrijire pe Termen Lung în cadrul Biroului European al Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) și Senior Atlantic Fellow for Equity in Brain Health, este bursieră a Seminarului Global de la Salzburg. Dna Ilinca are o experiență vastă de lucru în domeniul conex de elaborare a politicilor și realizării cercetărilor, îmbinând activitatea de consultanță în politici publice, asistență tehnică, cercetare aplicată și advocacy. Activitatea ei este centrată pe inovații și dezvoltarea serviciilor de asistență medicală și îngrijirile de lungă durată, eliminarea discriminării și inechității în accesarea acestor service, interes sporit fiind acordat îngrijirii persoanelor cu nevoi complexe, modelelor de îngrijire integrată și sporirii accesului la servicii de îngrijire necesare pe tot parcursul vieții.

Marijana JASAREVIC, Banca Mondială

Marijana Jasarevic este Specialist în Protecție Socială în cadrul Grupului Băncii Mondiale "Practica globală pentru protecția socială și locuri de muncă" din regiunea Europa și Asia Centrală. În ultimii 13 ani, activitatea ei a fost centrată pe asistență socială, piața muncii, servicii sociale, evaluarea dizabilității și pe proiecte de educație și îngrijirea copiilor de vârstă fragedă, în diverse țări, precum Serbia, Letonia, Lituania, Bulgaria, Azerbaidjan și Grecia.

Daniela MĂMĂLIGĂ, Parteneriate pentru Fiecare Copil

Dna Mămăligă este directoarea organizației Parteneriate pentru Fiecare Copil și președintele Alianței ONG-urilor active în domeniul protecției copilului și familiei din Moldova. Dna Mămăligă are peste 21 de ani de experiență în sectorul non-guvernamental, oferind asistență tehnică autorităților publice centrale și locale din Republica Moldova la elaborarea politicilor și legislației în domeniul drepturilor copilului, la implementarea reformei sitemului de îngrijire a copilului, inclusiv dezinstituționalizarea copiilor, dezvoltarea serviciilor sociale alternative bazate pe familie și a programelor de educație incluzivă.

Roger PEARSON, Development Pathways Ltd

Dl. Pearson deține o experiență vastă de activitate în cadrul diferitor ONG-uri, în UNICEF și în sectorul privat în domeniul capacitării sectorului social în Africa, Asia și Pacific. În ultimii 20 de ani, unul dintre domeniile sale de activitate a fost dezvoltarea modelului de îngrijire "cash-plus". Dl. Pearson a fost responsabil pentru facilitarea procesului de actualizare a politicii de protecție a copilului a UNICEF la nivel global, centrata pe consolidarea legăturii dintre sprijinul acordat de asistenții sociali și capacitățile transferurilor de numerar. Recent, Dl. Pearson s-a implicat în revizuirea măsurilor de protecție a copilului din Uruguay cu privire la izolarea din pandemia Covid, a dezvoltat capacități de monitorizare a prestațiilor monetare și a protecției copilului în Kiribati, a gestionat o revizuire independentă a programelor naționale de prestații monetare în Uganda și a sprijinit monitorizarea protecției sociale în Ucraina.

Liliana ROTARU, CCF Moldova

Dna Rotaru este directoarea organizației CCF Moldova. Dna Rotaru deține o experiență de peste 20 de ani de activitate în domeniul drepturilor copilului. Din 2005, CCF Moldova colaborează și reprezintă organizația de caritate britanică Hope and Homes for Children. CCF Moldova sprijină autoritățile centrale și locale în reformarea sistemului de protecție a copilului pentru a reduce dependența de îngrijirea rezidențială și pentru a crește suportul pentru consolidarea familiei, furnizarea de servicii, de inovații sociale, consolidarea capacităților forței de muncă și eradicarea îngrijirii de tip rezidențial în Moldova. Dna Rotaru deține diplomă de doctor în domeniul literaturii comparative a Universității din București și în prezent face studii de master în cadrul Programului Inovații Sociale și Management de la Universitatea de Business și Economie din Viena.

Vivien THOMSON, Social Work Scotland

Dna Thomson este responsabilă pentru Politici și Practici pentru copii și familii , fiind angajată în cadrul Asociației Social Work Scotland, organizație lider în domeniul asistenței sociale din Scoția. Dna Thomson deținea o experiență practică de peste 30 ani în domeniul asistenței sociale în calitate de practician și de manager superior la nivel local, înainte de a se alătura echipei de Asistență Socială din Scoția în octombrie 2020. Experiența ei practică și de management este vastă și cuprinde experiențe de lucru cu copiii, persoane cu dizabilități și îngrijire alternativă, managementul de caz, dezvoltare și planificare strategică. Dna Thomson a participat la realizarea unor inițiative și politici pentru consolidarea serviciilor de plasament familial și colaborării intersectoriale.

Roman ZHUKOVSKYI, Banca Mondială

Dl Zhukovskyi este specialist în domeniul protecției sociale în cadrul oficiului Băncii Mondiale din Washington DC, fiind angajat la elaborarea și implementarea programelor privind protecția socială în Europa și Asia Centrală. Anterior, Dl Zhukovskyi a reprezentat Ucraina în Consiliul de administrație al Băncii Mondiale și a deținut funcții de conducere în administrația publică.

Flore ROSSI, UNICEF

Dna Flore este specialist în protecția copilului și violența de gen. Ea deține funcția de șefă a secției de protecție a copilului în cadrul biroului de țară al UNICEF Moldova. În ultimii zece ani, a lucrat în domeniul protecției copilului și al violenței de gen în mai multe țări, inclusiv în Israel/Palestina, Liberia, Haiti, Republica Democratică Congo (RDC) și Irak. De asemenea, a lucrat un an la New York, în cadrul Biroului Reprezentantului Special al Secretarului General pentru copii și conflicte armate (OSRSG/CAAC).

MODERATORI

Beth BRADFORD, Changing the Way We Care

Dna Bradford este Director Tehnic al Inițiativei Globale Changing the Way We Care, care promovează îngrijirea de tip familial a copiilor. Dna Bradford deține peste treizeci de ani de experiență de lucru în diferite țări, inclusiv în domeniul asistenței sociale pentru copiii din SUA. Dna Bradford a lucrat atât cu autorități publice centrale, cît și cu actori non-guvernamentali, punând accent pe dezvoltarea unor sisteme consolidate de protecție și îngrijire a copiilor. Activitatea ei este centrată pe reforma sistemului de îngrijire, pe practici de asistență socială, pe dezvoltarea holistică timpurie a copilului și consolidarea familiei. În calitate de director tehnic al CTWWC, ea conduce implementarea programului și procesului de învățare în șase țări, trei regiuni și împreună cu parteneri globali.

Kelley BUNKERS, Maestral Internationa

Dna Bunkers este Asociat Executiv în cadrul organizației Maestral și în prezent este consilier de nivel înalt pentru Changing the Way We Care. Dna Bunkers are o experiență de 30 de ani de activitate în domenii legate de îngrijirea și protecția copilului. A participat la elaborarea, implementarea și evaluarea programelor de îngrijire alternativă, de cercetare și advocacy în America Latină, Europa de Est și Africa. A lucrat pentru UNICEF, USAID, fundații private, guverne ală țărilor , ONG-uri internaționale și locale în domeniul susținerii procesului de îngrijire a copiilor în familii sigure și protectoare. Este membră a Comitetului de Directori a Rețelei Better Care și membră a consiliului de administrație Faith to Action.

Igor CHIȘCĂ, Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova

Domnul Chișcă este șeful Direcției politici de protecție a drepturilor copilului și familiilor cu copii din cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Principalele responsabilități includ elaborarea și punerea în aplicare a legislației referitoare la drepturile copilului, inclusiv aspecte legate de adopție, la serviciile de tip familial, prevenirea și combaterea abuzului și a violenței împotriva copiilor. Activitatea direcției condusă de Dl Chișcă este orientată spre prevenirea instituționalizării copiilor în instituții rezidențiale și asigurarea accesului la servicii de asistență socială de calitate pentru copiii și familii din Moldova. De asemenea în responsabilitatea Direcției este coordonarea și implementarea programelor de protecție a copilului și a familiei în parteneriat cu administrația publică centrală și locală, cu organizațiile internaționale și organizațiile neguvernamentale.

Mihaela CIORBĂ, Changing the Way We Care Moldova

Dna Ciorbă este coordonator de proiect în domeniul participării și salvgardării în cadrul inițiativei CTWWC Moldova. Dna Ciorbă are o experiență profesională de 9 ani în gestionarea și implementarea a peste 10 proiecte finanțate de donatori internaționali. În poziția sa actuală, nna Ciorbă îți axează activitatea pe responsabilitatea, protecția și susținerea persoanelor cu experiență trăită pentru ca acestea să participe în mod eficient la procesul de luare a deciziilor legate de reforma sistemului de îngrijire în Moldova.

Marcela DILION-STRECHIE, Keystone Moldova

Dr. Dilion-Strechie este manager de program în cadrul Keystone Moldova. Timp de 14 ani, Dr. Dilion-Strechie a activat în calitate de cadru didactic la Departamentul de Sociologie și Asistență Socială al Universității de Stat din Moldova, avansând de la asistent de lector, la conferențiar universitar. Dna Dilion-Strechie a acordat consultanță organizațiilor internaționale, inclusiv UNICEF și Organizația Internațională pentru Migrație, dar și pentru organizații neguvernamentale active în domeniul protecției drepturilor copilului și familiei, protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități. În cadrul inițiativei globale Changing the Way We Care, Dr. Dilion-Strechie coordonează grupul de lucru național privind resursele umane în sistemul de asistență socială.

Ecaterina GOLOVATÎI, Keystone Moldova

Dna Golovatîi activează în calitate de consultant în cadrul Keystone Moldova și asistent social, oferind sprijin persoanelor cu dizabilități și familiilor acestora pentru a-și apăra drepturile, a duce o viață independentă și pentru a participa pe deplin la toate aspectele vieții. Activitate sa profesională este dedicată copiilor și persoanelor cu dizabilități. În ultimii 20 de ani, doamna Golovatîi a lucrat în calitate de consultant în domeniul protecției drepturilor persoanelor cu dizabilități, contribuind la procesul de incluziune socială și o mai bună îngrijire a persoanelor cu dizabilități. În 2021-2022, ea a realizat un studiu privind monitorizarea și evaluarea resurselor financiare alocate pentru asistența personală la nivel raional.

Virgiliu HANGAN, Partnerships for Every Child

Dl. Hangan este coordonator a activității de evaluare socială și reintegrare a copiilor în familie în cadrul organizației Parteneriate pentru Fiecare Copil, Moldova. Dl. Hangan deține o experiență de peste 12 ani în susținerea autorităților publice centrale și locale din țară în procesul de dezvoltare și îmbunătățire a sistemelor de protecție a copilului. Dl Hangan a făcut parte din echipa națională de formatori recrutați de Ministerul Muncii și Protecției Sociale care a furnizat un program de consolidare a capacităților pentru specialiștii din domeniul asistenței sociale care include managementul de caz, serviciului de sprijin familial, codul etic al lucrătorilor sociali, mecanisme de evaluare a nevoilor populației, mecanismul de soluționare a plângerilor și standardelor de management al performanței pentru structurile teritoriale de asistență socială.

Oxana ISAC, Keystone Moldova

Dna Isac activează în calitate de coordonator de proiect în cadrul Keystone Moldova. Cu echipa Changing the Way We Care colaborează în domeniul dezinstituționalizării și consolidării familiei. Dna Isac deține o experiență profesională de peste 30 de ani în domeniul social, educație, sănătate publică, protecția copilului și în cercetarea empirică a diferitelor domenii ale vieții sociale. Portofoliul actual al dnei Isac include promovarea unei îngrijiri de tip familial sigure și protectoare pentru copiii dezinstituționalizați din structurile de tip rezidențial și pentru copiii aflați în risc de separare de familiile lor, prin consolidarea familiilor, reformarea sistemelor naționale de îngrijire a copiilor și schimbarea angajamentelor la nivel național, regional și global.

Livia MARGINEAN, CCF Moldova

Dna Mărginean este manager de programe în cadrul CCF Moldova. Dna Marginean este expert național în domeniul acreditării serviciilor sociale. Dna Marginean activează în domeniul protecției copilului și promovării drepturilor copilului timp de peste 18 ani. Are o experiență vastă în managementul programelor și proiectelor, precum și în formarea și consilierea specialiștilor din acest domeniu. Este membră activă în diverse grupuri de lucru legate de dezinstituționalizarea copiilor, dezvoltarea serviciilor sociale, revizuirea Nomenclatorului Serviciilor Sociale, îmbunătățirea cadrului metodologic de organizare și funcționare a serviciilor de plasament de tip familial, precum și implementarea Sistemului de Formare Inițială și Continuă.

Viorelia MOLDOVAN-BATRÎNAC, Changing the Way We Care Moldova

Dr. Moldovan-Batrînac este coordonator al Programului Național pentru Protecția Copilului, Changing the Way We Care Moldova. Dna Moldovan-Batrînac are o experiență profesională de peste 17 ani în administrația publică centrală, în consilierea liderilor de Guvernare în domeniul politicilor societale. Dna Moldovan-Batrînac are experiență în analiza și monitorizarea implementării politicilor publice, în asigurarea calității programelor de educație, acreditarea și recunoașterea calificărilor. Dna Moldovan-Batrînac a oferit expertiză tehnică în cadrul diverselor proiecte internaționale finanțate de Banca Mondială, UE, PNUD, CMI și altele. În prezent activitatea Dnei Moldovan-Batrînac include suport în consolidarea guvernanței sistemului de protecție a copilului prin dezvoltarea cadrului normativ, implementarea politicii, promovarea impactului colectiv pentru îmbunătățirea sistemului național de îngrijire a copiilor în familie.

Parascovia MUNTEANU, UNDP Moldova

Dr. Munteanu este în prezent contractată de PNUD în calitate de consilier în domeniul asistenței sociale în cadrul Ministerului Muncii și Protecției Sociale. Dr. Munteanu are peste 15 ani de experiență în promovarea incluziunii sociale, dezinstituționalizării și a drepturilor copilului. Dna Munteanu a participat activ la elaborarea Programului național privind protecția copilului, a Programului de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități și a cadrului normativ pentru dezvoltarea serviciilor sociale. Dr. Munteanu este autoarea și coautoarea mai multor publicații de profil, având ca temă incluziunea socială, dizabilitatea, educația incluzivă și drepturile omului.

Ala NOSATÎI, CCF Moldova

Ala Nosatîi este manager de program în cadrul CCF Moldova. Ea coordonează programul de dezinstituționalizare în regiunea de nord a Republicii Moldova , care include colaborarea cu autoritățile publice locale la toate nivelurile (central, raional și local) pentru planificarea și implementarea măsurilor de prevenire a instituționalizării copiilor și dezinstituționalizare a copiilor din centrul de plasament și reabilitare pentru copii mici din municipiul Bălți; dezvoltarea serviciilor de asistență parentală profesionistă și a serviciilor de suport, consolidarea capacităților specialiștilor în domeniul protecției copilului și alte domenii conexe. Dna Nosatîi are o experiență vastă în domeniul protecției copilului, educației speciale și dezvoltării timpurii a copilului.

Ana PALII, Parteneriate pentru Fiecare Copil

Dna Palii deține o experiență de peste 25 de ani în dezvoltarea și implementarea serviciilor de asistență socială, inclusiv asistență parentală profesionistă și formarea profesioniștilor în asistență socială în Moldova, Ucraina, Rusia, Kârgâzstan și Kazahstan. Ea a fost în mare parte implicată în dezvoltarea programelor naționale de formare pentru asistenți sociali comunitari, a regulamentelor și a standardelor minime de calitate pentru asistență parentală profesionistă, sprijin familial, gatekeeping, managementul de caz și mecanismul de cooperare intersectoriala privind prevenirea primară și bunăstarea copilului. Dna Palii a făcut parte din echipa națională de formatori care a instruit asistenții sociali din întreaga țară.

Natalia SEMENIUC, Parteneriate pentru Fiecare Copil

Dna Semeniuc este consultant în domeniul participării copiilor în cadrul organizației Parteneriate pentru Fiecare Copil din Moldova. Ea are o experiență vastă în implementarea, monitorizarea și evaluarea serviciilor atât la nivel local, cât și național. Dna Semeniuc a fost direct implicată în susținerea Ministerului Muncii și Protecției Sociale în crearea și gestionarea Centrului Național de Formare și în dezvoltarea și implementarea curriculei și programului național de formare pentru asistenții sociali comunitari. De asemenea, ea a asistat autoritățile locale din diferite regiuni ale Moldovei în procesul de elaborare a strategiilor locale de asistență socială.

Liliana SIMCOV, Keystone Moldova

Dna Simcov este coordonator de proiect în cadrul Keystone Moldova și lucrează la componenta de dezinstituționalizare în cadrul inițiativei Changing the Way We Care. Dna Simcov, psiholog de formare, activează de peste 25 de ani în domeniul educațional. Inițial, a activat în calitate de profesor în instituții de educație timpurie și de învățământ general, ulterior a activat în calitate de metodist-coordonator al Programului educațional "Pas cu Pas". Timp de 10 ani, a coordonat proiecte legate de incluziunea educațională a copiilor cu Cerințe Educaționale Speciale, de dezvoltarea școlii comunitare și a coordonat activitatea echipei de formatori în cadrul proiectului Global Partnership for Education.

Irina SPIVACENCO, Parteneriate pentru Fiecare Copil

Dna Spivacenco este consultant în domeniul dezvoltării serviciilor de îngrijire a copiilor din cadrul organizației Parteneriate pentru Fiecare Copil, Moldova. Ea este formator licențiat al programului "Mellow parenting" și are o experiență vastă în implementarea programelor de sprijin social și educațional axate pe educația parentală și consolidarea familiei. Activitatea ei actuală include susținerea consolidării sistemului de protecție socială la nivel național și local prin asigurarea dezvoltării și furnizării de servicii și programe de sprijin adecvate și durabile, care au ca scop asigurarea unui mediu familial protector și rezilient pentru copii.

Francesca STUER, Maestral International

Dna Stuer este Asociat Executiv în cadrul organizației Maestral International. Deține o experiență profesională internațională de peste 20 de ani în domeniul dezvoltării sociale și al sănătății. Dna Stuer are o experiență vastă în diverse aspecte ale reformei de îngrijire, inclusiv îngrijirea alternativă bazată pe familie, parentingul pozitiv și consolidarea forței de muncă în domeniul serviciilor sociale. Ea a lucrat la componentele de protecție a copilului din cadrul programelor de transferuri monetare pentru protecție socială în Turcia și Etiopia.

Liliana ȚIBREA, Changing the Way We Care Moldova

Dna Țibrea este consilier în domeniul protecției copilului, în cadrul Changing the Way We Care Moldova. Dna Țibrea este asistent social, are peste 25 de ani de experiență în domeniul serviciilor sociale din România și peste cinci ani de experiență în formarea practicienilor în domeniul social. A organizat și coordonat activități profesionale pentru echipe multidisciplinare și a participat activ la susținerea procesului de revizuire și creare a calității serviciilor de asistență socială în cadrul parteneriatelor dezvoltate cu autoritățile publice centrale și locale din România. În calitate de membru al Colegiului Național al Asistenților Sociali din România, a fost responsabilă de elaborarea de programe de curs și/sau de redactarea de metodologii privind intervenția asistentului social.

Traian ȚURCANU, UNICEF

Dl. Țurcanu este Specialist în Protecția Copilului la UNICEF Moldova din octombrie 2019. Deține un LLM în drepturile omului și are experiență în colaborarea cu Guvernul Republicii Moldova, Consiliul Europei și ICNUR.

Ludmila UNGUREANU, Changing the Way We Care

Dna Ungureanu este Director al Proiectului Changing the Way We Care Moldova. Dna Ungureanu are o experiență de peste 20 de ani în dezvoltare de politici, în management organizațional și de programe, cu accent pe programe de protecție socială și bună guvernare. Înainte de a se alătura inițiativei CTWWC, dna Ungureanu a gestionat programe de protecție a copilului în colaborare cu Terre des hommes Moldova, programe în domeniul descentralizării cu IREX și programe de dezvoltare a societății civile cu Asociația Avocaților Americani.

Mathew WATSON, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID)

Dl. Watson este consilier tehnic principal în cadrul Centrului pentru Dezvoltare Incluzivă. Dl. Watson are peste 30 de ani de experiență profesională în domeniul educației, sănătății publice și protecției copilului. Activitatea sa actuală include susținerea dezvoltării proiectelor noi pentru a pune capăt violenței împotriva copiilor, oferirea sprijinului tehnic partenerilor de implementare, asigurarea implementării Strategiei de transformare digitală susținută de USAID, inclusiv a măsurilor de protecție a copiilor și tinerilor împotriva riscurilor online și asigurarea punerii în aplicare a noii strategii a Centrului pentru copii în dificultate: Promovarea Protecției și Îngrijirii Copiilor aflați în Dificultate.

ANEXA 3

Lista invitaților

Autorități Publice Centrale	
Igor GROSU	Președintele Parlamentului Republicii Moldova
Dan PERCIUN	Președintele Comisiei parlamentare protecție socială, sănătate și familie
Radu MARIAN	Președintele Comisiei parlamentare economie, buget și finanțe
Reghina APOSTOLOVA	Vicepreședinte, Comisia parlamentară "Comisia protecție socială, sănătate și familie"
Adrian BELÎI	Vicepreședinte, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Vladimir ODNOSTALCO	Vicepreședinte, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Maria PANCU	Deputat, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Alla DAROVANNAIA	Deputat, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Liliana GROSU	Deputat, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Dorian ISTRATII	Deputat, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Veaceslav NIGAI	Deputat, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Ana OGLINDA	Deputat, Comisia protecție socială, sănătate și familie, Parlamentul Republicii Moldova
Petru BURDUJA	Vicepreședinte, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Valentin MANIC	Vicepreședinte, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Sergiu LAZARENCU	Secretar, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Vadim FOTESCU	Deputat, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Marina MOROZOVA	Deputat, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Vasile ȘOIMARU	Deputat, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Oleg REIDMAN	Deputat, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Inga SIBOVA	Deputat, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova

Spînu VICTOR	Deputat, Comisia economie, buget și finanțe, Parlamentul Republicii Moldova
Liliana NICOLAESCU-ONOFREI	Președinte, Comisia cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media, Parlamentul Republicii Moldova
Virgiliu PÂSLARIUC	Vicepreședinte, Comisia cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media, Parlamentul Republicii Moldova
Maria GONȚA	Deputat, Comisia cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media, Parlamentul Republicii Moldova
Veaceslav NEGRUȚA	Consilier al Președintelui Republicii Moldova în domeniul economic
Elena DRUȚĂ	Consilier al Președintelui Republicii Moldova pentru relațiile cu diaspora
Alexei BUZU	Ministrul Muncii și Protecției Sociale
Ala NEMERENCO	Ministra Sănătății
Veronica MIHAILOV-MORARU	Ministra Justiției
Ana REVENCO	Ministra de Interne
Adriana CAZACU-ȚIGAIE	Secretar de stat, Ministerul Educației și Cercetării
Vasile CUȘCA	Secretar de Stat, Ministerul Muncii și Protecției Sociale
Ion GUMENE	Secretar de Stat, Ministerul Finanțelor
Igor CHIȘCĂ	Șef Direcție politici de protecție a drepturilor copilului și familiilor cu copii, Ministerul Muncii și Protecției Sociale
Teodor VICOL	Șef Direcție politici în domeniul serviciilor sociale, Ministerul Muncii Și Protecției Sociale
Aurelia PORUMBESCU	Secția finanțele în sănătate și protecție socială, Ministerul Finanțelor
Rodica SLUHINSCAIA	Secția finanțele în sănătate și protecție social, Direcția politici bugetare sectoriale, Ministerul Finanțelor
Ceslav PANICO	Avocatul Poporului din Moldova
Maia BĂNĂRESCU	Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului
Virginia RUSNAC	Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică
Diana DOROȘ	Șef Direcție drepturile omului și cooperare cu societatea civilă, Secretariat CNPDC, Cancelaria de Stat
Natalia POSTICĂ	Șef adjunct, Direcția drepturile omului și cooperare cu societatea civilă Secretariat CNPDC, Cancelaria de Stat

Autorități Publice Locale	
Zinaida BUNESCU	Șef STAS Anenii Noi
Cristina BOICU	Șef Direcție Finanțe Anenii Noi
Irina MUNTEANU	Șef servicii familiale, STAS Anenii Noi
Sergiu PREPELIȚA	Psiholog, Echipa Mobilă, STAS Anenii Noi
Mihail MARTÎNOV	Șef interimar STAS Basarabeasca
Daria SADOVEANU	Șef STAS Briceni
Alla LUPAȘCO	Șef Direcție Finanțe Briceni
Oxana RADU	Șef STAS Cahul
Valentina SMEŞNOI	Șef adjunct, Direcția Finanțe Cahul
Sergiu BUTUC	Șef STAS Cantemir
Veaceslav COZMA	Șef Direcție Finanțe Cantemir
Svetlana PATRAMAN	Șef adjunct, STAS Cantemir
Elena RUSU	Șef STAS Călărași
Iurie BOBEICĂ	Șef Direcție Finanțe Călărași
Eudochia GOLAN	Șef adjunct STAS Căușeni
Axenia PARA	Șef Direcție Finanțe Căușeni
Aurelia MALAI	Specialist în protecția drepturilor copilului, STAS Căușeni
Valentina BULALALA	Asistent personal, STAS Căușeni
Mihai MOTROI	Șef STAS Cimișlia
Olesea RACILA	Șef Direcție Finanțe STAS Cimișlia
Alexandru PLĂMĂDEALĂ	Manager serviciu Respiro, STAS Cimișlia
Ludmila BRÎNZĂ	Șef STAS Criuleni
Olga SIMON	Șef Direcție Finanțe Criuleni
Marcela RAPCEA	Manager SAPP, STAS Criuleni
Ruslana LICHII	Șef serviciu AP, STAS Criuleni
Maria CHIRILOV	Kinetoterapeut, Echipa Mobilă, STAS Criuleni
Ala GUȚU	Șef STAS Dondușeni
Elena CATANA	Manager serviciu Sprijin familial, STAS Dondușeni
Adriana GROZAVU	Șef STAS Drochia
Eugen BOTNARI	Șef STAS Dubăsari
Lilia CAZAC	Șef Direcția Finanțe Dubăsari
Valerian CIOBANU	Șef STAS Edineț
Stela BOTNARU	Șed Direcție Finanțe Edineț

Ina TCACI	Șef serviciul social Echipa mobilă, STAS Edineț
Janna COJOCARI	Șef Direcție Finanțe Fălești
Malachi LILIANA	Șef adjunct Direcție, STAS Fălești
Maria VACARCIUC	Director Centru Multifuncțional Nufărul Alb s. Glinjeni, rn. Fălești
Aurica BURLACU	Șef STAS Florești
Svetlana GRÎU	Șef Direcție Finanțe Florești
Alina CALDÎBA	Manager SAPP, STAS Florești
Ludmila FRECAUȚAN	Șef serviciu AP, STAS Florești
Ion CRUDU	Șef STAS Glodeni
Fevronia NICOLAEV	Șef Direcție Finanțe Glodeni
Maria BOLOGAN	Manager SAPP, STAS Glodeni
Cornelia CIUMAC	Manager serviciu sprijin familial, STAS Glodeni
Corina POLINIUC	Șef serviciu AP, STAS Glodeni
Tamara CĂLUGĂRU	Șef STAS Hîncești
Galina ERHAN	Șef Direcție Finanțe Hîncești
Margarita TONU	Șef STAS Ialoveni
Mariana LUPASCU	Șef Direcție Finanțe, STAS Ialoveni
Lidia CALMÂC	Șef Direcție Finanțe Ialoveni
Sergiu POSTICĂ	Șef STAS Leova
Xenia AXENTE	Șef STAS Nisporeni
Vera LAZAR	Șef Direcție Finanțe Nisporeni
Iurie RUSU	Șef STAS Ocnița
Constantin GUDIMA	Șef Direcție Finanțe Ocnița
Marina SAREV	Manager SAPP, STAS Ocnița
Sergiu LECA	Manager Centru comunitar multifuncțional "Universul" din s. Piatra, rn. Orhei
Irina BÎLICI	Consultant în Protecția Copiilor, STAS Orhei
Boris ARTIN	Șef STAS Rezina
Tamara STRATAN	Șef Direcție Finanțe STAS Rezina
Mariana TUREA	Șef STAS Rîșcani
Maria ZAIȚ	Șef interimar STAS Sîngerei
Valeria CEBAN	Psiholog, Echipa Mobilă, STAS Sîngerei
Zoia CIUMAC	Șef Serviciu STAS Soroca

Anjela ANICI	Șef Direcție Finanțe Soroca
Aliona PERECHIATCO	Șef adjunct STAS Soroca
Valeria SCHIRLIU	Șef secție, Direcția Finanțe Strășeni
Inga CIOCAN	Șef adjunct Direcție, STAS Strășeni
Tatiana VERLAN	Manager SAPP, STAS Strășeni
Svetlana ROTUNDU	Șef STAS Șoldănești
Efimia SFECLĂ	Șef adjunct, Direcția Finanțe Șoldănești
Aurica CEBOTARI	Șef STAS Ștefan Vodă
Ina CALIMAN	Șef Direcție Finanțe, Ștefan Vodă
Natalia BULAT	Manager SAPP, STAS Ștefan Vodă
Galina FILIPOVA	Șef STAS Taraclia
Larisa PUKAL	Șef Direcție Finanțe Taraclia
Angela SÎRBU	Șef STAS Telenești
Ludmila DARII	Șef Direcție Finanțe Telenești
Olga BOTEZAT	Specialist principal persoane adulte și cu dizabilități, Supervizor serviciu Respiro, STAS Telenești
Mariana CERNOLEV	Manager serviciu Respiro, Centru de Plasament pentru persoane adulte și vârstnice si cu dizabilități s. Verejeni. Rn. Telenești
Constantin POTLOG	Șef interimar STAS Ungheni
Tatiana STRUC	Șef Direcție Finanțe, Ungheni
Marina CROITORU	Șef secție protecția copilului, STAS Ungheni
Nicoleta ENACHI	Șef serviciu social Echipă mobilă, STAS Ungheni
Adriana FRASIN	Șef serviciu AP, STAS Ungheni
Nicolae LEUCA	Manager Centru de plasament pentru persoane adulte și vârstnice Sf. Vasile cel Mare din com. Sculeni, rn. Ungheni
Rodica HARIUC	Psiholog Centru de plasament pentru persoane adulte și vârstnice Sf. Vasile cel Mare din com. Sculeni, rn, Ungheni
Anna BEZOBRAZOVA	Șef secție prevenirea separării copilului de familie, DGPDC Chișinău
Angela ȚVETCOV	Contabil șef, Centru de Plasament de vârstă fragedă, mun. Chișinău
Eleonora ȘINCARENCO	Medic șef adjunct, Centru de Plasament de vârstă fragedă, mun. Chișinău
Veronica MUNTEANU	Șef DGASPF Bălți
Natalia TIGHINEANU	Șef secție protecția persoanelor în etate, adulte și cu dizabilități, DGASPF Bălți

Organizații neguvernamentale locale	
Ludmila JALBĂ	ONG AOPPD Eternitate, or. Fălești
Natalia DEDIU	Parteneriatul – Aachen Moldova, Baimaclia, Cantemir
Anastasia RUSU	ONG Cimișlienii de pretutindeni, Cimișlia
Angela ABABEI	AO Bella Getica, rn. Șoldănești
Nina COTOVANU	AO Pasarea Albastră, rn. Hâncești
Angela MOISEEVA	Director AudiViz, Bălți
Pavel GHELEȚCHI	Autoreprezentant
Olesea LUNGU	Autoreprezentant
Mariana MARAHOVSCHI	Autoreprezentant
Ecaterina ROTARI	Autoreprezentant
Misiuni diplomatice/Organizații internaționale/Proiecte de asistență tehnică	
Kent D. LOGSDON	Ambasadorul Statelor Unite în Republica Moldova
John RIORDAN	Șef interimar, Misiunea USAID în Republica Moldova
William TRIGG	Șeful Diviziunii Democrație și Guvernare, USAID Moldova
Erin DOSS	Șef adjunct, Diviziunea Democrație și Guvernare, USAID Moldova
Mathew WATSON	Consilier superior, Centrul pentru dezvoltare incluzivă, USAID Washington
Severine CHEVREL	Consilier superior, Centrul pentru dezvoltare incluzivă, USAID Washington
Diana CAZACU	Manager de proiect, USAID Moldova
Eduard PESENDORFER	Delegația Uniunii Europene în Republica Moldova
Inguna DOBRAJA	Directoare de Țară a Băncii Mondiale pentru Moldova, Europa şi Asia Centrală
Roman ZHUKOVSKYI	Specialist în protecția socială, Banca Mondială
Marijana JASAREVIC	Specialist în protecția socială, Banca Mondială
Francesco CENEDESE	Specialist în protecția socială, Banca Mondială
Ilija TALEV	Reprezentant adjunct de țară UNICEF Moldova
Flore ROSSI	Șefa Secției protecția copilului, UNICEF Moldova
Viorica DUMBRĂVEANU	Consultant Național, UNICEF Moldova
Traian ȚURCANU	Specialist în protecția copilului, UNICEF Moldova
Simon SPRINGETT	Coordonator Rezident ONU în Republica Moldova

Dr. Miljana GRBIC	Șef al Biroului OMS în Republica Moldova
Stefania ILINCA	Consilier privind îngrijirea pe termen lung, Organizația Mondială a Sănătății
Angelica RUSSU	Coordonator principal de proiect, Consiliul Europei în Moldova
Ally DUNHILL	Eurochild, Director de Politici și Advocacy
Vivien THOMSON	Coordonator programe pentru familii și copii, Asociația Asistenților Sociali, Scoția
Roger PEARSON	Consilier superior în monitorizare și evaluare protecția socială
Daniel ȘERBAN	Director, Programul Comunitatea Mea
Camelia GHEORGHE	Director, Data4Impact Moldova
Daniela LEAHU	Director de Proiect, Fundația Soros Moldova
Irina MALANCIUC	Director de Program Lumos în Regiunea Europeană
Valentina GHENCIU	Manager proiect Dezinstituționalizare, Lumos Moldova
Eugenia GODOROJA	Specialist in participarea tinerilor, Lumos Moldova.
Galina BULAT	Manager proiect Educație Incluzivă, Lumos Moldova
Anne SMITH	Director global CTWWC
Philip GOLDMAN	Fondator și Președinte, Maestral International
Francesca STUER	Consultant expert, CTWWC
Beth BRADFORD	Director de program, CTWWC
Kelley BUNKERS	Consilier superior, CTWWC
Samantha SKI	Coordonator Programul HEARD
Martin ANGEBY	Director NDI Moldova
Andrei RUSANOVSCHI	Vice director NDI Moldova
Krzysztof LISEK	Director IRI Moldova
Nadia SACOVICI	Vice director IRI Moldova
Organizații neguvernamentale naționale	
Daniela MĂMĂLIGĂ	Director, Parteneriate pentru Fiecare Copil
Natalia SEMENIUC	Parteneriate pentru Fiecare Copil
Irina SPIVACENCO	Parteneriate pentru Fiecare Copil

Ana PALII	Parteneriate pentru Fiecare Copil
Ala SCALSCHI	Parteneriate pentru Fiecare Copil
Virgiliu HANGAN	Parteneriate pentru Fiecare Copil
Liliana ROTARU	Preşedinte, Copil, Comunitate, Familie Moldova
Livia MARGINEAN	Copil, Comunitate, Familie Moldova
Ala NOSATÎI	Copil, Comunitate, Familie Moldova
Tatiana HARBUR	Copil, Comunitate, Familie Moldova
Oxana ISAC	Keystone Moldova
Marcela DILION	Keystone Moldova
Liliana SIMCOV	Keystone Moldova
Ecaterina GOLOVATÎI	Keystone Moldova
Daniela SÎMBOTEANU	Preşedintă CNPAC
Mariana IANACHEVICI	Director Executiv AO Ave Copiii
Antonina COMERZAN	Specialist principal în asistenţa socială , AO Ave Copiii
Liliana PALIHOVICI	Preşedintă Institutum Virtutes Civilis
Liubovi PRODAN-ŞESTACOVA	Coordonatoare instruiri şi dezvoltare de politici, Institutum Virtutes Civilis
Edward LUCACI	Director executiv Caritas Moldova
Igor BELEI	Director Executiv Diaconia
Viorica MATAS	Director Executiv, AO Concordia
Natalia MOISEEV	Concordia Moldova
Ilie ZABICA	Director Regina Pacis
Cristina VARZARI	Coordonator program, Regina Pacis
Liubomir CHIRIAC	Director IDIS Viitorul
Adrian LUPUŞOR	Director executiv Expert-Grup
Irina POPUŞOI	Secretarul general, Alianţa ONG-urilor active în domeniul Protecţiei Sociale a Copilului şi Familiei (APSCF)
Galina CLIMOV	Directoare executivă, Alianţa Organizaţiilor pentru Persoane cu Dizabilităţi
Andrei EŞANU	Director, Federaţia familiilor pentru unificare şi pace în lume din Moldova
Sabina NADEJDIN	Manager de Programe, Federaţia familiilor pentru unificare şi pace în lume din Moldova

Alina DRUȚĂ	ACMO (Alianța Creștină Moldova Fără Orfani)
Adriana FRASIN-GARANIN	Alternative Sociale
Aliona DUMITRAȘ	AO SOS Autism
Stela VASLUIAN	Director, Amicii dei Bambini Moldova
Elena MADAN	Director, Terre des hommes Moldova
Mediul academic/experți	
Igor ȘAROV	Rector, Universitatea de Stat din Moldova
Alexandra BARBĂNEAGRĂ	Rector, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău
Natalia GAȘIȚOI	Rector, Universitatea de Stat "Alecu Russo" din Bălți
Ilian GALBEN	Rector, Universitatea Liberă Internațională din Moldova
Anastasia OCERETNII	Dr., conf. univ. Universitatea de Stat din Moldova
Maria VÂRLAN	Decan Facultatea de Psihologie și Psihopedagogie Specială, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău
Svetlana HARAZ	Şef Catedră Asistență Socială și Sociologie "Nicolae Sali" ULIM
Marcel SPATARI	Consultant expert, reforma sistemului de asistență socială
Natalia CAMBURIAN	Consultant expert, reforma sistemului de asistență socială
Parascovia MUNTEANU	Consultant expert, reforma sistemului de asistență socială
CRS/CTWWC	
Jamie DAVIES	Director, CRS Moldova
Ludmila UNGUREANU	Director, CTWWC Moldova
Viorelia MOLDOVAN-BATRÎNAC	Coordonator al Programului Național pentru Protecția Copilului, CTWWC Moldova
Cassandra WELCH	Manager comunicare, CTWWC Moldova
Liliana ȚIBREA	Consilier în protecția copilului, CTWWC Moldova
Mihaela CIORBĂ	Coordonator politici de protecție și participare, CTWWC Moldova
Cristina SCLIFOS	Coordonator comunicare, CTWWC Moldova
Alexandra CAZACU	Asistent de proiect, CTWWC Moldova
Alexandra SAFRONOVA	Manager MEAL, CTWWC

Organizată de:

Parlamentul Republicii Moldova

MINISTERUL MUNCII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE AL REPUBLICII MOLDOVA

În partneriat cu:

USAID FROM THE AMERICAN PEOPLE

GHR FOUNDATION

MacArthur Foundation

Changing THE WAY WE care

unicef

THE WORLD BANK IBRD • IDA | WORLD BANK GROUP

COPIL COMUNITATE FAMILIE CCF MOLDOVA

KEYSTONE MOLDOVA

PARTENERIATE PENTRU FIECARE COPIL PARTNERSHIPS FOR EVERY CHILD

Acest document a fost realizat datorită sprijinului generos al poporului American prin intermediul USAID. Conținutul este responsabilitatea CTWWC și nu reflectă în mod necesar opiniile USAID sau ale guvernului SUA.